

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VIII. évf. 2. szám
1997. április
90,— Ft

*Kell-e Istennek
véres áldozat?*

*Jézus
és az új szövetség*

A szombat jelentősége

*Dél-ázsiai
útibeszámoló*

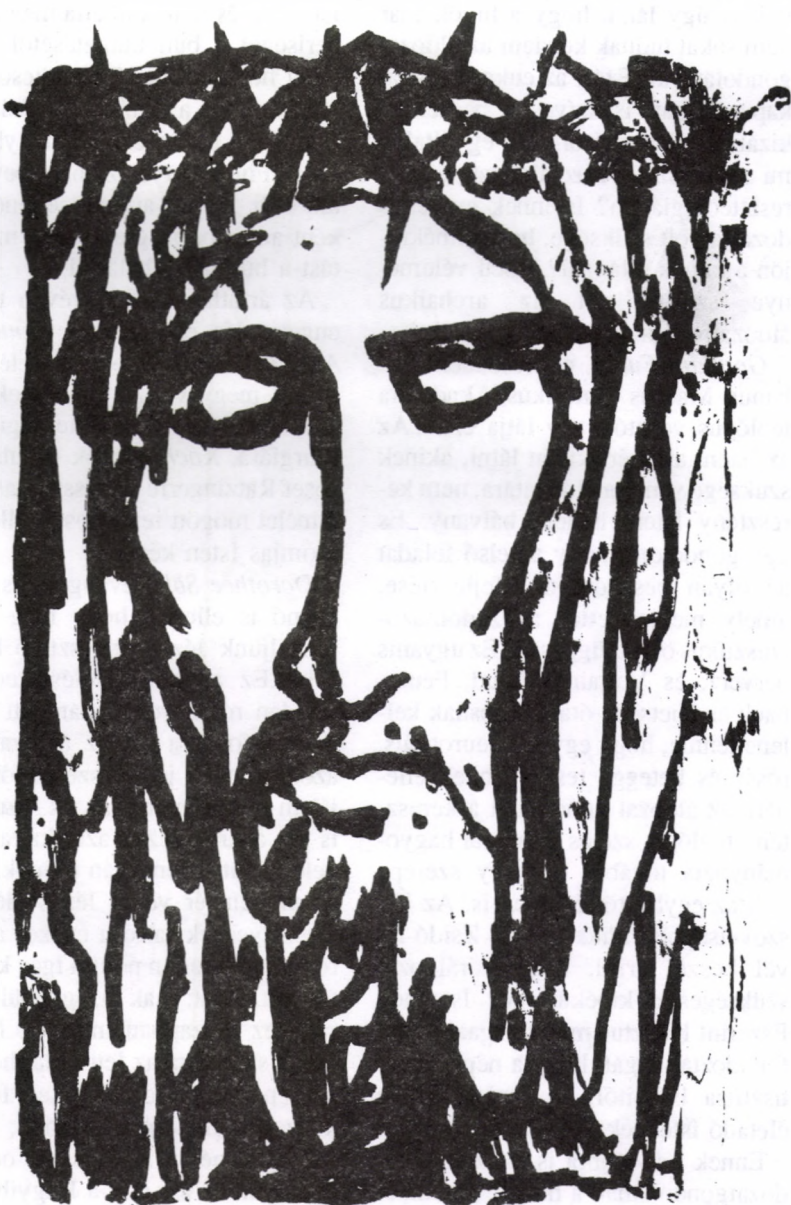
*Aktív
erőszakmentesség*

Moha-mese

Interjú

A börtönbüntetésről

*Vasárnapi
elmélkedések*

Johanna Jäger-Sommer

Véres áldozat Istennek?

Véres keresztihal — engesztelő áldozat az emberiségért.

Mi a keresztényi ebben a teológiában?

Amikor *Kurt Koch*, az új bázeli püspök májusban egy cikkben kifejtette a hagyományos áldozat- és keresztteológia mellett és ellen szóló érveket, a mai keresztény hívő tudat neuralgikus pontját érintette. A püspök is úgy látja, hogy a hívők már nem sokat tudnak kezdeni az áldozat gondolatával. Ezért az eukarisztiával kapcsolatban is szívesen beszélnek kizárólag lakomáról. De egyáltalán mi a keresztényi az áldozat- és keresztteológiában? Istennek emberáldozatra volt szüksége, hogy kibéküljön a bűnös világgal? Koch véleménye szerint ezt az archaikus áldozatfogalmat fel kell számolni.

Gotthard Fuchs, a wiesbadeni Rabanus Maurus Katolikus Akadémia teológus vezetője így látja ezt: „Az az Isten, aki vért kíván látni, akinek szüksége van Fia áldozatára, nem keresztény Isten, hanem bálvány. És úgy gondolom, hogy az első feladat az olyan beszédmód kifejlesztése, amely mentes ettől a szadomazochisztikus összefüggéstől. Ez ugyanis perverz, és Voltaire, Freud, Feuerbach és Nietzsche óta világosnak kellene lennie, hogy egyben neurotikus, rossz és betegé tesz.” Ennek ellenére az áldozat gondolatát a keresztény teológia széles vonulata hagyományozta tovább, és nagy szerepe volt az egyháztörténetben is. Az Újszövetségben különösen a Zsidó-levél beszél arról, hogy véráldozat szükséges a kibéküléshez Istennel. Eszerint Krisztus mint az igazi főpap feláldozta magát, hogy a népet megtisztítsa bűneitől, és szolgáljon az életadó Istennek (különösen Zsidó 9).

Ennek a továbbra is hatékony áldozatgondolatnak a háttere az emberiség ősrégi teodicea-kérdése: Hon-

nan van a rossz? Honnan van a halál? A keresztény teológia abból indul ki, hogy kezdetben jónak teremtette Isten a világot, és a bűn és büntetésként a halál az ember révén került a világba. Isten megsértése a bűn által olyan nagy volt — így szól az érvelés láncolata —, hogy csak egy isteni közvetítő engesztelő halála békíthette össze ismét a világot a megharagított Istennel, és szabadíthatta meg az emberiséget a bűn büntetésétől. Ezzel tehát helyreállt a jó paradicsomi állapot, eltűnt a bűn és a halál. Ez a csereüzlet elképzelése, amelyben az isteni Fiú az Atya számára beveti az áldozati halált, aminek ellenértékeként az emberiség elnyeri a megváltást a bűntől és haláltól.

Az ártatlan áldozat révén történő engesztelés elképzelése *Canterbury Anselm* középkori teológus elégteltanára megy vissza, amelynek máig erős befolyása van a teológiára és liturgiára. *Koch* püspök — utalással Josef Ratzingerre — visszautasítja az elmélet mögött rejlő bosszúálló, vérszomjas Isten képét.

Dorothee Sölle evangélikus teológusnő is ellenzi, hogy még ma is beszéljünk Jézus engesztelő haláláról: „Ez az engesztelési teológia: minden rossz volt, aztán jött Jézus, Isten elfogadta ezt az áldozatot, és azóta minden jó. Persze ebből valójában semmi nem igaz, és Jézus nem is ezt akarta. Jézus azt akarta, hogy vele együtt Isten útján járjunk. És ez az út nem ér véget Jézus életében. Veszélyesnek tartom ezeket a kizárólagos, egyetlen pontra igaz kijelentéseket, tehát: csak Ő, egyedül Jézus, csak ez a szappan mos jól. Mintha Jézus szándéka az lett volna, hogy ne legyenek testvérei. Ez beteg, férfi elképzelés: mindig a legjobb, a versenytárs nélküli, egészen on top! Pontosan ez az, ami a Hegyibeszédben nem található meg. Jézus éppen

nem ezt akarta, hanem éppen az együttléte, a *familia Dei*-t, a közösséget, az egymással együttélést.” Sölle szerint az engesztelés teológiája üres edényekké fokozza le az embereket, akiket megajándékoznak anélkül, hogy maguk megváltoznának. „Tehát ha azt nevezik megváltásnak, hogy egy siralmas állapotból, amelyben borzalmas, lelketlen, egoista lény vagyok, kedveskévé változtatnak a paradicsomban, ha ez minden, akkor az ember erről csak lemondhat. Tulajdonképpen ki akar ilyesmit? Azt akarom, hogy megváltozzam, azzá szeretnék lenni, aminek talán Isten elgondolt engem. És az Isten és ember közötti együttműködésnek ez a formája a megváltásnak és felszabadításnak egészen más folyamata.” Az áldozat- és engeszteléstéológiának legkritikusabb pontja mind Sölle, mind Koch és Fuchs számára az, hogy elszigetelten Jézus keresztihalát tekinti döntő üdvözítő tettnek. *Koch* püspök kritizálja, hogy Jézus keresztihalának hangsúlyozása következtében szem elől veszítették életgyakorlatát. Idézi *Pinchas Lapide* zsidó teológust, aki szerint „a 33 évnyi jézuológiát három napi krisztológiára zsugorították.” *Gotthard Fuchs* így ítélt: „A keresztet nem szabad elszigetelni Jézus életgyakorlatától — ez visszatérő veszély a kereszténység történetében, hogy a keresztet elszigetelik, stilizálják, és csak arra összpontosítanak. A kereszt szomorú következménye a tényleges viszonyoknak, amelyekben egy olyan gyakorlat, mint Jézusé, erőszakos tetteket vált ki, tehát gyilkos erőszakot, amely ráront a bűnbakra. A kereszténységnek Jézus megbocsátó, erőszakmentes gyakorlatát kellene középponttá tennie — tudva jól, hogy milyen árat fizet az ember, ha fellép az igazságtalanság tényleges összefüggései ellen.”

Mi volt a különleges Jézus életgyakorlatában? Mi váltotta ki ezt a gyilkos erőszakot? Ehhez szól hozzá *Elisabeth Moltmann-Wendel* evangélikus teológusnő: „Mivel Jézus engedte, hogy mások, a tisztátalanok, a törvény nélküliek megérintsék, megvetetté vált, akit elítéltek. Ez a tulajdonképpeni újszövetségi történet: közösséget vállalt a törvény nélküliekkel, a prostituáltakkal, a vérfolyásos asszonnyal, a vámosokkal, az úgynevezett bűnösökkel — ezért eretnokséggel, istentelenséggel vádolták, és végül a keresztre kellett mennie. Ebben rejlenek az okok, és ha újra felfedezzük ezt a történetet, akkor mérhetetlen kritikát kell gyakorolnunk az egész teológiai és liturgikus hagyományon. A hagyományok ugyanis sajnos abba az irányba mentek, hogy mind e rossznak Isten az okozója. És akkor természetesen végső soron Isten az oka az erőszaknak is, mert Isten nevében intéztek támadásokat a kisebbségek, a gyengébbek, a nők, a pogányok, a zsidók, az indiánok stb. ellen. Az erőszakosoknak ahhoz is megvolt a hatalmuk, hogy kisajátítsák a szent szövegeket, és azokat saját érdekük szerint magyarázzák.”

Egy ilyen démonizált istenkép hirdetésének hatásairól *Aruna Gnana-dason* indiai teológusnő ad tudósítást. Ő Dél-India egyházának képviselője és az Egyházak Világtanácsa nőügyi csoportjának vezetője, valamint az „Egyházak szolidaritásban a nőkkel” program koordinátora Genfben. Világszerte gyűjtött tapasztalatairól így beszél: „Az erőszakos viszonyok között élő nőket az egyház mindig arra hívja fel, ne hagyják el ezeket a körülményeket, és közben teológiai érvek tömegét zúdítja rájuk. Utalnak például Krisztus szenvedésére a kereszten, és ezzel akarják legitimálni, hogy a nők maradjanak helyükön erőszakos viszonyok között is. A mottó: ‘Krisztus szenvedett a kereszten. Miért ne kellene elviselniük az asszonyoknak is valamennyi szenvedést?’ Vagy egy másik példa. Egy egyházi vezető a csendes-óceáni térségben az ‘Erőszak a nők ellen’ c. téma kapcsán ezt mesélte: ‘Valahányszor megverem a feleségem, hálnak kellene lennie nekem, mert így egy lépéssel közelebb kerül az üdvösséghez’. Meg kell vizsgálni, hogy a kereszténység miképpen tette meg hite középpontjává a keresztet,

mert az erős jelképe a szenvedésnek, és hozzájárult annak megdicsőítéséhez. Könnyebb dicsőíteni a szenvedést, mint szembenézni a kihívó kérdéssel: Miért van olyan sok szenvedés a világon? Vajon a világban lévő szenvedés oka talán nem egyesek hatalomvágyában és uralkodási szenvedélyében, és mások tehetetlenségében van, akiket arra kényszerítenek, hogy rögződjenek tehetetlen állapotokban? Ha tehát úgy gondolunk Istenre, mint egy mindenható férfias lényre, aki ott ül valahol, és kimondja ítéleteit a világról, akkor ez csak saját gyakorlatunk meghosszabbítása, ahogy saját világunkban a hatalmat gyakoroljuk, és visszaélünk vele. Ezzel szemben Jézus Istene a szeretet és a részvét Istene. Jézus élete során ezt hirdette és tanította azzal, ahogy bánt a kitaszítottakkal és elnyomottakkal.”

Szinte úgy tűnik, mintha a kereszt teológiája révén az egyház története során paradigmaváltás zajlott volna le. Abból az Istenből, aki a szenvedők oldalán áll, aki együtt szenved, és a megkínzott Jézussal a halálba megy, hogy aztán új életre támassza fel, olyan Isten lesz, aki Pilátust és a hóhérlegényeket alkalmazza, erőszaktevőket használ, hogy véres áldozat révén megnyihátsse magát. Micsoda kifordítása ez a Biblia üzenetének! *Jürgen Moltmann* evangélikus teológus abban látja az okát, hogy Jézus szándéka az erős teológiai és egyházi hagyományban ennyire az ellenkezőjére változhatott, hogy az érdeklődés a valóságos keresztől és Megfeszítettől hamarosan elfordult egy fikatív kereszt, a konstantini győzelmi kereszt felé, amely folyamatosan a győztesek, a hatalmasok és erőalkalmazók javára állt fenn, és nem a leigázottakért és hatalom nélküliekért. Maga a kereszt *Moltmann* számára valami egészen mást jelent. 18 éves korában, mint fiatal katonának és hadifogolynak egy Biblia került a kezébe, és a Márk evangélium Megfeszítettjében magára ismert, amikor az így kiált fel: „Istenem, miért hagytál el engem?” És ahogy *Moltmann* ma mondja, akkor élte át „Istent az embertől-elhagyottságában. És tulajdonképpen ez térített engem a keresztény hitre, Jézusnak ez a kiáltása Isten után, mert ez egyben a saját kiáltásom is volt. Ebben én Isten szo-

lidaritását találtam meg az elhagyottakkal, a foglyokkal, a kitaszítottakkal és eltaposottakkal.”

Krisztus keresztségét ma is újra tapintható közelségben és korunk összefüggéseiben kell megértenünk. *Dorothee Sölle* rámutat, hogy mi, keresztények — mint Jézus maga is — arra kaptunk felhívást, hogy tegyük Isten akaratát, s így minden ember „élete teljes” legyen. Eközben akadályokba ütközünk, sőt magunk is „áldozati” helyzetekbe kerülhetünk, ami lehet akár csak karrier-kudarunk demokratikus országunkban. De kiemeli a keresztnek és áldozatnak egy másik szempontját is: „Valami egészen mások azok az áldozatok, amelyeket mi produkálunk, és azok az emberek, akik a mi körülményeink áldozatai. Minden kislány a kereszten függ, akinek ki kell árusítania magát, bordélyba kell mennie, különben képtelen fennmaradni, s aki ezt talán a családjáért teszi. Éspedig azon a kereszten függ, amelyet mi állítunk fel. Az erőszakot legelőször is strukturális formájában kell tekinteni, mint gazdasági erőszakot, mint kiéheztetési mechanizmust. Ez a főerőszak. Ami valójában történik, azt tulajdonképpen ebben a képben értem meg leginkább: keresztrefeszítés.” *Gotthard Fuchs* is szükségesnek tartja felhívni a figyelmet a kereszt képében a tettes-áldozat összefüggésekre: „Az egyháznak szembe kell néznie saját tettességének történetével — azaz az egyháztörténettel — és saját mai realitásával. A kereszt szemlélete arra kényszerít minket, keresztényeket, hogy tekintsük át, milyen részünk van az erőszakban, hogy ezáltal forrásokat szabadítsunk fel, melyek egyáltalán lehetővé teszik az állásfoglalást áldozatok mellett.” *Koch* püspöknek is az a véleménye, hogy a keresztről szóló teológiai és liturgikus beszédnek világosan el kell határolnia magát az archaikus áldozati elképzelésektől, ha az egyház nem akarja, hogy a szerető, szolidáris Istenről hangzó ígehirdetése elveszítse hitelreméltóságát. A kereszt — az erőszakosság realitása; a megváltás az erőszakmentes lázadás ezellen, és ezt mindenki folytatja, aki ebben a lázadásban Jézust követi.

Fordította: Hampel Károly

Forrás: Publik-Forum 1996/12

Új és örök szövetség?

Jézus zsidó önazonossága?

Jézus zsidó volt. Az utóbbi évtizedekben sokszor mondták el és írták le ezt a mondatot, azt akarván állítani vele, hogy Jézus a zsidóság alapján állt, s bizonyos részletekbeli kritikája ellenére határozottan zsidóként érzett, gondolkodott és cselekedett; ha nem vesszük elvileg figyelembe zsidó önazonosságát, akkor — úgymond — elvétjük személyének és üzenetének értelmezését.

Ehhez először is a következő mélypszichológiai megjegyzést kell fűznünk: Az a kijelentés, hogy ez vagy az az ember francia, angol, lengyel vagy görög, valami, az érintett népességre jellemző tipikus, általánosan érvényeset, azaz *kollektívet fejez ki, amivel azonban még messze nem ragadtuk meg annak a lényegét, ami az illető személyben eredetien egyedi*. Épp ellenkezőleg: az effajta kollektív megnevezések valójában nem az érintettet jellemzik, hanem a kijelentés megfogalmazóját; osztályozásából ugyanis világossá válik, milyen elközelítései vannak a „tipikus” lengyelről, zsidóról vagy amerikaiáról.

A tárgyilag és módszertanilag helyes irányultság ezzel szemben: *Kérdezzük csak meg Jézust magát, mit tart ő a maga zsidó önazonosságáról!*

Ha így járunk el, kiderül, hogy Jézus a legfontosabb pontokon tudatosan és kifejezetten elhatárolódott zsidó mivoltától. Ez elvileg válik világossá a zsidó istenkép elutasításában, sajátosan az Öszövetség bírói Istenének, kegyelmező Istenének és mindenható Istenének elutasításában (a számtalan példabeszéd és utalás közül elég csak a tékozló fiú példázatára gondolnunk, Lk 15,11–32).

Jézusnak megvan a saját elgondolása, amely egyúttal a Tóra közvetlen megkérdőjelezését is magában foglalja; azt a Tórát, amely Isten Izraelnek adott adományként Izrael különleges helyzetét szavatolja a népek között. A Tóra a tulajdonképpeni jele a nép kiválasztottságának, annak a kiválasztottságnak, amely a népet ún. *szövetségi néppé* teszi és azt az abszolút kizárólagossági jelleget kölcsönzi neki, amelyet mind a mai napig érvényesítenek. A zsidó önazonosság ennélfogva alapvetően *szövetségi identitást* jelent. Másként fogalmazva: a zsidó önazonosságra csak az tarthat igényt, aki egyúttal megvallja szövetségi identitását is.

Beszélhetünk-e ezzel a feltétellel Jézus zsidó önazonosságáról?

Jézus érdektelensége

Nem beszélhetünk. Mert *ami a szövetségi gondolkodást illeti, Jézus semmiféle érdeklődést nem mutatott iránta*.

Az Öszövetségben és a Jézust körülvevő élő hagyományban azok az igazán vallásos emberek, „akik megtartják az Ó (Jahve) szövetségét”. Hiszen úgyszólván ez volt az alaptörvénye annak a szövetségnek, amelyet Isten a Sínai-hegyen kötött: „Ha tehát engedelmeskedtek a szavamnak és megtartjátok szövetségemet, akkor tulajdonom leszek az összes népek előtt” (2 Móz 19,5). Ez konkrétan és lényegileg a mózesi törvény megtartását jelentette. Ennélfogva érthető, hogy az „akik megtartják szövetségét” fordulat vörös fonálként húzódik végig az Öszövetségen. Ami azonban Jézust illeti, ez a fordulat, a zsidó önazonosság lényegi jelzője, *egyetlen egy alkalommal sem fordul elő nála*.

A másik, hasonlóan beszédes körülmény az a tény, hogy *Jézus semmiféle tekintélybázist nem keresett a szövetségi vallásosság hagyományában*. Gondoljunk csak meg, milyen jelentős előnnyel járt volna a nyilvánosság előtti érvényesülése szempontjából, ha valamiképpen hivatkozott volna a szövetségi vallásosságra (pl. Iz 54,10-re vagy Jer 11,3-ra). Gondoljunk arra is, hogy a szövetségi vallásosság nem csupán bizonyos törvényekben állt fönn, hanem nagyívű üdvtörténeté is bővült, hiszen a szövetség gondolatát visszavetítették a legősibb kezdetekre (Noé, Ábrahám), de előrefelé is meghosszabbították a legtávolabbi jövőbe (pl. a „szívekbe írt” „új szövetség” Jeremiásnál: 31,33; 32,39–40). Jézus szájában mégsem találunk egyetlen, valamiképpen pozitív hivatkozást sem a szövetségre, jobban mondva az üdvtörténetre a maga különböző, Istennel kötött szövetségeivel. Olyan ez, mint amikor valaki szándékosan eljártssza legnagyobb esélyét.

A szövetségi vallásosság ellen

Mindennek még mindig ellene lehetne vetni, hogy az effajta vallásosságot egyszerűen föltételezni kell Jézusról mint vallásos zsidóról. Csakhogy: Jézus egyenesen *provokatív módon*, közvetlenül a szövetségi vallásosság ellen foglalt állást.

Amint az első alpontban utaltunk rá, háromszorosan is szembefordult a szövetségi vallásosság *Istennről alkotott elgondolásaival*, s ez minden esetben súlyos, alapvető csapás volt erre a vallásosságra.

S akkor itt van még mindaz, *ahogyan viselkedett* korának embereivel. Az akkori szövetségi gondolkodás szerint valóban „rossz társaságban” mozgott, amikor olyan emberekkel tartott kapcsolatot, akik nem számítottak a szövetség népéhez tartozónak, például a samaritanusok (az irgalmas samaritanus példabeszédében pont egy ilyet tett meg az igazi felebarát nagy modelljévé, Lk 10,30–37), a szír-föníciai „pogány” nő (Mt 15,2128), a kafarnaumi százados (Mt 8,5–13), s egyáltalán a csak megtört nők (Lk 8,2–3) és gyerekek (az utóbbiakat szintén példaképekké emelte... pl. Mt 18,3–5). S hogy teljessé tegye a provokáció mértékét, hagyja, hogy a városzerte ismert bűnös nő könnyeivel nedvesítse és olajjal kenje meg lábait, sőt magatartását fölébe helyezi a vendéglátó farizeusénak (Lk 7,36–50). Ezekben az esetekben, és sok másban, Jézus nemcsak segít a szövetség népe által megvetettként, hanem a valódi hitbeli magatartás példaképeivé is emeli őket. Érthető ellenfeleinek bosszús fölkialtása: „*Ez a csócselékkel társalog, sőt együtt eszik velük*” (Lk 15,2)! És ezzel tanúsítják: ez az ember megtöri a szövetségi vallásosságot. Ez aztán következetesen vezetett kizárásához és halálához.

De Jézus azzal is nyíltan megszegi a szövetségi vallásosságot, hogy *a szövetség alapjául szolgáló Törvényt mindenki szemé láttára áthágja* (szombati gyógyítások, kalásztépés, a tisztasági előírások semmibevétele és hasonlók, Mk 3,1–6; 2,23–27; 7,1–23).

Emlékeztetnünk kell a farizeusoknak, a szövetségi vallásosság hivatalos főképviselőinek címzett éles hadüzeneteire is, például a nagy lakomáról (Lk 14,16–24) vagy a gonosz szőlőmunkásokról (Lk 20,9–19) szóló példabeszédre; ez utóbbi végén azt olvassuk: „szívesen tartóztatták volna még abban az órában”...

Kövess engem!

De miért utasította el Jézus elvileg és következetesen a szövetségi vallásosságot? Legjobban úgy válaszolhatjuk meg ezt a kérdést, ha megvilágítjuk, *pozitívan mit állított szembe vele mint saját álláspontját*.

De mondjuk meg eleve, hogy Jézusnak ez az új álláspontja nem csupán a visszás állapotok kritikáját jelenti, nem is csak a már meglévő reformátori korrektúrá-

ját vagy bizonyos fölülmúlását. Semmi effajta régi tomlóról (vö. Mt 9,17) nincs szó, hanem minőségileg más, új tudati sikről, amelyet saját személyében mutatott be, és a „Kövess engem!” (pl. Mt 9,9; 19,21) felszólítás révén alapvető fejlődési lehetőségként nyitott meg minden emberlét számára.

Arra is föl kell hívunk a figyelmet, hogy az egész vallástörténelemben nincs még egy olyan eset, amelyben akár csak hasonló módon is ennyire a központban állna egy személy követése. A „Kövess engem!” ige abszolút egyedülálló a vallástörténelemben.

Ezzel a felszólítással Jézus arra *merészkedik, hogy önmagát és személyét állítsa az addig megtámadhatatlannak számító tekintélyek helyébe* (Mt 11,28–30). A „Kövess engem!” tehát hadüzenet a szövetségi vallásosság alapjai ellen, amelyet e vallásosság képviselői természetesen istenkáromlásnak fogtak föl.

Mi több, Jézus azzal is megmutatja, hogy hatalma van ilyen személyes követésre hívni, hogy a teljes nyilvánosság előtt kijelenti: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek”, majd a Tízparancso-

latból idéz, hogy aztán így folytassa: „*Én azonban azt mondom nektek*” (Mt 5,21–22.27–28.33–34 stb.). A „régiek” természetesen főként az ószövetség nagyjai, aki pedig szólt hozzájuk, az a szövetség Istene. Jézus tehát az egész tiszteletreméltó, ősi hagyománykomplexummal állítja szembe a maga „Én azonban azt mondom nektek”-jét, hogy ezáltal egyúttal megkérdőjelezze azt. Másként szólva: érvelése mögött ismét csak a patriarchátus elutasítása áll, annak istenképével együtt.

Soha egyetlen rabbi nem kívánta meg ilyen kizárólagossággal és abszolútsággal, hogy *őt magát* kövessék. És egyetlen rabbi sem merte volna soha ilyen kizárólagossággal és abszolútsággal kimondani az „Én azonban azt mondom nektek”-et, azaz saját tekintélyét, és így szembeállítani azt a „régiek” tekintélyével.

Azt kérdeztük, mit is állított szembe Jézus a szövetségi vallásossággal. Immár megadtuk a választ: „Én”.

Mit jelent azonban ez mélypszichológiaiilag?

A szövetségi gondolkodás mint kollektív gondolkodás

Isten a néppel kötötte a szövetséget, ill. a különböző szövetségeket. Az egyén annyiban részese a szövetségnek, amennyiben tagja ennek a népnek. Az egyén mint pusztá egyed a vallási senkiföldjén állna, de ezt a pozíciót semmi áron el nem foglalná senki sem. De abban a pillanatban, amikor Jézus a maga „Én”-jét állítja szembe a szövetségi gondolkodással, s nem csupán mint gyöngécske tiltakozást, hanem teljhatalommal és elvileg, akkor váratlanul viszonylagosítja és leértékeli ezt a megszentelt szövetségi gondolkodást.

Hogyhogy? *Jézus Én-pozíciója ugyanis leleplezi ezt a szövetségi gondolkodást*, de nem mint valami különösen becseset, hanem éppenséggel mint primitív kezdeti fokozatot, nevezetesen mint archaikusat és kollektívet. Ez a szembesítés — mélypszichológiaiilag értékelve — világtörténeti jelentőségű esemény. Mind vallástörténetileg, mind valláspszichológiaiilag számos népi és törzsi vallást ismerünk, amelyek minden különbözőség ellenére egy valamiben világosan hasonlítanak egymáshoz: kollektív alapvonásukban, s ez azt jelenti, hogy *az egyénnek csak a népén, a törzsén, a kasztján keresztül, tehát éppen egy kollektívumhoz tartozása révén van kapcsolata Istennel*. Pszichológiai szempontból itt az emberi vagy vallási fejlődés kezdeti fokáról van szó, nevezetesen egy primitív jellegű *Mi-vallásosságról*, amelyben az egyén még egyáltalán nem létezik önálló individu-

gyermeki állapottal lehetne ezt összehasonlíttani.)

Jézus azonban megtanulta azt mondani: én. Ezzel viszont egy távlatokkal és követelésekkel bíró személyiség lép föl a szövetségi gondolkodás alacsonyabb, kollektív fokozatával szemben, ami a lehető legnagyobb mértékű összeütközéshez vezet. Ez után az esemény után joggal állították át a korok óráját új időszámításra, mert Jézus valóban az emberiség új fejlődési fokát nyitotta meg a saját személyében. *Ez azonban egyúttal minden pusztán kollektív vallásosság lehető legnagyobb megkérdőjelezését jelenti*.

Csak hogy a történetileg létező szövetségi kollektívum eltökélt volt arra, hogy nem hagyja magát megkérdőjelezni. Ellenkezőleg: belső struktúrája már régóta olyanná fejlődött, hogy minden neki nem megfelelőt könyörtelen keménységgel kitaszított (példaként gondoljunk csak az idegenekkel összeházasodott szamaritanusok kiközösítésére). Ahelyett tehát, hogy megnyílt volna Jézus előremutató felhívásainak, csak annál görcsösebben ragaszkodott a szövetség régi tekintélyéhez. Ily módon — pszichológiaiilag szólva — hatalmas kollektív regresszió, visszaesés következett be.

A regresszió viszont minden neurózis-képződés fő oka. A regresszió ugyanis fő ellensége a progressziónak, azaz a tudatosan és felelősségvállalással előrehaladó fejlődésnek. A népek és vallások tekintetében *a nagy történelmi személyiségek azok, akik egészen individuális hi-*

vatástudatukból fakadóan megmutatják a kollektívumnak a fejlődés új útjait. A sokat idézett „régiek”, „az atyák”, „Mózes és a próféták” például ilyen funkciót tölthettek be a maguk korában, a maguk kora számára, de természetesen nem örök időkre. Később azonban nem csupán minden időkre szóló kollektív tekintélyeknek tekintették, hanem dogmatikusan rögzítették és kanonizálták is őket. Ezáltal mérhetetlen kollektív blokkolttság keletkezett, amely eleve kizárta a továbbfejlődés minden lehetőségét: ugyanis egy fejlődési fokot megtettek abszolútnak.

Így aztán a Jézussal gyakorolt regresszió helyett a regressziót választották: Vissza az atyákhoz! Ebben a pillanatban pedig az imént említett kollektív blokkolttságból kollektív neurózis lett, amelynek tünete a vallási stagnálás, s ez így maradt mind a mai napig. Az eme kollektív neurózis mögött meghúzódó okot pszichológiailag apakötődésnek nevezhetnénk, az apakötődés pedig azt jelenti: Sosem váltam felnőtté, sosem tanultam meg, hogy azt mondjam: én.

Bizonyos tehát: A szövetségi gondolkodás apakötődés, azaz a vallási fejlődésképtelenség tünete. Ezzel az is világossá vált, hogy Jézus nem akarta, hogy bármi köze is legyen ehhez.

A kollektívumellenes Jézus

Az eddig mondottak alátámasztására szolgáljon még néhány utalás, amely azt igazolja, hogy Jézus nemcsak szavaiban mutatkozott következetesen kollektívumellenesnek, hanem tényleges magatartásában is.

Elsőször is kivonta magát a családi kollektívumból. Ismerjük azt a beszámolót (Mk 3,21.31–35), mely szerint anyja és testvérei útrakeltek, hogy „erővel hazavigyék”, mivel úgy vélték, „elvesztette az eszét”, és már eleget fecsegtek miatta róluk. Gyakran alábecsülik ennek a jelenetnek a keménységét és alapvető voltát. Melyik fiú ne puhulna meg ilyenkor? A legtöbb, még ma is. „Ilyet csak nem tehetek a szüleimmel!...” Nem így Jézus. Ő világos választóvonalat húz önmaga és vérrokonai közé, hogy aztán kijelentse: „Aki Isten akaratát teljesíti, az az én testvérem, nővérem és anyám.” Ez alapvető és egyáltalán nem egyszeri megnyilvánulása. Máskor ugyanis azt mondja: „Aki hozzám jön, és nem »gyűlöli« apját és anyját, feleségét és gyermekeit, testvéreit és nővéreit, sőt a saját életét is, az nem lehet a tanítványom” (Lk 14,26).

Éppilyen szuverén módon viszonyul Jézus a népi kollektívumhoz, amely persze alapvetően azonos a szövetség népével. Ezt már kimutattuk (az első és a harmadik alpontban), és nincs szükség újabb példákra. De miben is áll ez a

szuverén és kollektívumellenes viselkedés? Nem abban, hogy egyszerűn háttal fordít a néphez tartozásának; hiszen megvallja odatartozását, megünnepli ünnepeiket, osztja életmódjukat és általános szokásaikat. De ugyanezzel a magától értetődőséggel fordul azokhoz is, akik nem tartoznak a szövetség népéhez, az ún. kívülállókhoz.

Föltehető azonban a kérdés: Nem bizonyítható-e Jézusnál valamiféle tudatalan kötődés egy belső kollektívumhoz, nem osztja-e mégis tudattalanul a szövetségi vallásosság alapeszméit? Ellenkezőleg. *Legsajátabb kijelentései éppen arról tanúskodnak, hogy szabad a belső kollektívumtól is.* Gondoljunk csak erre a mondatára: „Nem az szennyezi be az ember, ami be megy a száján, hanem ami a szájából kijön, az szennyezi be” (Mt 15,11). Az elkülönülés az ún. tisztátalanságtól lényegi ismertetőjegye volt a szövetségi nép különleges helyzetének, kiválasztottságának. Az idézett mondattal Jézus éppen e szemlélet alól húzza ki a szőnyeget. Vagy ott van híres kijelentése arról, hogy „Isten fölkelte napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek” (Mt 5,45). Olyan mondat ez, amely totálisan ellentmond minden törvényi gondolkodásnak, igazságosságra törekvésnek, de minden szövetségi gondolkodásnak is. Hasonlóan ezzel kapcsolatos felhívása az ellenségszeretetre (Mt 5,44.46–48), amely megszüntet minden szűkkörű határt. A már tárgyalt „én azonban azt mondom nektek” (Mt 5,22.28.32.34.39.44) pedig úgyszólván a csúcán áll a csak Jézusnál megtalálható igéknek.

Szövetségi gondolkodás ma

Létezik-e ma is a szövetségi gondolkodásmód? Egész bizonyosan, például az izraeli kibbuc-mozgalomban. A helyszínen járt, nemzetközi hírv zsidó pszichológus, Bruno Bettelheim tanulmányai alapján elmondhatjuk, hogy a kibbucpszichológia alapvonása a kollektív lelkiismeret kialakítása, amelynek az egyén szigorúan és minden helyzetben alárendelni tartozik a saját személyes lelkiismeretét. Tehát kifejezetten nem támogatják az individualitás kifejesztését, így aztán érthető az intimszféra és a személyiség elmélyültségének hiánya, az érzelmi szegénység és ellaposodás.

A kibbucoknak nincs hivatalos vallásuk, nem ismernek szövetségi vallásosságot, törát és kultuszt. Mindazonáltal joggal nevezhetjük őket az ószövetség szekularizált, világi kiadásának, hiszen a szövetség mindenható Istenének helyébe ugyanazon funkciókkal a csoportfőlöttes-én lépett, amelyet ténylegesen szeretnek, és amelytől még jobban félnék, mint egykor a szövetség Istenétől. Ez a

csoportfórum nemcsak az ószövetség kollektívizmusát osztja, hanem annak kizárólagossági és abszolútsági igényét is. Talán mondani sem kell, hogy ez esetben is mélyreható regresszióról van szó mindenoldali és valódi személyiségfejlődés helyett.

Természetesen megtaláljuk a szövetségi gondolkodást a keresztény egyházak összességében is, minthogy a kereszténység „új szövetségként” értelmezi önmagát. Itt óhatatlanul fölvetődik az alapvető kérdés: Alapított-e Jézus új szövetséget? Egyáltalán alapíthatott-e új szövetséget? Az eddigiek alapján mindkét kérdésre csak világos nemmel felelhetünk. Az sem segít, ha valaki azokra az új szövetséggel kapcsolatos szavakra hivatkozik, amelyek az utolsó vacsora szövegeiben fordulnak elő (Mk 14,24 párh). A kutatás ugyanis egységes abban, hogy itt utólagos betoldásokról van szó. Egyébként sincs jelentősége annak, amikor egyetlen mondatot akarnak megtenni az új szövetség létrehozásának alapjául. Jézus egész magatartását kell megérteni és kérdőre vonni.

Ehelyett inkább azokat a motívumokat kell megkeresni, amelyek a kereszténységet arra ösztönözték, hogy ilyen súlyt kölcsönözzön a szövetségi gondolkodásnak. Okként többnyire azt szokták megjelölni, hogy meg kellett őrizni az ó- és az új szövetség közötti történelmi és tárgyi folytonosságot. Valójában egészen más motívum volt mértékadó, nevezetesen a kereszténység képtelensége arra, hogy megtalálja saját identitását. A valóság az, hogy a hangosan megvalóított egyetlen alap, egyedül Jézus mindmáig nem volt elég a kereszténység számára. Úgy vélték és vélik, szélesebb alapokra van szükség.

Mik ezek a szélesebb alapok? Elsősorban az „ószövetség” mint fő támaszték. Hogy Jézus mit tartott róla, az egyértelmű. S rámutattunk arra, hogy minden szövetségi gondolkodás mint személyesség előtti Mi-vallásosság vagy kollektívumban történő gondolkodás pszichológiailag regresszióknak tartandó azok után, hogy Jézus szembeállította vele a maga „Én azonban azt mondom nektek”-jét. Bármifajta szövetségi gondolkodás bevonása ezért a keresztény hitbe, ahogyan azt kiváltképpen a tarzusi Pál tette, nem csupán a jézusi álláspont következetes figyelmen kívül hagyását jelenti, hanem egy regresszív és ezért destruktív elem beültetését is a kereszténységbe. A jézusi ígéhirdetés és a szövetségi gondolkodás kölcsönösen kizárják egymást. A szövetségi gondolkodás abszolút régi tömlő, amelyet Jézus új bora rögtön szétszakít, mihelyt érintkezésbe kerül vele (Mt 9,17).

Farkas Anna

Erich Fromm

A szombat rituáléja

Vannak olyan szimbólumok is, melyeknek jelentősége az emberiség történetében nem csekélyebb, mint azoké, amelyek álmokban, mítoszokban vagy mesékben fordulnak elő. A szimbolikus rituáléra gondolok, amelyben valamely *cselekmény*, nem pedig szó vagy kép reprezentálja a belső élményt.

Mindannyian használunk a mindennapi életben ilyen szimbolikus rituálékat. Amikor tisztelünk jeleként megemeljük a kalapunkat, amikor valakivel kezet rázunk, hogy kifejezzük barátságos érzelmeinket — akkor nem nyelvi szimbólumokat használunk, hanem szimbolikus cselekvést végzünk. Az imént említettekhez hasonló szimbólumokat egyszerű és könnyű megérteni, éppúgy, ahogyan egyes álmok mindenki számára minden további nélkül világosak. Sok olyan vallási szimbólum is van, amely nehézség nélkül megérthető, mint például az a régi héber szokás, hogy a gyász jeleként megszagatják ruháikat. Másfelől létezik sok más olyan rituálé, amely éppen olyan bonyolult, mint sok álom és mítosz szimbolikus nyelve, és éppúgy értelmezésre szorul — ilyen például a szombat rituáléja is.

A szombat megtartásának előírásai kiemelkedő helyet foglalnak el az Ószövetségben. Ténylegesen ez az egyetlen olyan rituálé, amelyet a Tízparancsolat is megemlíti. „Emlékezz meg a szombatról! Tartsd meg szentül! Hat napon át munkálkodhatsz és mindenfajta munkát végezhetsz: a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szentelt pihenőnap. Azon semmilyen munkát nem végezhetsz: sem te, sem fiad és leányod, sem rabszolgád és rabszolganőd, sem állatod, sem az idegen, akinek lakójoga van városaidban. Mert hat nap alatt alkotta az Úr az eget, a földet és a tengert s mindent, ami hozzájuk tartozik: a hetedik napon pihent. Ezért áldotta meg az Úr a szombat napját, és nyilvánította szentnek” (Kiv 20,8–11). A Tízparancsolat második verziója (MTörv 5,12–15) ismét megparancsolja a szombat megtartását, ha ezúttal nem is Isten hetedik napi pihenésére hivatkozva, hanem az egyiptomi kivonulásra: „Gondolj arra: Amikor Egyiptomban rabszolga voltál, az Úr, a te Istened erős kézzel és magasra emelt karral kivezetett onnan. Ezért tette kötelességeddé az Úr, a te Istened, hogy megtartsd a szombatot” (5,15).

A modern ember számára meglehetősen meggyőzőnek tűnik a szombat intézménye. Hogy az ember a hét egy napján kipihenje munkája fáradsalmait, magától értetődő szociálhigiéniai intézkedésnek tűnik, melynek az a célja, hogy megteremtse azt a testi és szellemi nyugalmat és ellazulást, amelyre szükségünk van ahhoz, hogy a mindennapi munka el ne nyeljen minket. Ez a magyarázat a maga terjedelmében kétségtelenül helytálló, de nem válaszol meg néhány kérdést, mely akkor vetődik fel, ha közelebbről megnézzük a Biblia szombatparancsát és különösen a szombat rituáléját, ahogyan az a Biblia utáni hagyományban kifejlődött.

Miért olyan fontos ez a szociálhigiéniai törvény, hogy fölvevették a Tízparancsolatba, amely különben csak alapvető vallási és etikai elveket fektet le? Miért hozzák összefüggésbe Isten hetedik napi „pihenésével”, és mit jelent az, hogy Isten „pihent”? Annyira antropomorf az istenképünk, hogy Istennek hat napi kemény munka után ki kell pihennie magát? A Tízparancsolat második verziója miért a szabadsággal hozza összefüggésbe a szombatot, és miért nem Isten pihenésével? Mi a két magyarázat közös nevezője? Továbbá — és talán ez a legfontosabb kérdés — hogyan magyarázhatjuk meg a bonyolult szombat-rituálét, ha ragaszkodunk a pihenés szociálhigiéniai értelmezéséhez?

Az Ószövetségben az a férfi, aki „szombaton fát gyűjt”, szombatgyaláznak számít, és halállal büntetik (Szám 15,32–33). A későbbi fejlődés során nemcsak a mai értelemben vett munkát tiltják meg, hanem az ilyen és hasonló tevékenységeket is: tüzet gyújtani, akkor is, ha a kényelmet szolgálja és semmilyen testi erőfeszítést nem kívánna; akár egyetlen fűcsomót is kihúzni a földből; bármit is vinni, még ha oly könnyű lenne is, mint egy zsebkezdő. Mindezekben nem a testi erőfeszítés értelmében vett munkáról van szó: ennek kerülése gyakran terhesebb és kényelmetlenebb, mint kivitelezése lenne. Egy eredetileg „józan rituálé” különös és kényes túlzásával lenne itt dolgunk, vagy talán hamisan értelmezzük ezt a rituálét, és felül kellene vizsgálnunk felfogásunkat?

A szombat-rituálé szimbolikus jelentésének elemzése mindjárt kimutatja, hogy nem valamely parancs kényszeresen túlfokozott megtartásával van

dolgunk, hanem a munkáról és a pihenésről alkotott olyan felfogással, amely különbözik a mi modern felfogásunktól.

Először is: a Biblia és később a Talmud a munkát nem testi erőfeszítésként fogja föl, hanem nagyjából így hangzik a meghatározás: „*Munka* az ember minden — akár konstruktív, akár destruktív — beavatkozása a fizikai világba.” A „*pihenés*” az ember és a természet közötti béke állapota. Az embernek érintetlenül kell hagynia a természetet, semmilyen módon nem változtathat rajta, sem azzal, hogy valami újat hoz létre benne, sem azzal, hogy valamit elpusztít. A legkisebb változtatás is, amelyet az ember a természeti történelemben végrehajt, a nyugalom megsértése. A *szombat* az ember és a természet közötti tökéletes harmónia napja. Az ember és a természet egyensúlyának bármiféle megzavarása „munka”. Ennek az általános meghatározásnak az alapján érthetjük meg a szombat rituáléját.

Minden nehéz munka — mint a szántás vagy az építkezés — munka ebben a biblikus értelemben és a mi modern értelmezésünkben egyaránt. De egy gyufát meggyújtani vagy egy fűcsomót kihúzni a földből nem kíván ugyan erőfeszítést, ám mindkettő annak szimbóluma, hogy az ember beavatkozik a természet folyamataiba, mindkettő megtöri az ember és a természet közötti békét. Ez az elv teszi világossá, miért tiltja a Talmud, hogy valamit, legyen az mégoly könnyű, magunkkal vigyünk. Önmagában a cipelés nem tilos. Például saját házamon belül vagy saját földemen szabad nehéz terhet vinnem anélkül, hogy ezzel megsérteném a szombat parancsát. De még egy zsebkezdőt sem szabad egyik területről a másikra vinnem, például egy lakásból az utca nyilvános területére. Ez a parancs a béke eszméjének a szociális területéről a természet területére történő kiterjesztése. Az embernek nem szabad beleavatkoznia a természet egyensúlyába vagy azt megváltoztatnia, éppoly kevésbé, mint ahogy nem szabad megváltoztatnia a szociális egyensúlyt. Ez nem csupán azt jelenti, hogy nem szabad üzletelnie, hanem azt is, hogy kerülnie kell a birtokátruházás legegyszerűbb formáját is, nevezetesen egy tárgy átvitelét egyik területről a másikra.

A szombat az ember és a természet, valamint az ember és az ember közötti egység állapotát szimbolizálja. Ha az ember nem dolgozik — azaz nem vesz részt a természetben és a társadalomban zajló változások folyamatában —, akkor szabad az idő bilincseitől, ha csak a hét egy napján is.

Ennek az eszmének a teljes jelentősége csak az ember és a természet viszonyáról alkotott bibliai felfogás kontextusában válik érthetővé. Ádám bukása előtt — tehát mielőtt az ember értelemmel rendelkezett volna — az

ember teljes harmóniában élt a természettel; az engedetlenség első aktusa, mely egyúttal az emberi szabadság kezdete, megnyitja szemeit, úgyhogy most tudja, mi a jó és a rossz, tudatosan benne önmaga és embertársai, akik mind egyformák és mégis valamennyien egyedülállóak, akiket összekötnek a szeretet kötelékei, és akik mégis mind egyedül vannak. Az emberiség története elkezdődött. Engedetlensége miatt Isten megátkozta az embert.

Miben áll ez az átok? Ellenségességet és harcot hirdet ember és állat között („Ellenségességet támasztok között — a kígyó — és az asszony között, utódo és az ő utóda között. Ő fejedon tapos, te pedig sarkán találoed el” — Ter 3,15), ember és szántóföld között („Átkozott miattad a szántóföld. Fáradsággal fogsz táplálkozni belőle életed minden napján. Töviset és bógáncsot terem neked, és a föld növényeit fogod enned. Arcod verejtékével fogod enni kenyeredet, mígnem visszatérsz a földre” — Ter 3,17–19), férfi és nő között („Vágyakozol a férfi után, de ő uralkodni fog rajtad” — Ter 3,16), a nő és saját természetes funkciója között („Fájdalommal szülsz gyermeket” — Ter 3,16). Az eredeti, egyediség előtti harmónia helyébe vita és harc lépett.

Mi tehát — a prófétai látásban — az ember célja? Az, hogy ismét harmóniában éljen embertársaival, az állatokkal és a földdel. Az új harmónia különbözik a Paradicsom harmóniájától. Csak úgy érhető el, ha az ember teljesen kifejldődik, hogy valóban emberivé váljék, ha megismeri az igazságot és igaz módon él, ha annyira kifejleszti értelmének erejét, hogy szabadá válik az emberi bilincsektől és az irracionális szenvedélyek bilincseitől. A próféták igehirdetésében ennek az eszmének számtalan szimbólumával

találkozunk. A föld ismét korlátlanul termékeny, a kardokat ekevasakká alakítják, az oroszán és a bárány békében él egymással, nem lesz többé háború, az asszonyok fájdalom nélkül szülik gyermekeiket (Talmud), az egész emberiség igazságban és szeretetben egyesül. Ezt az új harmóniát — melynek elérése a történelmi folyamat célja — szimbolizálja a *Messias* alakja.

Most már teljesen megérthetjük a szombat rituáléjának jelentését. A szombat a messiási kor elővételezése, amint a messiási korszakot az „örök

Tavaszz

Lobban a láng
Nap tüze süt
Rezzen az ág
Fakad a rügy

Dobban a föld
Dalol az ég
Illan a kőd
Virul a rét

Loccsan a víz
Duzzad a mag
Röppen a hír
Itt a Tavasz!

szombat korának” is nevezik. Ténylegesen azonban a szombat nem csupán a messiási kor szimbolikus elővételezése, hanem ama kor reális előfutárának is tekintik. Ahogyan a Talmudban áll (Szombat 118a): „Ha egész Izrael csak egyetlen alkalommal (egymás után) két szombatot teljesen és tökéletesen megtartana, eljönne a Messias.”

Pihenni és nem dolgozni ezek szerint egészen más jelentéssel bír, mint a mi modern „kikapcsolódásunk”. A pihenés a béke állapotát jelenti, amelynek egyszer meg kell valósulnia. Az ember és a természet, ill. az ember és az ember közötti helyes viszony a harmónia, a béke, a be-nem-avatkozás viszonya. A munka a konfliktus és a diszharmónia szimbóluma; a pihenés a méltóság, a béke és a szabadság kifejezése.

Ha ezt megértettük, választ találunk egyes korábban felvetett kérdésekre is. A szombat-rituálé azért foglal el olyan központi helyet a bibliai vallásban, mivel a szombat több, mint modern értelemben vett „pihenőnap”; a megváltás és a szabadság szimbóluma. Ez Isten „pihenésének” a jelentése is. Istennek nem azért van szüksége erre a pihenésre, mert fáradt; ez a pihenés azt a gondolatot fejezi ki, hogy bármily nagy dolog is a teremtés, a béke még nagyobb: a teremtés megkoronázása. Isten munkája kegy az ember számára; nem azért kell „pihennie”, mert fáradt, hanem mert szabad létező, és csak akkor egészen Isten, amikor felhagyott a munkával. Ugyanígy az ember is csak akkor egészen ember, amikor nem „dolgozik”, amikor békében él a természettel és embertársaival; ezért indokolja meg a szombat-parancsot egy-

szer Isten pihenése, máskor pedig a szabadulás Egyiptomból. Mindkettő ugyanazt jelenti, s kölcsönösen egymást magyarázzák: a pihenés szabadság.

Nem szeretném lezárni ezt a témát anélkül, hogy röviden szót ne ejtenék a szombat-rituálé néhány más vonatkozásáról is, amelyek teljes megértése szempontjából fontosak.

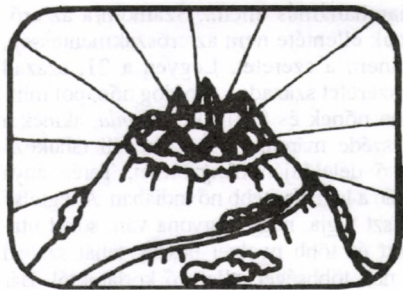
Úgy tűnik, a szombat óbabiloni ünnepnap volt, amelyet a holdhónap minden hetedik napján (Shapatu) ülték meg. Mindenesetre egészen más jelentése volt, mint a bibliai szombatnak. A babiloni Shapatu a szomorúság és az önfegyelmezés napja volt. Komor nap, melyet a Szaturnusz bolygónak szenteltek (a szombat angol megnevezése, a „Saturday” mind a mai napig erre utal), akinek haragját önsanyargatással és önmaguk büntetésével próbálták enyhíteni. Fokozatosan változott meg ennek az ünnepnek a jellege. A Bibliában már elveszítette önostorozás- és szomorúság jellegét; többé nem „rossz nap”, hanem jó nap; a szombat a komor Shapatu ellentétévé vált. A zsidó szombatünnepelők számára az elmúlt kétezer évben az öröm és az élvezet napjává lett: a Biblia és vallási iratok tanulmányozása mellett az evés, ivás és testi szerelem volt a jellegzetessége. A Szaturnusz gonosz hatalmai alá vetettség napjából a szombat a szabadság és az öröm napja lett.

E nap hangulatában és jelentésében bekövetkezett változást csak akkor érthetjük meg egészen, ha szem előtt tartjuk a Szaturnusz jelentését. Ez régi asztrológiai és metafizikai hagyomány szerint az időt szimbolizálja. A Szaturnusz az idő istene és ezért a halál istene. Amennyiben az ember olyan mint Isten, lélekkel, értelemmel, szeretettel és szabadsággal megajándékozott lény, nincs alávetve az időnek és a halálnak. De amennyiben az ember testtel rendelkező állat, aki alá van vetve a természet törvényeinek, az idő és a halál rabszolgája.

A babiloniak önsanyargatással próbálták megnyihíteni az idő urát. A szombatról alkotott felfogásával a Biblia a probléma teljesen új megoldására tesz kísérletet: azzal, hogy egy napra megtöri a beavatkozást a természetbe, kikapcsolja az időt; ha nincs változás, nincs munka, ha az ember nem avatkozik be, akkor idő sincs. Ama szombat helyett, amelyen az ember meghajol az idő ura előtt, a bibliai szombat az embernek az időn aratott győzelmét szimbolizálja. Az idő megszűnt; Szaturnusz éppen a neki szentelt napon lett trónfosztottá.

Fordította: —omo—

Forrás: E.F., Mesék, mítoszok, álmok. 160–165. o.

Simonyi Katalin

Mozaikkövek Dél-Ázsiából

A rögtönzött színpadon éppen egy nő dülöngél. Férfiruhát visel, a kezében üres üveg. A színdarab egy tanulatlan, falusi nő családjáról szól, amely nehéz helyzetbe került a férj alkoholizmusa miatt. Mivel eladósodtak, még kis földjükre is ráette kezét a hitelező — akit szintén egy nő személyesít meg.

Mindezt színre vinni, kivétel nélkül női szereplőkkel, már-már forradalmi tett volt Hirapurban, Gujarat állam (India) egyik kis falujában, ahol több száz nő gyűlt össze a környékről a nőnap ünnepségre. Csecsemőiket is magukkal hozták, és minden zavar nélkül szoptattak a színpad előtt a földön ülve, miközben az egyes falvakból érkezett csoportok műsorszámait pergették. Az előadást egy meghívott orvosnő beszéde zárta: a falusiak számára is érthetően, képekkel, példákkal mutatta be a tudatos háztartásvezetés, az alapvető higiénia, a családtervezés fontosságát. A többórás programot a falubeli férfiak is becsülettel végigvárták a nők csoportja körül állva. Azután közös ebéd következett: rizsből, zöldségből és mártásból állt, a földön ülve fogyasztották nagy, bőszerű falevel-tányérokra, pusztá kézzel, de utánnozhatalan eleganciával.

Az apácák, akiknek köszönhető a nagyszabású rendezvény, fáradtak, de elégedettek. A közeli Sanand falubeli iskola tanárai, fenntartói, gazdasági vezetői ők. Néhány éve, mióta ez az iskola fennáll, a térségben komoly változások indultak meg: legyőzték az éhezést, javul a vízellátás, nagyobb hozamú a földművelés, tünőben vannak egyszerűen legyőzhető, de elterjedt betegségek... És a nők, néhány éve még csak a férfiak betakart arcú, szótlán árnyékai, kezdenek önmagukra eszmélni, összefogni, saját helyzetüket tudatosan, döntésekre készen áttekinteni.

A sanandi iskola csak egyik láncszeme annak az iskolahálózatnak, amelyet *Cedric Prakash* jezsuita szerzetes létesített Gujarat-szerte, s amely ma csaknem húszezer falusi gyereknek teszi elérhetővé a műveltség megszerzését. Bár törvény teszi kötelezővé az alapfokú állami oktatást, ez a falvakban nagyon kis hatékonysággal vagy egyáltalán nem valósul meg: az iskola kevesebb diákot fogad, mint amennyit bejelent, vagy nem is létezik; a tanárok általában nincsenek felkészülve azokra a különleges nehézségekre, amelyek a faluban tanítással jár-

nak, és nem is érdekük, hogy az iskolában folyó munka hatékony legyen. Mindez azt jelenti, hogy a falusiakhoz (márpedig az össznépszerűség háromnegyede még mindig vidéken él) gyakorlatilag nem jut el semmilyen oktatás. Cedric Prakash iskolái tehát fontos hiányt pótolnak, legalábbis Gujarat államban — a kormánytól (a gujaratitól, ill. az indiaitól) mégis csak nagy erőfeszítések árán tudnak segítséget kicsikarni, vagy legalább annyit, hogy az általuk kiadott bizonyítványt ismerjék el.

Az iskolák anyagi alapját elsősorban adományok képezik, külföldiek és beföldiek egyaránt. A külföldi adományozók közül az egyik legjelentősebb a Borkor Bázisközösség.

Az egyes *campusok*at (egy *campus* az iskola, a fiú- és a lánykollégium alkot) helyi apácák és papok vagy szerzetesek gondozzák. Ők igazgatják az iskolát és a két kollégiumot, helyi támogatókat keresnek, tartják a kapcsolatot Cedric-vel, ők veszik fel a tanárokat, bejárják a falvakat, hívják és újra hívják a gyerekeket, meggyőzik a szülőket, olykor maguk is tanítanak; a falu életébe többféleképpen is bekapcsolódnak, gyógyszerrel osztnak, látogatnak, élelmiszert (amelyet Cedric az USA-ból kap segélyként) és vetőmagot osztnak... Az ő rendjük is hozzájárul anyagiakban a *campus* fenntartásához, amelyet a saját ügyének is tekint. A *campus*hoz rendszerint kis föld is tartozik, amelyen termelni tudnak élelmészre vagy eladásra. A gyerekek szüleitől jelképes összegű tandíjat kérnek, ám azok szegénységük miatt gyakran még ezt sem tudják megfizetni. A szülők tehetősége és együttműködési készsége nagy mértékben függ a helyi földrajzi és éghajlati adottságoktól, a földművelés lehetőségeitől, az általuk látott perspektívától (pl. milyen munkalehetőségeket kínál a környék), és persze a falu szokásrendszerétől, az uralkodó felfogástól.

A tanárok többsége keresztény, bár nem céljuk a kifejezett térítés. De olyan tanárt, aki a falusi iskolában helyt tud állni, van megfelelő tapasztalata, erkölcsi tartása, elkötelezettsége és megfelelő munkamorálja, nagyobb eséllyel találhatnak a keresztények között. A térítés kérdése kényes: nagyon vigyáznak arra, hogy a gyerekeket ne szakítsák el kultúrájuktól. Bár sokan kérik a keresztiséget, sőt — ritkán — szerzetesi hivatások is feltűnnek, óvatosak a szentség kiszol-

gáltásával: szívesebben keresztelnek egy egész közösséget, több családot, vagy akár egy egész falut, amely megfelelő háttér az újonnan hívőnek. A falusiak többsége hindu, kisebb részben muzulmán, ám sajátos szokásrendszerükkel átszőtték és a maguk képeire formálták ezeket a vallásokat. Az eredeti tanok és rítusok így jelentős változáson mennek át. A kereszténységet sem az általunk ismert formában, hanem a maguk sajátos módján élik meg. Indiában egyébként a keresztények aránya a népességben mindössze néhány százalékra tehető.

Cedric Prakash tevékenységéről sokat hallhattunk, hiszen már kétszer járt Magyarországon, legutóbb 1994-ben. 1996 márciusában egy különleges lehetőség kapcsán viszonzozhattam a látogatását.

Az alkalom, amely ezt lehetővé tette, a *Peoples Plan for the 21st Century* (Népek terve a 21. századra) mozgalom harmadik találkozója volt, Nepálban. A PP21 folyamat elsősorban Ázsiában működik, lényege, hogy a szegények és elnyomottak fogjanak össze és formálják meg saját koncepciójukat, küzdjenek a tehetetlenség és a kiszolgáltatottság ellen, amelybe egy láthatatlan, erőszakos világ gazdasági rendszer kényszeríti őket. Mindezt kis érdeképviseleti szervek, szakszervezetek, nemkormányzati csoportok formájában, keresve a segítők, támogató szervezeteket, a nemzetközi figyelmet, a médiát. Nepálban tehát sok száz képviselő munkatalálkozója zajlott egy héten át 1996 márciusának elején. Ide kerültem a *Kairos Europa* küldöttjeként.

A találkozó folyamán elkészült egy nyilatkozat és elhangzott számos történet. Nem tudom felmérni, mekkora hatása volt az eseménynek a továbbiakra. A helyi (pakisztáni, nepáli, indiai) média figyelemmel kísérte a történeteket, de ennél fontosabb volt, hogy egymás jelenlétét, támogatását, szolidaritását érezték. A kontinensnyi Dél-Ázsia, ahonnan a résztvevők többsége jött, sok-sok hangon panaszkolt a belső ellentétek vagy a láthatatlan ellenfél, „Észak” okozta gondjait. Kambodzsából egy mozgássérült érkezett: országában évtizedekig dúlt a polgárháború, amelynek során annyi aknát telepítettek, hogy minden lakosra jutna egy. Több mint háromszáz robbanás történt minden hónapban, az embereket mindennapi munkájuk végzése, favágás, szántás közben éri baleset. A száz főre eső rokkantak száma világviszonylatban

itt a legnagyobb. Többségük felnőtt: a gyerekek többnyire nem élnek túl az aknabalesetet. A mozgássérültek érdekvédelmi szervezetének képviselője most pontos kampánytervvel jött a konferenciára: a kampány célja Kambodzsa további aknásításának megakadályozása — hosszú távon pedig a taposóaknak gyártásának, szállításának és használatának betiltatása.

A Fidzsi-szigetéről érkezett aktivista arról számolt be, milyen hatást gyakorolnak a francia nukleáris kísérletek a csendes-óceáni övezetre. Betegen született gyerekekről, „zselé-babákról” beszélt: ezeknek az újszülötteknek a testét megérintve nem lehet érezni belül a csontjaikat.

Újra és újra felbukkanó téma volt, bármerre is jártam, a nők és gyerekek helyzete. A gyerekmunkások száma Dél-Ázsia-szerre sok millióra rúg; rabszolgák ők, éhbéért dolgoznak akár napi húsz órát, piszkos és veszélyes környezetben, kitéve a könnyen bekövetkező baleseteknek és munkaadójuk fizikai bántalmazásának vagy szexuális zaklatásának. Gyakori, hogy megfelelő ellátás híján a gyerekek belerokkannak vagy belehalnak a munkahelyi balesetekbe. Helyükre azonban mindig akadnak új jelentkezők: sok szegény szülő kényszerül arra, hogy eladja vagy munkába küldje a gyerekeit.

A nőkérdés téje egészen más a Harmadik Világban, mint Európában: a küzdelem alapvető dolgokért folyik, azért, hogy a nőket elismerjék önálló, gondolkodó, dönteni képes embereknek, akiknek szavuk van a család gazdasági és belső ügyeiben, a gyermekek számával, saját tanulásukkal, munkavállalásukkal kapcsolatban; akiknek tulajdonságai, véleménye és szexualitása emberek és létjogosultak. Szűnjön meg a kiszolgáltatottság, a családon belüli brutalitás, a nők kizsákmányolása, nyerjen elismerést a munkájuk által létrehozott komoly, de rejtve maradó gazdasági érték.

Gyakori eset, hogy a férj elveszti munkáját és nem sikerül újra elhelyezkednie. Ilyen helyzetben mindig a nő találja fel magát: elkezd takarítani vagy mosni járni, hallal vagy más élelmiszerral házal... az ő munkája a hajsza, amin a család élete függ: sérülékeny ciklusok ezek, máris felborulnak, ha nem jó a fogás, ha kimarad egy-két vevő, ha a rendőrök felfedezik, hogy hiányzik a kereskedési engedély, ha az asszony megbetegszik vagy baleset éri... Nők százezrei tartják el a családjukat így, hogy a másnapi kenyér mindig bizonytalan. Falusi nők tömegei pedig, akik nem a földön dolgoznak, beedee-t, nyers szivart készítenek. Naphosszat görnyednek a munkájuk fölél, az elkészített szivarok száma után kapnak fizetést. Egyik tenyerükön a dohánylevelet tartva, másik kezükkel elrendezik rajta a dohányport: ujjhegyeik így sok-sok tízezerszer érintik meg a dohányt a nap folyamán, és a nikotin a bőrükön át lép be a szervezetükbe, ugyanolyan függőséget és károsodásokat eredmé-

nyezve, mintha erős dohányosok lennének. A rákos megbetegedéseken kívül ízületi és csontbántalmakban is szenvednek a munkakörülmények miatt. A dohányzó férfiak aránya kb. 70 % Indiában, míg a dohányzó nők 5–8 % (ez a feltűnő különbség egész Dél-Ázsiára jellemző). Nem véletlen, hogy a dohánygyárak reklámai elsősorban a nőket és a gyerekeket veszik most célba. A nagy reklámtáblák, az óriásplakátok csak nemrég, 2–3 éve jelentek meg Dél-Ázsia nagyvárosaiban, kihasználva a szegények hiszékenységét és naivitását.

A konferencia egyik szünetében körülcsozáltuk egy filippi nő néhány hónapos, gyönyörű kisbabáját. Éppen Caitriona, várandós ír barátnőm tartotta karjában a gyereket, egy pakisztáni férfi pedig (aki teljesen szokatlan módon csatlakozott a nők csoportjához) mondta neki, hogy lássa el a születendő babáját gondosan. Caitriona azonnal megértette, hogy ennek a férfinak fogalma sincs, mi történik a magzattal, s nevetve felelte: „A kisbabám ellátja önmagát: a testem, a vérem tápanyagait használja.” A válasz teljesen elképesztette a férfit. Kérte, hadd vehesse ő is karjába a filippi kisbabát; megindultan, kicsit ügyetlenül tartotta és elmondta nekünk: „Az édesanyám kilenc gyereket hozott a világra, és csontrákban halt meg. Sohasem értettem, mi okozta a betegségét...”

A technika ma már sok-sok család számára lehetővé teszi, hogy a magzat nemét megállapítsák és a nem kívánt lánycsecsemőtől megszabaduljanak. És bár a megszületett lányok szívósabbak a fiúknál, az elhanyagolás, betegség esetén az ápolás hiánya, a kiskoruktól rájuk nehezdedő felelősség és munka, meg a felnőttkori gondok, a gyakori szülés, az alultápláltság, a vérszegénység jelentős kiesést eredményez: míg az iparosodott országokban a nők aránya 51 %, Indiában csak 48,1 %, Pakisztánban 47,6 %. Amartya Sen, gazdaságfilozófiai professzor a Harvard Egyetemen, százmillió nagyságrendűre becsüli a világnépességéből „hiányzó” nők számát.

„Szeretném, ha a mai ünnepben férfi barátaink is osztoznának. Kérjük, értsék meg, nem az erőszakos, a kemény, a fensőbbes férfi kell nekünk... Béküljenek ki egymással a nemek! Túlélésünk kulcsa az együttműködés, egymás elismerése... Olyan férfiakra vágyunk, akik ápolják a nőit is magukban, akik lovagiasak és segítőkészek, akik valóban úriemberek, gyengéd férfiak (gentlemen, gentle men). És hívok minden férfit, hogy csatlakozzon hozzánk, nőkhöz a konyhában, a házimunkában, a játékban a gyerekekkel, az öregek és betegek gondozásában! Hívom a férfiakat, hogy érezzék és éljék át velünk a femininnek nevezett értékeket, a közelséget a földhöz, a természethez; a gyermek kihordásához, a szüléshez, a szoptatáshoz kapcsolódó mély érzelmeket; ismerjék el ezeket, hiszen ők is gazdagodnak, növekednek általuk! Harcoljanak velünk a nőkel szembeni erőszak, a merevség, a pat-

riarchalizmus ellen... Számomra az erőszak ellentéte nem az erőszakmentesség, hanem a szeretet. Legyen a 21. század a szeretet százada... Boldog nőnapot minden nőnek és férfinak!” Kamla, akinek a beszéde március 8-án, a nepáli találkozó első délelőttjén hangzott el, Teréz anya után a legismertebb nő Indiában. A legfelső kaszt tagja, nagy vagyona van, sokat utazott és több nyelvet beszél, tehát szabad a nők többségét jellemző korlátoktól. Bár Caitriona és én eltöprengtünk azon, mennyiben lehet köze ilyen gazdag létére a szegények tömegéhez, úgy tűnt, a hozzá hasonló, nagy mozgásszabadsággal rendelkező nőknek kulcsszerepük van a női jogokért folytatott küzdelemben. Egy este vendégül látott néhányunkat Ruth, aki ott lakott Kathmanduban (Nepál fővárosa) egy mesés, gyönyörűen berendezett házban. Saját sofőrjét küldte értünk a dzsippel a szállodába, és a kertésze nyitotta az autót előtt a kertkaput. Ruth is, akárcsak Kamla, egyedülálló és gazdag nő, az UNICEF-nél dolgozik. Miközben beszélgettünk, egyik szakácsnője már készítette nekünk a vacsorát. A szerbiai Nők Gyászban csoportról meséltem nekik, ők is tele voltak mondánivalóval; a nőmozgalom vezető alakjai voltak mindannyian, ki-ki a maga helyén (Mexikótól Sri Lankáig). Mögöttük döbbenetes életutak, többségük átélte olyasmit, ami ellen küzd: háborút, megerőszakolást vagy egyéb bántalmazást, semmibevevést, nyomort... Nemcsak a tapasztalataikat mesélték, sok egyébről is szó esett, Caitriona születendő kisbabájáról, az otthon hagyott családtagokról, ruhákról és ételekről, krikettől — nagyon kellemes, kötetlen este volt.

A nemek közötti megkülönböztetésnek az ősi patriarchális berendezkedésen kívül gyakorlati oka is van: a *hozományrendszer*. Minél több lány van egy családban, annál nagyobb anyagi terhet jelent a kihazasításuk. Az, hogy a családnak fia szülessen, nagyon fontos, mert a fiúörökségnek kell meggyújtania apja holtteste alatt a máglyát. Ha egy asszonynak egyre-másra lányai születnek, a legrosszabb bánásmódra számíthat férje és anyósa részéről — így segítik elő a nők is saját elnyomásukat, hogy ezeket a kulturális mintákat átörökítsék: amennyire szenvedtek lány- és fiatalasszonykorukban, annyira meggyöttrik már anyósként és idősebb nőként a fiatalokat, elsősorban a menyüket.

Ez Indiában a falvakban, ahová eljártam a nővérekkel, mindenütt megfigyelhető volt. Az iskolákban mindig kevesebb a lány, mint a fiú, bár a lányokra külön is odafigyelnek. A nővérek a falut járva igyekeznek meggyőzni a szülőket, még kis színdarabokat is előadnak, hogy hangsúlyozzák a lányok tanulásának fontosságát. Ha sok a munka, ha ünnep vagy gyász van, ha kistestvér születik, a lányokat otthon fogják segíteni, vagy egyszerűen nem engedik vissza szünetről, és a nővérek mehetnek újra körbe, hogy visszaszerezzék az iskola tanulóit. A szülőknél ott munkál az aggodalom is, hogy

a lányuk a végzettség elérése után otthagya őket, saját tervei szerint (és nem a család szándékának megfelelően) megy férjhez, és „szégyent hoz a család nevére”. A kiskori jegyesség gyakori: a 8–9 éves kislányok jelentős része már menyasszony, általában a vőlegényük is oda jár az iskolába, és a fiúkéllégiumban lakik. Az iskola jelenléte ha lassan is, de abban az irányban hat, hogy késleltesse a házasságokat, hiszen mielőtt férjhez megy egy lány, azonnal abbahagyja a tanulást. A törvény tiltja a 18., ill. 16. betöltött év előtt a házasságkötést, azonban a falusi szokásrendszer erősebb a törvénynél.

Usha nővérral késő este mentünk ki a faluba, hogy beszéljünk az egyik családdal. Két lányuk egyszerre tűnt el az iskolából néhány napja. A nagyobbik mindig is szívesen tanult, de a kisebb minden ürügyet felhasznált a távolmaradásra: ő jobban szerette a falubeli, napirend és tanulás nélküli életet. Usha nővérek azt hazudta (a szülei tanácsára), hogy meghalt a bátyja. A nővére pedig azért maradt szintén otthon, mert egyedül nem volt önbizalma a többiek közé menni. Alacsonyabb kasztbeliek lévén, a testvérpárnak szüksége volt egymás támogató jelenlétére. Usha nővér az apával folytatott hosszú és heves szóváltás során kivívta, hogy a nagyobbik lány visszajöjjön. A kisebbnek ezúttal „fájt a lába”. A szülők húzódozásának valódi oka az volt, hogy a faluban csúfolták őket, amiért taníttatják a lányukat.

A kasztrendszert a törvény már évtizedek óta semmisnek nyilvánította. A falvak világában azonban éppolyan erősen érvényesül, mint bármikor. A négy fő kaszt mindegyikén belül számtalan alkasztot, kis csoportot, réteget különböztetnek meg, de egy akarattal különülnek el a kaszton kívüliektől, az érinthetetlenektől (harijanok). Ez utóbbiak foglalkoznak pl. az állattetemek eltakarításával. Érintésük, ruhájuk, házuk tája, tárgyaik és ételük tisztátalan. Önmagukon belül pedig éppolyan könyörtelenül rétegződnek, mint bármelyik kaszt.

Az iskolák, a keresztény szervezetek és nővérek jelenléte lassan, fokozatosan oldja ezeket a kötöttségeket a környező falvakban. Természetesen válogatás nélkül vennék be a gyerekeket az iskolába, de óvatosságnak kell lenniük a kaszton kívüli szülők miatt: az egyik csoport kedvéért elveszíthetnek egy másikat. Ha már együtt vannak a gyerekek (és a tanárok mindig csempésznek közéjük érinthetetleneket is), egyenlő bánásmódban részesülnek, össze kell fogniuk, egymás segítségére kell lenniük a rájuk bízott munkákban (pl. magukra takarítanak, mosnak, főznek, az iskola kis földjén is dolgoznak). Lassan felengednek egymással szemben. Ez gyakran fájdalmas folyamat, hiszen a kaszton kívüliek nem csatlakozhatnak a többiek játékához, ha ők a sorosak a főzésnél, nem kóstolhatják meg az ételt, az edényeket, amelyekből esznek, külön kell tartaniuk, elkülönülnek tőlük az osztályban, a há-

lóteremben... Megtörtént már, hogy egy fiún epilepsziás tünetek mutatkoztak a beilleszkedés sikertelensége miatt. De ezek a korlátok mindig ledőlnek. És évek alatt, a faluba visszatérő gyerekek magatartásváltozása nyomán lassan a falu is változik. Akár csak annyit, hogy a kaszton kívülieknek már nem kell a falun kívül lakniuk, vagy hogy ugyanahhoz a kúthoz járhatnak vízért. Ahhoz azonban, hogy a házasságkötésekben ne legyen szempont a kaszt — legalább egy fél évszázad kell még.

Mind a falvakban, mind az Ahmedabadi nyomorregyedekben

fontos szerepük van a *health worker*-eknek, akik ápolónők, kapcsolattartók, tanácsadók egyszerre. Ők azok a nők, akik jól át tudják tekinteni a falut/nyomorregyedet, akik mindenkit ismernek, és akikre mindenki hallgat. Cedric gyakran szervez számukra képzéseket Ahmedabadban (a téma pl. homeopátia, gyógynövények, terhesség és csecsemőgondozás, különböző gyógymódok stb.), és ők lesznek az összekötők a nővérek és segítők, meg a falu/nyomorregyed lakói között. Az ahmedabadi nyomorregyedekben végzett munka Cedric Prakash tevékenységének másik fontos területe. Munkatársaival (akik immár egy bejegyzett testület, a Szent Xavér Szolgálat keretein belül dolgoznak) egyszerű osztálytermeket, rendelőköt, mindenekelőtt pedig nyilvános WC-eket szerelnek itt fel — a nyomorregyedek higiénia szempontjából sokkal rosszabbak, mint a falvak, ráadásul nagyobb a zsúfoltság, elviselhetetlen a zaj... Itt ugyan van vezetékes víz, de csak reggel 6-tól 8-ig folyik. Ekkor teszik félre az ivó- és főzővizet egész napra és végzik el mindazt a munkát (mosás, mosogatás), amihez víz kell. Ez a víz azonban annyira szennyezett, hogy még Prakash és a munkatársai sem merik meginni... Prakash egyébként a városi tanács egyik bizottságának is tagja, innen is próbálja a nyomorregyedek helyzetét javítani.

Sok-sok teendője ellenére is talál időt minden héten, hogy ellátogasson a Teréz anya Házba, Ahmedabad szélére. Ez a környék éppen úgy néz ki, mint az Unicef-naptárakban: tapasztott, szegényes házak, sötét belső terek, a sötét külféle árnyalatai dominálnak... Teréz anya nővérei jó barátságban vannak Cedric-vel, aki rövid misét tart nekik, bevezetésképpen nagy vidáman elmeséli nekik a héten történeteket, és a prédikációja ritkán hosszabb három mondatnál — utána pedig együtt vacsoráznak és beszélget-

nek. A Házban azoknak a kisbabáknak viselik gondját, akiket nem sokkal megszületésük után kitétek a szülei. A környék „rászokott” a Házra, már nem az utcára vagy a kukába teszik a csecsemőket, hanem egyenesen idehozzák őket, a város távolabbi részeiből is. A nővérek mellett fiatal nők segítenek a kicsik gondozásában. Többségük már várandósan jön ide, az otthoni bántalmazás, kizsájtás

vagy fenyegetés miatt. Itt biztonságban kíváranthadják a szülési idejét és itthagyhathják a csecsemőt, akit a család ellenzése, az anyagi

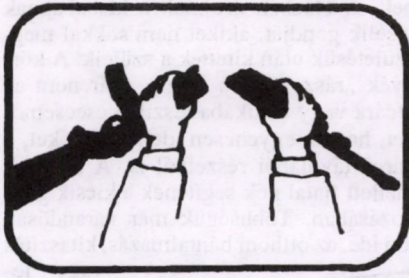
Végtelen pillanat

Állok,
testem egybeforrt a léttel,
Szólok,
szavam messze száll a széllel,
Nézek,
szemem csillagfénybe botlik,
Érzem,
hogy az idő szertefoszlik...

a kiközösítés veszélye vagy más kényszerítő ok miatt nem vállalhatnak. A Házat a gyermekekre vágyó házaspárok is jól ismerik. Sokan szeretnének örökbe fogadni, és ez rövid időn, néhány héten belül elintézhető. Olyan Házak is vannak, ahonnan külföldiek is kérhetnek gyereket.

Néha maga Teréz anya is látogatást tesz Ahmedabadban. Nemrég adományként kapott egy darab földet, ahol újabb Házat alapít, az alapkövetétel néhány nappal az Indiába érkezésem előtt volt. Az ünnepi eseményen a nyomorregyedekben lakó gyerekek is felléptek, szép, kölcsönzött ruhákban, kifestve, a Xavér-munkatársak által betanított táncokkal és játékokkal.

Az eredmények? Sok-sok biztató jel: a falvak, a nyomorregyedek lakói átveszik, maguk működtetik tovább az új létesítményeket; fiatalok ezrei előtt nyílik meg lehetőségek sora, és ha nem is mindegyikük, de sokan visszatérnek népükhöz pl. tanárként, orvosként, köztük segítve elő egy jobb, emberibb jövőt. Az iskolák tetején, a nyomorregyedekben hatalmas pajzsok fogják be a napenergiát — komoly svájci szakértők töltöttek éveket Gujaratban, hogy elterjedhessen ez az egyszerű, leleményes technológia. 1995-ben Cedric Prakash és a Szent Xavér Szolgálat elnyerte a rangos Kabir Puraskar díjat, amely azoknak jár, akik a legtöbbet tudják tenni a hindu-muzulmán vallási ellentétek feloldódásáért. A szolgálat soraiban vannak hinduk, muzulmánok, keresztények egyaránt — az ismert testülethez mindkét harcban álló fél bizalommal van, ez megkönnyíti a békítést. A kitüntetés pedig olyan új kapcsolatokat, többletfigyelmet tesz Prakash számára elérhetővé, amely további támogatásokat jelenthet a szegények számára, akikért dolgozik.

Kotász Zoltán

Ermakció kontra buku

Az Alba Kör láncolós akciója ürügyén

I. Miről van szó?

Gene Sharp definíciója szerint¹ az erőszakmentes akció (*ermakció*) „olyan technika, amellyel azok az emberek, akik elutasítják a passzivitást és a behódolást, de a küzdelmet szükségesnek látják, erőszak nélkül oldhatják meg konfliktusukat”. Sharp az ermakció — szerinte lehetséges — formáit különböző halmazokba csoportosítja.

— Az **erőszakmentes tiltakozás és meggyőzés** olyan, alapvetően szimbolikus tevékenység, mely a szóbeli kifejezésen túlmutató, nyomatékosabb meggyőzésre tesz kísérletet. Ilyen például a felvonulás, gyűlés, virrasztás, utcaszínház.

— Az **együtt nem működés** a különböző intézményekkel vagy akár magával az államhatalommal való együttműködés felmondását jelenti. Ide sorolható a sztrájk, a bojkott, az adófizetés megtagadása stb.

— Az **erőszakmentes beavatkozás** halmazát Sharp két alcsoportra bontja. A **bomlasztó módszerekhez** tartoznak a foglalások, blokádok, bójtók, behörtönzések kiprovokálása, bíróságok túlterhelése. A **létrehozó módszerek** alternatív politikai, gazdasági, szociális intézmények alapítását célozzák, pl. hierarchia mentes szövetkezet, iskola, energiacserélő csoport, párhuzamos média létrehozását. Ez utóbbi halmazra vonatkozik a Gandhi-irodalom „konstruktív program” kifejezése.

Ez tehát a teoretikus megközelítés. A polgári engedetlenség, a politikai tiltakozás (ezek egyébként sem szinonimái az erőszakmentes akciónak!) *gyakorlata* a nagyvilágban sokkal színesebb képet mutat. Ha figyelemmel kísérjük a nemzetközi sajtót, a műholdas tévéadásokat, naponta találkozhatunk különféle alternatív csoportok látványos, drámai akcióival. Az ausztrá-

liai Thomas Weber-féle erőszakmentes csoport szelíd, „rendőrbarát” tüntetéseitől kezdve az akcióbrigádszerűen működő, kemény hierarchiával vezetett Greenpeace-mozgalom durva, s nemritkán fanatikus fellépéséig széles a skála. És akkor még nem beszélünk a nyugat-európai autonómok, anarchisták, antifasiszták verekedős, erőszakra erőszakkal reagáló gátlástalan megmozdulásairól (melyeket hasonlóképp a „béke és erőszakellenesség” szlogenel indítanak). A tiltakozó nekibuzdulások utcára vivő lendülete tehát szándékoltan vagy szándékolatlanul, de igen sűrűn „buku”-ba torkollik. (A buku kifejezést Szathmári Sándor Kazohinia c. regényéből kölcsönöztem. A regényben szereplő behin társadalom egyik „érthetetlen tünete”, amikor csoportokba tömörülő tagjai felhergelik magukat, majd vezényszóra kést szegezve leszurkálják egymást.)

Ha nem is éppen a sokféleség, az összesomódások okán, de az utcai tiltakozás kultúrája Magyarországon nemkevésbé kialakulatlan. Kultúra, értékítélet, erkölcsi viszonyulás — nálunk ki sem alakulhatott, mivel csupán a legutóbbi történelmi közelmúltban indult meg a „precedensek létrehozása”. Hagyományaink csekélyége egyenesen visszavezethető a korábbi politikai berendezkedésre, a tiltakozás minden formáját elfojtó rezsim következetességére. (*Bukura* utoljára a „rendszer váltás átmenetében”, 1988 novemberében került sor; Budapesten, a Thököly úton egy szolidaritási felvonulás záróakkordjaként következett be a rendőrség gumibotos, véres beavatkozása). A polgári engedetlenség hazai kevés, érdemi és értékelhető fejezeteiből az 1990-es fővárosi taxisblokád, illetve az 1992-es, *Bogárd Zoltán* által szervezett városi kamionforgalom elleni blokád emelhető ki.

Különösen figyelemreméltó, hogy a polgári engedetlenség és az ermakció

meghonosításában legutóbbi, 1996. május 31-i láncolós (blokád) akciójával az Alba Kör, a korábban inkább csak civil lobby-csoportként ismert békeszervezet ragadta magához a kezdeményezést. Bár az eset kuriózumként jelent meg a sajtóban, az akciót feltétlenül érdemes elemzés tárgyává tenni — már csak azért is, mivel könnyen példaadóvá válhat a jövőben „engedetlenségre vetemedők” szemében. Az Alba Kör akciója lehetőséget kínál az *erőszakmentesség* és a *polgári engedetlenség* definitív vizsgálatára is.

II. Az Alba Kör sínre lép

Az Alba Kör akcióját most csak röviden foglalom össze, a történetek részletes kronológiája már megjelent az „Érted vagyok”-ban.²

A Manfred Wörner Alapítvány zászlóbontásával (1996. május 10.) egyidőben bejelentette, hogy konferenciavonatot indít Magyarország NATO-csatlakozásának népszerűsítésére. Az Alba Kör úgy döntött, hogy a NATO-expressz indítása kapcsán

— tiltakozni fog Magyarország tervezett NATO-tagsága ellen,

— tiltakozni fog a közpénzeken finanszírozott NATO-propaganda ellen,

— elősegíti, hogy a tiltakozási kultúra részévé váljon az aktív erőszakmentességi akció.

Május 31., 8 óra 25 perc. A Nyugati pályaudvar 10. vágányán álló, indulásra kész vonat elé a sínekhez láncolta magát a Kör három tagja. Egy negyedik tag elszaladt a láncokat lezáró lakatok kulcsaival, egy ötödik pedig szórólapokat osztogatott a NATO-expressz szervezői által meghívott sajtó munkatársainak. Közben az odaláncolt aktivisták egyike kézihangszóró segítségével ismertette az akció céljait. Rendőrök érkeztek, próbálták rábeszélni a sínek elhagyására a Kör tagjait. Körülbelül 10 perc múltán láncvágót

1 Gene Sharp: Mi az erőszakmentes akció? Megjelent a Mintha 1994. február–márciusi számában.

2 Csapody Tamás: Aktív erőszakmentességi akció. „Érted vagyok”, 1996/4. szám.

hozattak, a láncokat elvágta, az aktivistákat lerángatták a sínekről, majd egy közeli rendőrsre vitték őket. Rövid szabálysértési eljárás lefolytatása után (figyelmeztetéssel) mindhárom aktivista szabadlábra került.

A rádió és az írott sajtó részletesen beszámolt a történetekről.

A szervezők aktív erőszakmentességi, illetve polgári engedetlenségi akcióként definiálták akciójukat.

III. Minek nevezzelek?

Mielőtt a kérdésre választ keresnek — természetesen Gene Sharp idézett definíciója és osztályozása alapján —, szeretném röviden felvázolni, hogy milyen közegben és milyen előzmények után került sor az akcióra.

1. Politikai tiltakozás megítélésének esetén elkerülhetetlen annak figyelembevétele, hogy a tiltakozás milyen politikai berendezkedés, „színtér” kulisszái között zajlott le. Magyarország fejlődő demokratikus államnak tekinthető; többpártrendszerrel, szabad sajtóval, garanciákkal védett gondolat- és véleményszabadsággal. A demokratikus berendezkedés „hitelét” nem csorbítja, hogy minden parlamenti párt egyetért Magyarország NATO-csatlakozásával, a véleményszabadságot nem csorbítja, hogy a sajtó (terjedelemben és szám szerint) több lehetőséget biztosít a parlamenti pártoknak véleményük tolmácsolására (összevetve a Munkáspárt, Alba Kör és néhány más egyesület szereplésével). Nem beszélhetünk „gazdasági diktatúráról” sem, jóllehet a hatalmi elit nagyobb összegeket fordít a saját irányvonalának propagálására, mint amennyivel az ellenérdekelte szervezetek (Munkáspárt stb.) működését, azaz közvetve „projektjeit” támogatja.

2. A véleményszabadság (ill. a vélemény kifejezésének szabadsága) azt is jelenti, hogy hazánkban jelenleg számos törvényes lehetőség kínálkozik a politikai tiltakozó előtt eszközei megválasztásakor. Ilyenek például: gyűlés, felvonulás, virrasztás, aláírásgyűjtés, sztrájk, bojkott, bójt, utcaszínház, intézmények túlterhelése (beadványokkal), mozgalom indítása, média alapítása stb. A Gene Sharp által javasolt ermakciós módszerek között kisebb-ségben vannak a törvénytelen (azaz a polgári engedetlenség területére átcúszó) kezdeményezések: adófizetés megtagadása, foglalás, bloká, bebörtönzés kiprovokálása. A törvényes lehetőségek széles skáláját tekintve etikailag is megkérdőjelezhetővé válik az olyan módszerek alkalmazása, amelyek bármilyen módon, de a drasztikus fellépést „reklámozzák”.

3. Az Alba Kör NATO-ellenes álláspontja közismert. Az elmúlt másfél évben a Körnek számos fórumon (tévében, rádióban, írott sajtóban, élőszóban) módja nyílt álláspontja részletes kifejtésére, indoklására. A sajtó — ahogy az Alba Kör egyéb, korábbi akciói kapcsán ez már „hagyománnyá” vált — korrekt és általában rokonszenves hangon tudósított a szervezet NATO-ellenes megnyilvánulásairól. A Körnek a láncolás idején semmilyen új, korábban nem hangoztatott, „hírértékű” mondanivalója nem volt. (A Manfred Wörner Alapítvány hatalmi támogatottsága ismert, korábbi újságcikkekben elolvasható. Nem történt semmiféle leleplezés.) A szervezet a láncolással, az akció szafos látványosságával pusztán arra törekedett, hogy ismételt publicitást csikarjon ki magának.

4. Magyarországon a NATO-csatlakozás (relatív többségű) állampolgári támogatottsága régóta, a del-

szláv-háború kitörése óta kimutatható. A „NATO-ügyben” tehát más a helyzet, mint a hadkötelezettség kérdésében — ahol a hatalom egy olyan intézményt tart fenn, melyet a közvéleménykutatók alapján az állampolgárok (abszolút) többsége évek óta elutasít. Márpedig az Alba Kör drasztikus fellépését jobban indokolta volna, ha olyan intézmény ellen irányul, amelyet jelenleg, és a polgárok akarata ellenére tartanak fenn, mint olyan intézmény ellen, amelyet a jövőben, és a polgárok támogatásával kívánnak bevezetni.

5. A Kör nem vette figyelembe, hogy akciójának mi lehet a — közvélemény irányába ható — burkolt üzenete. A magyar értelmiségi (s ennek bizonyára történelmi és lélektani okai is vannak) nem szívesen azonosul rendőri beavatkozást provokáló, harsány utcai tiltakozók „üzenetével”. Elég utalni csupán a MOP (Magyar Október Párt) 1989–90-es évek körüli kísérleteire. Három-négy fő (már a résztvevők száma is marginalitást sejtet) nyilvános helyen, a hatalmi összefonódások osztorozásával (üldözési mánia benyomását kelti), groteszk tárgyi kellekék „intenzív” használatával, nem utolsósorban pedig önmaga fizikai veszélyeztetésével (a mártíromkodás inkább ellenszenvet kelt) „harcol” a túlerő ellen. A cél, az elgondolkodtatás szándéka (a tiltakozók morális értelemben vett igazságára, fellépésük társadalmi jogosságára, hasznosságára stb. való rámutatás) elhomályosul, mivel beárnyékolja az akció handabandázó, fanatikus jellege. Ami az újságírók szemében izgalmas, színes eseménynek (netán bátor cselekménynek) értékelődik, nem biztos, hogy az újságolvasók emlékezetében is pozitív és meggyőző akcióként rögzül. (Érdemes megemlíteni, hogy az akció után több fiatal érdeklődött az Alba Körnél, hogyan tudna a Kör munkájába bekapcsolódni — mindegyikük, saját bevallása szerint, az akció anarchista íze miatt.) A kérdés végeredményben az, hogy egy ilyen akció után a közvéleményben növekszik-e (növekedhet-e?) a NATO-csatlakozás elutasítása?

6. A „NATO-expresszre” hivatalos meghívót kaptak az Alba Kör képviselői. A Kör tehát lehetőséget kapott rá, hogy a vonaton vitát folytasson a csatlakozás — persze számbeli fölényben lévő — híveivel. (A vonaton végül is egyedül Ivan Aboimov, orosz nagykövet képviselt NATO-ellenes álláspontot.)

Ideje visszatérni az eredeti kérdésre: Minek tekinthető „műfajilag” az Alba Kör akciója?

A polgári engedetlenség számos „formai követelményének” megfelelt az akció: nyilvános és törvénytelen volt, továbbá a hatalom politikai szándékainak megváltoztatására irányult. Polgári engedetlenség kezdeményezéséhez viszont ez kevés: szükséges az akció *morális indokoltsága* — ez, ebben az esetben is, azt jelentette volna, hogy az akcióra *végső eszközként*, egyéb lehetőség hiányában, illetve a lehetőségek kimerítése és azok hatástalansága után kerül sor. (Gondoljunk pl. a francia atomrobbantásokra; a francia, majd a világgözcselekmény minden lehetséges módot kizárta, hogy nyomatást gyakoroljon a francia kormányra. Ezek hatástalansága után a polgári engedetlenség — a Greenpeace helyszínre hajózása stb. — jogossá vált.)

A moralitás kérdése mentén továbbhaladva azt is meg kell jegyeznünk, hogy az Alba Körnek nem sikerült „bizonyítania” a NATO-csatlakozás „bűnös, rossz” voltát — márpedig ha az akció hátterében nincs valamiféle konszenzusos, szélesebb *közösségi lelkiismereti igazolás*, akkor a cselekmény pusztán egy szűk csoport ideológikus (és mellékesen törvénytelen) akciója marad. (Nem szabad elfelejteni avagy degradálni a tényt, hogy Magyarországon a polgárok többsége támogatja a NATO-csatlakozást. Még ha úgy is gondoljuk, hogy az embereket „manipulálták, becsapták”, a helyzetet súlyos hiba úgy lefordítani — majd akként is cselekedni —, hogy mi vagyunk azok, akik „kisebbségben őrizzük az igazat”. Ilyen helyzetben sem szabad mást feltételezni, minthogy a többség — a többség többsége — a saját gondolatai és lelkiismerete alapján, békére és biztonságra vágyva támogatja a NATO-t. Mert azt ugyan kijelenthetjük, hogy a NATO erőszak szervezet, azt viszont nem, hogy bármikor is háború előidézője lett volna.)

Tekinthető-e az Alba Kör akciója ermakciónak? Igen, egyetlen fenntartással. Az akció kétségtelenül pacifista indíttatású volt, továbbá erőszakmentes, amennyiben nem veszélyeztette senkinek a testi épségét — csupán az aktivistáknak az önmagukét. Sharp erre a vonatkozásra nem tér ki; márpedig a *bomlasztó módszereknek* (az Alba Kör láncolós akciója pontosan azonosítható itt *blokádként*) járulékos eleme, hogy a tiltakozó testi épsége megsértését is felkínálja az intézkedő ha-

tóság számára. Sharp valószínűleg egyes nyugati, esetleg kifejezetten az ausztrál erőszakmentes mozgalom tapasztalataiból indult ki; Ausztráliában a rendőrség jól ismeri a Thomas Weber-csoport céljait és eszmeiségét — Weberék csinálhatnak látványra bármi „vad dolgot”, a rendőrség tolerálja. A magyar rendőrség reakciója kiszámíthatatlan, s ezért az Alba Kör akciónak végkimenetele zsákhamacska szerű volt.

A fő (eszmei) probléma tehát az, hogy tekinthető-e egy akció ermakciónak, ha a helyszínre érkező rendőr megüt (megrúg, földrenyom stb.) egy aktivistát? Nevezhető-e ilyen cselekmény egyoldalúnak és váratlanoknak azután, hogy az aktivista olyan testi helyzetbe hozta magát (bilincsszerűen rögzítő láncok), amely már eleve feltételezte, hogy a rendőr fizikai kontaktusba fog vele lépni?

Az erőszakmentes akció „tudományosan kutatott” módszerei nem alkalmazhatók fenntartás nélkül a gyakorlat mezejére, és hasonlóképp nem hozhatók be fenntartás nélkül magyar viszonyok közé. Mit is mond Gene Sharp definíciója? „Az ermakció olyan technika, amellyel azok az emberek, akik elutasítják a *passzivitást és a behódolást*, de a küzdelmet szükségesnek látják, erőszak nélkül oldhatják meg konfliktusukat.” Sharp tehát a passzivitás-behódolás és az ermakció perspektívái köze nem helyez semmi egyéb fokozatot. Nem említi a politikai küzdelem azon formáit (javaslatok tétele, tárgyalások, lobbyzás, hatalmi szférák kijátszása egymás ellen stb.), amelyek nálunk (például az Alba Kör múltjában is) fontos szerepet játszottak.

Sharp osztályozásának külön hibája, hogy nem tesz határozott különbséget az ermakció *szelíd és konstruktív*, illetve *bomlasztó* (drasztikus, törvénytelen) formái közé.

IV. Az Alba Kör hitele

Megalakulása után az Alba Kör másfél-két évig küszködött azzal a bélyeggel, amelyet különböző helyekről, különböző célzattal igyekeztek a „homlokára” sütni. A bélyegen ez ékeskedett: anarchista társaság. Némi bátorítást a Kör is adott ehhez, hiszen az albások több közös demonstrációt, tüntetést szerveztek anarchista csoportokkal. Nem mondható, hogy ezek a

demonstrációk bármiféle botrányba fulladtak volna, csupán némi hangoskodás, feltűnési viselkedés kísérte őket. És persze mindegyiket közös mottó jellemezte: „megfricskáltuk az egyenruhásokat, klassz volt, jól éreztük magunkat”. Aztán az albások úgy döntöttek, ezzel a szemlélettel, stílussal nem vállalnak további közösséget. Az Alba Kör idővel elérte, hogy antimilitarista (a hadsereg szükségességét tagadó!) szervezetként lényegében az összes hatalmi intézmény (Országgyűlés, Honvédelmi Minisztérium, önkormányzatok stb.) tárgyalópartnernek, méghozzá odafigyelésre érdemes, komoly, értékeket képviselő partnernek fogadta el. Az Alba Kör ezt higgadságával, szakszerűségével, tiszta érvelésével, erkölcsi hűségével, törvényes működésével, továbbá azzal a döbbenetes jellegével vívta ki, hogy összes elképzelését, minden akcióját, megmozdulását, szereplését tisztán önkéntes alapon valósította meg. (Arra most nincs mód, hogy végigvegyem, mennyi mindent ért el az Alba ezzel a következetességével. Sokat.) Ennek az „albás” szemléletnek az elvetését, és ennek az „albás” hitelnek a csorbítását jelentette a Kör legutóbbi, láncolós akciója.

Az Alba Kör új irányba fordult, ezt jelzi az idei Hiroshima nap „bulis” megrendezése is.³ Sikerült elrontani, megcsúfolni egy kezdeményezést, egy erősödő hagyományt, amely a békeszerető emberek méltó (csendes, ám mégis demonstratív, meditatív, ám mégis élő üzenetet hordozó) *ünnepévé* próbálta tenni (házánkban is) augusztus 5-ét. Közhely, ám sajnos újra igazolódott: hagyományt teremteni hosszú és fáradtságos, hagyományt rombolni gyors és könnyű dolog — elég hozzá az eszmei kötődés lazulása, a látványosság és a reprezentáció csábító erejének engedés, a „profi” szemlélet. Persze lehet, hogy elég egy kevés oda-nem-figyelés is.

Csupán reménykedni merek benne, hogy az Alba Kör visszatalál gyökereihez, a szelídség szellemiségéhez, a tiszta érvelés szemléletéhez, az önkéntesség megbecsüléséhez, a méltósághoz — Magyarországon pedig nem a Sharp által bomlasztó módszerek alcsoportjába sorolt „erőszakmentes” akciók honosodnak meg.

3 Czene Gábor: Atomvillanást idéztek a fények, Népszabadság, 1996. VIII. 7. A szerző jóindulatúan elhallgatja cikkében, hogy a rendezvény szervezője az Alba Kör volt.

Csak a láncainkat veszítettük

Válasz Kotász Zoltán írására

Örvendetes, hogy vita indul el az erőszakmentes akció mibenlétéről, feltételeiről. Ehhez a vitához szeretnék hozzászólni.

Jómagam az Alba Kör aktivistája vagyok, 1996 májusáig egyik ügyvivője is voltam. A NATO-vonat elleni láncolásos akció megtervezésében és végrehajtásában nem vettem részt, viszont közlelő kísérhettem figyelemmel barátaim tevékenységét. Így félig kívülről tudok véleményt alkotni az akcióról.

A Kotász Zoltán által felvetett kérdéseken érdemem elgondolkodni. Véleményem szerint K.Z. elfogadható módon adja meg írásában az erőszakmentes akció definícióját, ezért írásának ezzel a részével nem foglalkozom. A szerző kételyét fejezi ki, hogy az Alba Kör láncolásos akciója erőszakmentes volt-e, illetve megfelelt-e a polgári engedelmesség fontos kritériumának: volt-e az akciónak morális indoklottsága. A következő sorokban azt kívánom bizonyítani, hogy az akció megfelelt mind az erőszakmentesség, mind a morális indoklottság feltételének.

Erőszakmentes volt a láncolás?

Az erőszakmentesség vizsgálatakor elsősorban a kifejezés többértelmű definiálhatóságának a problémájával találjuk szembe magunkat. Nem szeretnék kitérni erre a problémára, az külön tanulmány témája lehetne. Ez egyszerűség kedvéért az Alba Kör önképzésén kialakult definíciót használom, amely Jean-Marie Müller gondolatain alapul. Jean-Marie Müller szerint az erőszak koncentrált akarat, mely minden erejét latba veti a megkívánt tárgy meghódítására. Ez csak akkor tekinthető rossznak, ha akaratunk elferdül, és mindent el akar pusztítani, ami útjában áll, főleg ha a másik ember testi-lelki integritása ellen irányul. Alba körös definíciónk szerint *erőszaknak* csak az utóbbit nevezzük. Ha cselekedetünk nem veszélyezteti a másik testi-lelki épségét, akkor ezt *küzdelemnek* nevezhetjük.

Állításom a következő: a pontosan megtervezett és végrehajtott alba körös akció során nem került veszélybe a másik fél testi-lelki épsége egyetlen pillanatra sem, a NATO-vonat előtti

láncolás az *erőszakmentes küzdelem* iskolapéldája lehet.

Az akció során semmi sem fenyegette a vonaton utazni kívánók és a kiszolgáló személyzet (rendőrség, vasúti alkalmazottak) testi épségét. A láncolás még a vonat indulása előtt történt, a mozdonyvezető által jól látható helyen, tehát az aktivisták nem kényszerítették a vonatot balesetveszélyes fékezésre. Az akció során nem léptek fel fenyegetően, békésen túrték a láncok elvágását, és elvezetésüket.

Az akció során nem veszélyeztették senkinek sem a lelki épségét. Az aktivisták nem használtak agresszív hangot, békésen szólították meg az ismerős politikusokat, akik közül egyik kézfogással üdvözölte őket. Jellemző a békés, sőt vidám hangulatra az egyik rendőr megjegyzése, amit az egyik leláncolt aktivistának mondott a rendőrségre kíséreskor: „Most haragudnunk kellene rátok, mert plusz munkát okoztatok, de nem tudunk.”

A láncolás álló vonat előtt történt, tehát nem volt balesetveszélyes — nem terrorizálták tehát lelkileg a mozdonyvezetőt sem. A résztvevők tudatosan engedelmességek az előállító hatóságnak, nem provokáltak ki erőszakot maguk ellen.

A vonat indulását kevesebb mint húsz perccel hátráltatták, tehát nem okoztak aránytalanul nagy veszteséget a szervezők és a vasúti kiszolgáló személyzet számára.

Semmi sem bizonyíthatja jobban az akció erőszakmentességét, mint a leláncolt aktivisták elleni szabálysértési rendőri határozat, amely az akciót erőszakmentesnek ismerte el.

Az akcióban résztvevők természetesen valamennyire kockára tették a maguk testi épségét, de Jean-Marie Müller definíciója szerint ez nem ellenkezik az erőszakmentesség kritériumaival. Nem léptek fel provokatíván, békés és nyílt viselkedésük nem is váltott ki erőszakos választ. Hozzá kell tenni, még ha a hatóság testi erőszakkal válaszol is, erőszakos fellépése indokolatlan lett volna, és ezért az aktivisták nem lettek volna felelősek.

Az akció egyik legnagyobb erénye, hogy felmutatta a magyar közvéle-

mény előtt, hogy létezik erőszakmentes küzdelem, hogy az erőszakmentességet értékkel vállalók nem (kizárólag) bugyuta és éhletlen emberek, akiket emelkedett etikájuk megakadályoz abban, hogy saját maguk és *mások* érdekeinek védelmében hatásos lépéseket tegyenek.

No, és mi van az akció morális indoklottságával?

Az akció szervezőinek hármast célja volt: tiltakozás Magyarország tervezett NATO-tagsága ellen, tiltakozás a közpénzeket finanszírozott NATO-propaganda ellen, és annak elősegítése, hogy a tiltakozási kultúra részévé váljon az aktív erőszakmentességi akció.

Adhat-e morális alapot a láncolásra, hogy az Alba Kör tagjai ellenzik hazánk NATO-csatlakozását? Ha azt nézzük, hogy a magyar lakosság körében többen támogatják a csatlakozást, mint ellenzik, és a NATO-ba való belépést értéksemleges politikai döntésnek minősítjük, akkor a belépés ellenzése nem adhat morális alapot a polgári engedelmességre.

Am tekinthetjük-e értéksemlegesnek a NATO-csatlakozást? Nem kell-e morálisan rossznak tartanunk egy országnyi embercsoport azon döntését, hogy olyan katonai és politikai rendszerhez csatlakozik, amely kisebbségként a Föld erőforrásainak túlnyomó részét használja el? Ez a kisebbség gazdasági, politikai és katonai eszközökkel tartja fenn a világ igazságtalan megosztottságát, valamint a saját fényűző, energiapazarló, az emberiség és az élővilág túlélését veszélyeztető életmódját a nyomorgó többséggel szemben. Nem kell-e rossznak minősítenünk azt a katonai szövetséget, amely nem hajlandó lemondani a nukleáris fegyverekkel való fenyegetésről? Megjegyzem, hogy ez a viselkedés a Hágai Nemzetközi Bíróság, a legfőbb evilági jogi fórum szerint is erkölcsstelen és jogtalan.

Ezeknek a kérdéseknek igenlő megválaszolása magában is elegendő erkölcsi alapot adhat egy polgári engedelmességi akciónak, még ha elkövetői a kisebbség véleményét képviselik is.

Érdekes, hogy az Alba Kör az akció során nem hangsúlyozta ezeket az érveket, hanem főképp a közpénzekből finanszírozott NATO-propaganda ellen tiltakozott.

Adhat-e morális alapot a láncolásnak a közpénzekben finanszírozott NATO-propaganda elleni fellépés? E kérdés megválaszolásához meg kell vizsgálnunk az akció körülményeit.

K.Z. téved, amikor azt állítja, hogy az Alba Kör NATO-ellenes véleménye szabadon megjelenhet a magyar sajtóban. A sajtó sokszor tudósít arról a tényről, hogy az Alba Kör *ellenzi* a NATO-csatlakozást, de általában elfelejti megemlíteni, hogy milyen *érvek* alapján teszi ezt a Kör. Felsorolok néhány jellemző példát állításom alátámasztására.

Az Alba Kör a NATO-Közgyűlés budapesti tanácskozásakor sajtótájékoztatón mutatta be érveit a NATO-csatlakozás ellen. A napisajtó egyetlen érve sem hozott a Kör 24 pontjából, csak a tiltakozás tényét. Ezt a jelenséget tette szóvá Fencsik Flóra is két nappal a sajtótájékoztató után a Magyar Hírlapban olvasható publikációjában.

Egy másik esetben egy folyóirat közölte Csapody Tamás NATO-ellenes cikkét, és ezzel párhuzamosan a Parlament Honvédelmi Bizottsága elnökének válaszát is. A viszontválasz lehetőségét azonban a folyóirat elutasította.

Nemrégiben egyik közszolgálati televíziókban zajlott egy négy fős NATO-vita, amelyen csak NATO-csatlakozást pártolók vehettek részt. A szervezők elutasították az Alba Kör előzetes kérését, hogy a televíziós vitán egy NATO-ellenző is részt vehessen.

Sorolhatnám a helyzeteket, amelyekben a magyar sajtó a NATO-csatlakozás elleni tiltakozás tényéről beszámolt ugyan, de az ellenzők érveit nem jelenítette meg. Nemhiába sorolta a Freedom House éves jelentése a magyar sajtót a „részben szabad” kategóriába pártpolitikai függősége miatt.

Ilyen „sajtó-hátszéllel” folytat a magyar politikai vezetés egyoldalú, a NATO-belépés támogatására ösztökélő kampányt hatalmas közpénzekből — a NATO-belépést ellenző állampolgárok által befizetett adókból is. Ennek az egyoldalú médiakampánynak a jelképe lett a NATO-médiavonat. Az alba körös aktivisták láncolásos akciója, amellyel megtörték, sőt valamennyire megfordították a tervezett médiahatást, a hatalom igazságtalansága elleni erőszakmentes fellépés volt. Egy kreatív és könnyed fricska, amely tökéletesen megfelel a polgári engedetlenség kritériumainak.

Hangulatra hangulat

Végül foglalkoznom kell K.Z. írásának utolsó fejezetével is. Írásának első részében a szerző intellektuális érveket hoz fel az Alba Kör NATO-láncolása ellen. Az utolsóban az érzelmekre támaszkodva az Alba Kör hitelvesztésére kíván rámutatni. Mivel ehhez nem találja elégnak a láncolásos akciót, minden előzmény nélkül előkapja a be nem mutatott és nem elemzett Hiroshima-napi megemlékezést. K.Z. itt már nem elemez, hanem saját hangulatát akarja leírni: az Alba Kör *végleg* elromlott, hitelét vesztette. Az Alba Körből kiábrándult, javulásában már nem is reménykedik, hisz írását nem a Kör tagjainak, a láncolásos akcióban részt vett aktivistáknak küldi meg okulásra, hanem egy külső helyen, az „Érted vagyok”-ban hozza nyilvánosságra.

Erre a hangulatra is válaszolnom kell, de előtte le kell írnom pár szóban, hogy mi történt 1996 augusztusában, a Hiroshima-napon. Az Alba Kör a megszokottól eltérően szervezte meg hagyományos virrasztását. A délutáni tüntetés és az éjszakai virrasztás programjai közötti időtartamra különböző együtteseket hívtunk meg, hogy a két programot összekössük. Az elképzelés nem vált be, mert az együttesek túl hangosak voltak, és olyanokat vonzottak oda, akik a megemlékezéshez méltatlanul viselkedtek.

Tehát jöjjön akkor, amit ígértem, *hangulatra hangulat*.

Az Alba Kör az erőszakmentességet gyakorlati cselekvés során megélni akaró emberek gyülekezete. A Kör aktivistái erőszakmentes polgári engedetlenségi akciót hajtottak végre a NATO-vonat elleni láncoláskor. Az akció után a résztvevők értékelték az akciót. Bár az értékelés során sok ellenérv is elhangzott a Kör azon bará-

itaitól, akik nem értettek egyet a láncolásos akcióval, az aktivisták mégis *egyhangúlag* úgy ítélték meg, hogy helyes volt végrehajtani az akciót.

Az aktivisták utólag a Hiroshima-napi megemlékezést is értékelték. Az előre nem látható, kellemetlen történések alapján *egyhangúlag* úgy döntöttek, hogy a jövőben lemondanak a popularitásról, és szűk körben emlékeznek meg a hirosimai atomtámadásról.

Az erőszakmentes küzdelem gyakorlati megvalósítása nem megy tévedések, buktatók nélkül. Csak az ússza meg hibák nélkül, aki csak elvben éli meg az erőszakmentességet.

Az Alba Kör nem a hitelét vesztette el az akció során, csak a láncait. Az akcióval megszabadult a „gyáva puhányok gyülekezete” bélyegtől, amelyet azok aggattak rá, akik nem tudják elképzelni az erőszak nélküli küzdelem lehetőségét. Remélem, nem ez volt az utolsó erőszakmentes akció hazánkban, hanem a láncolással új korszak kezdődött meg a magyar békemozgalom történetében.

Az erőszakmentes küzdelem elméleti megalapozásához még sok vitára van szükség. Szívesen látnám K.Z. vagy mások további gondolatait a kérdéskörrel.

Farkas István Tamás

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Csak a jószándékú tréfa szabad

Bizonyára észrevettétek már, hogy ha Kutykuruttyról beszélek, nem mondom: „Kutykurutty barátom”, hanem ezt: „cimborám”. De volt idő, amikor még barátomnak nevezhettem. Elmondom most, miként tudtam meg, hogy nem barátom, hanem csak cimborám.

A kistörpék nagyon szerették, és a mostani kistörpék is nagyon szeretik április elsejét. Abban az esztendőben vasárnapra esett, és én még ágyban voltam, amikor Kutykurutty berontott, és a könyvszekrényemre mutatva komoly arccal, sürgetve kért: „Légy szíves, Moha, add kölcsön egy fél órára a »Sehol sincs«-et!” Arra gondoltam, hogy talán valamelyik mesékönyvemben ismer ilyen című mesét, és kiugrottam az ágyból. De mire a szekrényhez értem, észbe kaptam, és ezt kiáltottam: „Jaj, hiszen nincs itt a szekrényben, kinn van a verandaasztalon.”

Kutykurutty megzavarodott, kiment a verandára, és én kiálthattam elsőnek: „Haha, április elseje, április elseje!”

A beugratás visszaadását azonban Kutykurutty későbbre halasztotta. Sitett a szomszédunkba Berci Bercéhez. Akkoriban kívülem még Bercivel volt közeli barátságban. Berci kereste is a „Sehol sincs” könyvet, de öt perc múlva már vissza is adta a beugratást. Felmutatott egy fára a kertjükbe: „Nini! Pacsirta!” Kutykuruttynak nem jutott eszébe, hogy fára sohase ül pacsirta. Odanézett. De nemsokára ő ugratta be Bercit, aztán Berci őt. Annyira megszerették a beugratásokat, hogy még másodikán és harmadikán is folytatták. Negyedikén már egyetlen szavát sem merték elhinni egymásak. Már akkor is beugratásra gyanakodtak, ha zuhogó áprilisi záporban azt mondta valamelyikük: „Esik az eső!”

Ugyanennek a napnak a délutánján Berci Berci meg én, könyveket vitünk föl Földigszakáll bácsi hegytetői házába, és amikor estefelé hazajöttünk, Kutykurutty a mi kapunk előtt várt minket a padocskán. Még oda sem értünk, ezt kiáltotta Bercinek: „Menj be a kertünkbe, van egy cso-

mag a számodra a veranda párkányán. Itt volt a nagynéné, hozott neked egy szelet rumos krémtortát, de nálatok senki sem volt odahaza, hát nálunk hagyta!”

Berci nevetett: „He! Ezt jól kieszelted! Holnapután kiskedden bemegegyek.” Mindketten leültünk a padra. Kutykurutty ártatlan képet vágott, de látszott az arcán, hogy törí a fejét, mivel vehetné rá Bercit a bemenetelre. Egyszerre csak felkiáltott: „Ha nem mégy érte, én eszem meg!” Berci megint nevetett: „Jó étvágyat!” Ekkor óriási meglepetésünkre Kutykurutty felugrott, beszaladt a kertjükbe, és krémtortát majszolva jött vissza. Elámultam kitűnő ötletén. Azzal vezette

félre Bercit meg engem is, hogy úgy mondott igazat, mintha nem lett volna igaz az, amit mond. Bercin is látszott, hogy tetszik neki Kutykurutty tréfája, csodálkozva mosolygott. Ekkor azonban valami rettenetes történt. Kutykurutty, miután bekapta az utolsó falatot is, terpeszállásban Berci elé állt, jobb kezét a maga jobb térdére, bal kezét a bal térdére támasztva közvetlen közélről a szó legszorosabb értelmében a szemébe nevetett. Hallatszott a nevetésén, hogy azt hiszi, nagyon bosszankodik Berci a torta miatt, és látszott vigyori ábrázatán, hogy örül ennek a bosszankodásnak. A mosolygó Berci ettől persze elkomorult, valóban bosszús lett, és bizonyára őt magát is meglepte, hogy egyszerre csak felugrik, berohan a kertjükbe, és be-

vágja maga mögött a kaput. Rémülten bámultam az elégedett, elterpeszkedő Kutykuruttyra: „De Kutykurutty! Hiszen akkor, ha így nevensz, akkor az nem volt tiszta tréfa! Nem a jó tréfa volt a célod, hanem az, hogy bosszantsd Bercit, és örülhess a bosszúságának.” Kutykurutty szája körül ott villódzott a gúnyos mosolygás: „Hát persze, hogy az volt a célom! Ez vele jár a tréfával. Másféle tréfa, ahogy te mondd, tiszta tréfa, nem létezik!”

Felálltam. „Várj egy kicsit!” Beszaladtam a konyhába, és így szóltam édesanyámhoz: „Tessék szíves lenni nekem adni azt a kis üveg dióbefőttet, ami még félre van téve Ugri Bugrinak. Be szeretnék bizonyítani Kutykuruttynak valami nagyon fontosat.” Kibontottam, beletettem egy kávéskanalat, és szaladtam vele vissza Kutykuruttyhoz. „Ez Ugri Bugri legkedvesebb befőttje, az utolsó üvegecske. Tudja is az öcskös, hogy nincs több.” Átszaladtam a kocsúton, eldugtam az üveget az erdőszélen egy bokor mögé, és visszütem a padra. „De arra nagyon vigyázz, Kutykurutty, hogy egy picikét se nevensz! Ha nevensz, nem érvényes a bizonyítás, mert hátha ugyanúgy nevetnél, mint az előbb, akkor pedig megszűnik a tréfa tisztának lenni. Rosszaság keveredik bele, és Ugri Bugri sírva fakad!” Azzal bekiáltottam a kertünkbe: „Ugri Bugri! Légy szíves, gyere ki!” Hamarosan nyikordult a kiskapu: „Tessék, Moha, mit akarsz?” „Nézd csak, öcskös, odatettem a bokrok mögé a te utolsó dióbefőttedet. Kanál is van benne. Menj oda, keresd meg, és add meg!”

Ugri Bugri elnevette magát: „Egymást már nem tudjátok becsapni, hát most engem próbáltok”, mondta és nevetgélve leült hozzánk a padra.

„Hát nem mégy? Vigyázz, mert akkor én eszem meg!” Elterpeszkedett, és így szólt: „Jó étvágyat!”

Felálltam, átlépegettem a kocsúton, felemeltem a befőttet, és eszegetve jöttem vissza hozzájuk. Ennyire bámolni még nem láttam az öcsköst! Úgy vizsgálta az üveget, mint aki nem akar hinni a szemének. Aztán egy-

szerre csak elmosolyodott. A mosoly növekedett, erősödött, szélesedett, végül nevetés lett belőle, és ezt mondta nevetve és bámulva: „Nahát, hogy milyen jó tréfa ez! Te Moha, azzal csaptál be, hogy nem csaptál be, csak úgy tettél, mintha be akarnál csapni. Haha! Holnap én is megcsinálom ezt Fújócskával.”

Teltek múltak a hetek és én örömmel állapítottam meg, hogy Kutykurutty nem nevet kárörömmel. Tovább is barátomnak tartottam, és csak egyszeri lelki bicsaklásnak véltem azt a rettenetes, kárörömös hahótát.

Egy júniusi délután egyik osztálytársam, Puff bekiáltott a kertünkbe: „Nem jössz át Kutykuruttyhoz? Üzent értem, nem tudom, mit akar.”

Kutykuruttyék kertjében már négyöt kistörpe is nevetgált a nagy csereszyefa alatt, és Kutykurutty ezzel fogadta Puffot: „A nyári fürdésről vitatkozunk. Te, ugye, szereted a vizet?” Puff felkiáltott: „Természetesen! Nagyon szeretem!” Kutykurutty rávágta: „Akkor hát nesze, víz!” Ekkor vagy tíz liternyi víz zúdult Puff fejére a csereszyefa lombjai közül. Egy vödör lengett odafönn, most már üresen. Az aljára, hogy emelhető legyen, zsinogot erősített Kutykurutty. A kezén, amellyel a zsinog végét fogta, el is időzött a tekintetem. Viszolyogtam tőle, hogy az arcára néztek, és látom is kelljen azt a szégyentelen kárörömet, amelyet hallani is éppen eléggé nehezemre esett durva hahotájában. Uzsonnaidő lévén a kistörpék nemsokára hazamentek. Kutykurutty meg, szája körül ismét a gúny villódzásával, elém állt: „Látom, neked megint nem tetszik valami, de hidd el, Moha barátom, vele jár a tréfával, hogy akit megtréfálnak, az dühös, aki pedig megtréfálja, az élvezi, hogy bosszankodik.” A szemébe néztem: „Hiszen láttál a múltkor tiszta tréfát!” Legyintett: „Ugri Bugri nem számít! Ó olyan, mint egy báránka.”

Kezembe vettem a zsinog lecsüngő végét, tudok-e bánni a vödörrel, és szóltam: „Hozz egy bögre vizet! Aztán hívj ide valakit!” Fitymálva kiáltott: „Csak egy bögrével?” Lecsapott rá a szavam: „Látod, ezzel is elárultad, hogy nem a megtréfálás, hanem a megbántás a célod. Igenis! Csak egy bögrével! Elég az.” Miután beleöntötte a vizet a vödörbe, így szóltam: „Most pedig te válassz, hogy kit hívnék ide!”

Gondolkodott, aztán kaján mosollyal kiáltotta: „Rezedát!” Meghökentem. Nem az volt a bajom, hogy a legerősebb kistörpét kellett leöntenem, hanem az, hogy Rezeda nem volt

eléggé értelmes. Tartottam tőle, hogy még a tiszta, káröröm nélküli tréfától is megsértődik. Mégsem akartam meghátrálni a bizonyítás elől. Kutykuruttyot azonban már Rezeda megérkezése előtt beküldtem a házba, hogy onnan is megfigyelheti, mi történik, mert ha véletlenül kárörömmel a szemébe nevet, ez a vasgyúró mindkettőnkét palacsintává lapít.

Rezeda, amikor a feje búbjára ömlött a víz, gyorsan felnézett a fára, aztán még gyorsabban az arcomra kapta a tekintetét. Sajnáltam, hogy nem mondhattam mindjárt Kutykuruttynak: „Látod Kutykurutty, ez az a fontos pillanat, amelyben megtudja, tiszta tréfa történt-e vele, vagy pedig bántalom, rosszaság.”

Természetesen nyomát sem látta rajtam a kárörömnek, és már át is vette vizsgálódó arca az enyémről a mosolygást, aztán göccentet egyet-kettőt, kivette kezemből a zsinogot, emelgette a vödör alját, és a sok göccentésből egyszerre csak nevetés, majd harsány hahotázás lett. A vállamra csapott: „Hát ez remek! Te Moha! Ezt én is megcsinálom, méghozzá tüstént.” És rohant haza.

Kutykurutty lassan odajött hozzám. Komoly volt, hallgatott egy ideig, aztán így szólt: „Hát igen.”

Biztos voltam benne, nem hiszi már, hogy nem létezik tiszta tréfa. Ezentúl nem azért fog megtréfálni valakit, hogy megbántsa, hanem azért, hogy a kedves mókázás remek fűszerével ízesítse, dúsítsa az életét. Éppen ezért már egy csöpp bizalmatlanság sem moccan bennem, amikor a nyári szünet közepe táján ezzel fogadott a játészó tisztáson: „Csuda jó tréfát tudok! Csináljuk meg valakivel!” Elmagyarázta nekem a tréfát, én meg elhívtam egy percre az okos Pojácát a „Hol az olló” játékból: „Gyere, Pojácá! Jövendőt mondunk neked!” Vizsgálgatni kezdtem a tenyerét, és derűs arccal jövedöltem neki: „Nagyon sok örömben lesz részed, a jövő nyáron pónilovat kapsz. Tizenöt éves korodban, ha sorsjegyet veszel, megnyered a főnyereményt. Húsz éves korodban bányát fogsz fölfedezni itt Törpeháza közelében, nem látom világosan, hogy aranybánya, vagy gyémántbánya lesz-e.” Ekkor elkomorítottam az arcom: „A közeljövőben azonban sajnos – még sóhajtottam is – hajaj! A közeljövőben egy nagy csapás fog érni.” Ebben a pillanatban már érte is Pojácát a megjósolt nagy csapás. Kutykurutty ugyanis már előbb a háta mögé somfordált, és most teljes erejéből lapockán csapta. Látszott Pojácán, hogy sokallja az ütés erejét, a tréfa

azonban tetszett neki. Nevetett hát egyet, s kiáltotta: „Jó!” – és már futott is vissza „Hol az olló” játszani.

Figyelmeztetni akartam Kutykuruttyot, hogy máskor kisebbet üssön, de attól, amit hallottam és láttam, torokmonon akadt a szó. Kutykurutty ugyanis kárörömtől rekegő hahotával Pojácá után szaladt, elébe ugrott, kezét a szétterpesztett térdeire támasztotta, és közvetlen közélről belenevetett az arcába. Pojácá egy pillanatra csodálkozva nézte Kutykuruttyot, a tekintete ugyanazt az érzést fejezte ki, amit e pillanatban magam is érezni kezdtem Kutykurutty iránt. A szána-kozást! Majd kikerülve az útjában állót, továbbment a játszók felé.

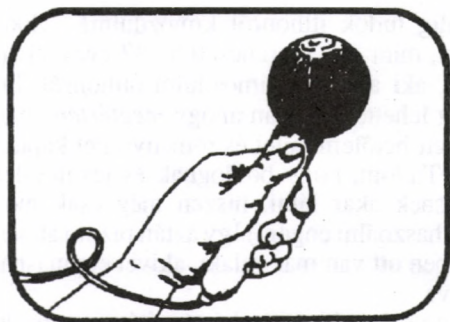
Kutykurutty visszacsellengett hozzám, és kedvetlenül mondta: „Hát ez nem sikerült! Nagyon kellett volna csapnom rá!” Ezen már elmosolyodtam, persze szomorúan. „Túláságosan is nagyot csaptál rá, Kutykurutty! Akkorát, hogy még én is érzem!”

Ettől kezdve nem bírtam barátomnak nevezni, és amikor megkérdezte tőlem, miért nem nevezem annak, azt feleltem: „Mert nincs benned irántam baráti érzélem, örülsz neki, ha pórul jár valaki.”

Csodálkozva bámult rám: „Attól még a barátod lehetek! Magad is mondd, hogy *valaki!* Annak még sohasem örültem, ha te jártál pórul.”

Lassan válaszoltam, hogy jól megértse: „Bármennyi és bármelyik kistörpe bajának örülsz is, az összes kistörpét megbántod vele. Aki nem barátja mindenkinek, nem lehet barátja senkinek, legfeljebb cimborája!”

Ezen olyan mélyen és komolyan elgondolkodott, hogy fellobbant bennem a remény, megérti még valamikor azt is, hogy tisztességes kistörpe csakis tiszta tréfát enged meg magának. Vagyis nem azért tréfál meg valakit, hogy megbántsa, hanem azért, hogy a kedves mókázás remek fűszerével ízesítse, dúsítsa az életét.

„Most lettem felnőtt”

Interjú Rahner Ritával

Elvált, öt gyereket nevel egyedül, látszatra kiegyensúlyozott, jókedvű. Vajon tényleg csak látszat ez, vagy a hétköznapi valósága? Beszélgetésünkben főként erre a kérdésre keressük a választ.

Először talán mondj valamit a múltadról. Miért Bokor-közösségbe jársz?

Körülbelül 15 éve tartozom közösségbe. Hogy mi tart a Bokorban, Bokor-közösségben? Az, hogy közvetlenül Istenre nézhetek. Nem kényszerülök emberi elvárások, szokások, dogmák akaratom elleni betartására. Nem kell elfogadnom azt, amivel nem értek egyet, hanem mindig önmagam maradhatok. Lehet saját véleményem és azt tiszteletben tartják. Ugyanakkor rengeteg olyan ismerősrre és baráttra találtam — Bokor-ünnepek, lelkigyakorlatok és egyéb programok alkalmával —, akik arra ösztönöznek és motiválnak gondolkodásmódjukkal, életükkel, hogy egyre közelebb akarjak kerülni Istenhez. A barátságok, beszélgetések, összejövetelek segítenek engem az evangélium megértésében, elmélyítésében és a továbblépni akarásban, miközben szabad és nyitott maradhatok Isten felé.

Mindenki legnagyobb megdöbbenésére Tibor, a férjed néhány éve elment tőletek. Hogyan tudtál akkor talpon maradni, és mi van most?

'93 januárjában történt, hogy Tibor elment. A mi házasságunk nem romlott meg, hanem Tibor részéről felmondta a szolgálatot. Számomra váratlanul és hirtelen. Nem lesz könnyű felidézni azt az időszakot, mert bár a tényekre konkrétan emlékszem és az élményre is, hogy borzalmas volt legalább másfél évig, azóta azonban annyit változtam, és ezáltal a körülményeim, életem, környezetem is, hogy nehéz visszahelyezkednem abba a kétségbeesítő és kilátástalan helyzetbe.

Tehetetlenség, keserűség, kiszolgáltatottság, reménytelenség, elhagyatottság, félelem. Ezt éreztem. Elvesztett a biztonságérzetem, összenyomott a lelki és fizikai teher súlya (Ráadásul építkeztünk és a gyerekek még nagyon kicsik voltak.) Egycsapásra többszörösére nőtt a felelősségem is. Tibort nem tudtam elviselni. Amikor megjelent, teljesen elvesztettem az önkontrollomat. Nem volt önuralmam. Teljes volt bennem és körülöttem a káosz. Tele voltam levezethetetlen feszültségekkel. Látni se bírtam. Megalázónak éreztem azt, hogy elhagyott, hogy „lecserélt”. Kétségbeesetten őrlődtem saját gondolataim között. Eszembe jutottak dolgok, amiket a házasságunk alatt nem jól tettem, nem úgy reagáltam, nem úgy viseltem el, nem úgy éltem, ahogy kellett volna. Ráébredtem sok hiányosságomra is. A szörnyű az volt ebben, hogy mindezeket a „hibákat” nem szándékosan, nem tudatosan követtem el. Én a 10 év alatt a mindenkor énem legnagyobb szeretetét adtam a házasságunkba, s most egyszeriben ott álltam tehetetlenül és végtelen magányosan. Ezt a „büntetést” túlságosan nagyinak és igazságtalannak találtam.

Istentől?

Viccelsz? Dehogyan! Tibor részéről! Soha életemben eszembe nem jutott, hogy kudarcaimért, elrontott dolgaimért, problémáimért Istent tegyem felelőssé, vagy bármi rosszat az Ő büntetésének véljek. Ezek saját tudatos vagy nem tudatos cselekedeteim következményei. Az viszont már Isten szeretete és jelenléte az életemben, hogy az ilyen esetek után le tudom vonni a tanulságot és tovább tudok lépni.

Szóval az az örület, ahogy a történetek után Tiborral viselkedtem, illetve viselkedni tudtam, bántott és elkeseztetett. Éreztem, hogy azért ez nem normális dolog, észhez kell térnem valahogy. Hónapokig tartott ez a krízishelyzet, mire végre szép lassan sikerült összeszednem magam, kezdtem reálisan látni a helyzetem, tisztultak a gondolataim. Elfogadtam, amit Tibor tett, és változni akartam. Élni, új életet kezdeni. Persze az érzéseim és érzelmeim egyelőre messze lemaradtak a belátásomtól, a bennem megindult pozitív változásoktól. Így Tibornak továbbra sem volt nagy élmény velem találkozni, amikor jött a gyerekekhez, de amikor nem volt velünk, nem láttam, akkor már egyre kiegyensúlyozottabb voltam.

Ahogy a változás megindult bennem, körülöttem is minden élni kezdett. Sok új ismeretség, barátság született. Bölcsőbb lettem. Rájöttem, mit is jelent a feltétel nélküli szeretet, a másik szabadságának tiszteletben tartása, a lényeges és lényegtelen megítélése. Nagyon tanulságos és hasznos felfedezéseket tettem, amikért nem győztem hálát adni. Aztán ritkulni kezdtek a veszekedéseim, ami eleinte abból adódott, hogy amikor ő jött, én mentem, aztán meg megkértem, hogy ne jöjjön, inkább vigye el a gyerekeket.

Tehát kialakítottatok egy olyan életformát, ami számokra elviselhetővé teszi a helyzetet, s te ezt elfogadod így?

Nem, nem! Dehogyan fogadtam ezt el! Hiszen mondtam, hogy nagyon bántott az, hogy nem tudok normálisan viselkedni Tiborral a belső változásaim és felismeréseim ellenére sem. Ezt nem hagyhattam annyiban. Sokat imádkoztam, kértem Istent, hogy megváltozzam, mert így nem éreztem jól magam a bőrömben. Kisütöttem, hogy az indulataim arra vezethetők vissza, hogy a személyes életemet kilátástalannak és sok szempontból reménytelennek érzem és ezért a tudatalattimban Tibort teszem felelőssé. S ekkor egy fiatal, bölcs pap barátommal beszélgetve megvilágosodott a probléma lényege: én próbálok az evangélium szerint élni, istenhívőnek tartom magam, de a hitem lényegét soha nem érezte a szívem. Azt, hogy minden csak akkor válik élővé, igazzá, ha BÍZOM, feltétel

nélkül bízom Alkotómban, az Ő szeretetében és abban, hogy boldognak akar látni engem. *Személyes istenkapcsolatom lett!* Azóta tudom és érzem azt, hogy *Isten mindaz, ami bennem jó.* Mindaz a szépség, szeretet, szabadság, ami a lelkemben lakik. Ez Ő. Megtértem! Megváltozott bennem minden. Így aztán Tiborral is fokozatosan javult a kapcsolatom. Beszélgetünk, jöhet, amikor akar. Nem bánt, nem fáj semmi vele kapcsolatban. Nem jut eszembe múltbéli sérelem és elfogadom a jelenét. Nincs bennem önisátság keresése, önérzet, dac kettőnk közös múltjával kapcsolatban. Azt hiszem, ezt nevezik *megbocsátásnak.* Jó érzés. Azóta ha pocsék hangulatban vagyok, inkább kerülöm vele a találkozást, vagy csendben maradok, nehogy rajta vezessem le a bennem lévő feszültséget és ezzel újra kárt okozzak.

Szóval FELNŐTT lett belőlem. A helyzetem megérlelt. Már tudom, ki vagyok, mit képviselek, mit gondolok, mire törekszem. Az ember személyisége 3 éves kora körül kezd kialakulni, amikor saját akaratának tudatában lesz. Ahhoz azonban, hogy tudjam, mit akarok, tisztában kell lennem önmagammal, ismernem kell magamat, hogy személyiségem egyéniséggé tegyen. Én ez alatt a négy év alatt lettem tudatos emberré. Tudom, hogy Istennek célja van az életemmel. Töreksem múltbéli tapasztalataimat beépíteni a jelenembe, és hiszek a jövőben.

Ez most itt mind biztosan nagyon hülyén hangzik neked, hiszen már elmúltam 38 éves. Csakhogy az élet minősége nem kortól függ. Pont az a csodálatos benne, hogy amíg élek, nincs késő újrakezdeni. Az én életem most kezdődik, én most nőtem fel.

Mi az, ami különösen nehéz egyedül?

A társnélküliség. Ez a legérzékenyebb pontom. Nagyon igényelném a biztonságérzetet, szeretetet, érzelmi kapcsolatot. Próbálok jól végezni a dolgom nap mint nap a munkahelyemen és otthon is. Vannak kedves, jó ismerőseim, barátaim, néha udvarlóim is. Mégis, mire este elül a gyerekzsivaj, csak az éjig érő magány marad, a szívét tépő hiányérzet, a fáradt szívű, nehéz éjszakák. Gondolatok, töprengések: hogy ma is kiosztottam minden szeretetet, ami bennem volt, de a barátaim, ismerőseim figyelmessége, kedvessége *nem pótolta a házastárs szeretetét.* Örömem leltem mindegyik csodagyerekemben, de az ő belém vetett bizalmuk *nem pótolta azt a biztonságérzetet,* amit egy házastárs jelent. Éreztem jóleső melegüket, amikor megöleltem őket, de az ő melegségük *nem pótolta a házastárs velem egyé váló melegségét.* Voltak kudarcaimban vigasztaló, tanácsot adó szeretett ismerőseim, de az ő szolgálatkészségük *nem pótolta a házastárs mindent elfeledtető, megnyugtató jelenlétét.* Amikor pedig én segítettem másnak, az én tanácsomra volt szükség, *nem volt, akivel megoszthattam volna ennek örömeit.* Fáj az, hogy amikor nekem megadatott, hogy társam legyen, nem tudtam azt méltóképpen értékelni, mert nem tudtam, hogyan kell JÓL szeretni. Nem tudtam, érttem, éreztem, hogy ő és én csak együtt vagyunk az életben, és semmiféle más elfoglaltság nem előbbrevaló kettőnk szeretetkapcsolatánál.

Újrakezdenéd-e az életed valakivel?

Abban az első másfél-két évben, amikor a válsághelyzetből próbáltam kilábalni, bizony teljesen reménytelennek és kilátástalannak éreztem, hogy a „társprobléma” valaha is megoldódhat még az életemben. Ennyi idősen és ilyen háttérrel.

És most hogy gondolsz?

Úgy, hogy amikor azt gondoltam: „Jaj de szerencsétlen vagyok! Itt maradtam 37 évesen, elváltan. Őt gyerekek

van, ráadásul alig tudok itthonról kimozdulni!”, akkor úgy is néztem ki, mint egy szerencsétlen, 37 éves, elvált nő öt gyerekkel, aki alig tud kimozdulni otthonról. Lehangelő jelenség lehettem. Aztán ahogy megtértem, megutána *felnőtt* is lett belőlem, hitet és reménységet kaptam Istentől erre is. Tudom, hogy boldognak és testileg-lelkileg egészségesnek akar látni, hiszen még csak most fog tudni igazán használni engem! Így aztán bízom abban, hogy az Ő tervében ott van már valaki, akivel egymásnak vagyunk kitalálva.

Azt tudod, hogy a katolikus egyház tanítása szerint ha elvált vagy is, a házasságod érvényes marad, mert Isten előtt fogadtatok örök hűséget egymásnak. Így új kapcsolatot sem lehet, mert az házasságtörésnek számít?

Volt tavaly egy fiatalember, akivel régi jó barátok voltunk. Egyszer csak elkezdett nekem udvarolni, és nagyon egymásba szerettünk. Egy-két hónap után azonban egyre jobban kezdte őt bántani a lelkiismeret amiatt, hogy elvált vagyok. Sokat beszélgettünk erről a témáról, és bár érvelni nem tudott a dogma létjogosultsága mellett, ellene viszont ő maga rengeteg érvet fel tudott is sorakoztatni, a vége mégis az lett, hogy képtelen volt átlépni önmagában ezen a problémán. Így aztán, bár nagyon szerettük egymást, harmonikus volt a kapcsolatunk, és éreztük, hogy egymáshoz tartozunk, mégis erőszakkal és tudatosan abba kellett hagynunk, mert ezt ő nem tudta így csinálni. Két ember boldogsága veszett el amiatt, hogy az egyházi törvények uralkodnak a lelkiismeretén és az érzelmein, és *nem tud szabadulni* ezektől a törvényektől. Hihetetlen, mégis valóság. Az utóbbi időben több olyan élményem is volt, sajnos, amelyek kapcsán döbbenet állapotba kerültem, mert nagyon sok olyan ember van, akik számára az egyházi tanítás, a vallásosság felette áll és korlátozza a lelkiismereti szabadságát, érzelmeit. Nincs személyes istenkapcsolatuk, mert nem tudnak és nem mernek önmaguk lenni. Nem merik elengedni a vallási kapaszkodókat, mert akkor gondolkodniuk kellene, felelősséget vállalni, esetleg átértékelni és felülbírálni az eddigi hitüket, életüket, és megváltozni. Így pedig csak engedelmeskedniük kell. Többeknél az az érzésem, hogyha a vallásosságát kihúznám a lába alól, összeomlana az élete. Számomra az a riasztó ebben, hogy erről nem is tehetnek! Vajon ki a felelős ezekért az emberekért?

„A dogma az igazság és a személyiség ellensége. Így szólít meg: 'Ne gondolkozz! Légy kevesebb a személyiségednél!' A dogmába beletemetett eszmék lehetnek bölcsék és jók, maga a dogma mégis rossz, mivel gondolkodás nélkül minősítik jónak. A legtöbb vallásos gyakorlat fő aktusa: Gyermekszinten elfogadni a tekintélyelvű dogmát” — írja Thomas Harris pszichiáter.

De most visszakanyarodok az eredeti kérdésedhez. Egész életemet Isten előtt élem. Minden gondolatom, cselekedetem, beszédem Őelőtte zajlik, függetlenül attól, kik hallják vagy látják. A felelősséget is vállalom mindenért Isten előtt. Úgyhogy az én istenkapcsolatom nem emberek alkotta előírásoktól függ. Én tudom, hogy Isten megbocsátott nekem, hiszen őszintén, nyitott szívvel, magamtól álltam eléje. Ez a megbocsátás nekem azt jelentette, hogy tiszta lappal indulhatok és kezdhetek új életet. Azaz nyugodtan szerethetek és szerethetnek, akár egy új házasságban is. Azt hiszem, Jézus is ezt a fajta megbocsátást képviselte. Ez nekem elég. Az általad említett dogma számomra nem más, mint egy személytelen törvény, amely anélkül ítélkezik felettem, hogy ismerné az életemet. Milyen jögon tagadja meg tőlem a megbocsátást

és a lehetőséget, hogy a házasságomban elkövetett és felismert hibákat egy következő kapcsolatban jóvátehessem? Milyen jogon tart méltatlannak arra, hogy szeressem és szeressenek, ha nem ismer engem? Ennek az egésznek sem Istenhez, sem Jézushoz nincsen köze, mert pont a lényeg hiányzik belőle: a megbocsátás, megértés, szeretet, emberség, lélek!

Akkor számodra mi a vallás és a hit?

Húsz éves koromtól úgy tanulmányoztam a szentírást, hogy Jézus tanítását mindjobban értem, és az elfogadott értékeket próbáltam beépíteni az életembe. 35 éves koromig azt hittem, hogy ez az életforma csak bizonyos vallásos keretek között működik. S bár ez alatt az idő alatt is előfordult, hogy néhány, számunkra (akkor még a férjemmel) az evangéliummal nem egyező egyházi előírást nem tartottunk be, mert nem tudtuk azt elfogadni (pl. gyerekeresztés), azért nagyjából megfeleltünk az egyházi tanításnak. Aztán Tibor elmenetele után a nagy kulimászbán éreztem meg azt, hogy mennyi kötelező előírás és szabály van az én vallásos életemben, amik miatt nem tudok előbbre jutni. Felfedeztem magamban, hogy nem vagyok tisztában önmagammal és a valósággal sem. Skizofréniában éltem. Méricskéltem, szabad-e azt gondolnom, amit gondolok, szabad-e azt éreznem, amit érzek, szabad-e, hogy eszembe jusson az, ami az eszembe jutott. Aztán megismertem egy „gátlástalan”, de mély gondolkodású férfit, akinek hatására áttörtek bennem ezek a vallásos gátak, és önmagam lettem. Így aztán most azt hiszem, válaszolni is tudok a kérdésekre, bár úgy gondolom, hogy eddig sem volt szó másról a beszélgetésünk alatt, csak a hitéről és a vallásomról. Tolsztoj azt mondja: „A vallás az ember kapcsolata az Istennel. Méghozzá értelmével és ismereteivel egyező kapcsolata az őt körülvevő, végtelen léttel. A hit nem meggyőződés, hanem sajátos szellemi állapot. A hit azt jelenti, hogy az ember tudatában van a világban elfoglalt helyzetének,

ami aztán meghatározott cselekedetekre kötelezi.”

„Nem vallás-e minden tett és minden gondolat? Ki választhatja el vallását cselekedeteitől, hitét az elfoglaltságaitól?” „Mindennapi életed a Te templomod és válásod. Valahányszor belépsz, vidd magaddal mindenedet.” Ezek pedig Kahlil Gibran gondolatai.

Ha nyitott szívvel élek a világban, teljesen mindegy, milyen felekezethez tartozom, vagy hogy azt, ami jó és érték, Jézustól, Weöres Sándortól, Tolsztojtól vagy éppen Mari nénitől tanulom-e meg, fő az, hogy előbbre vigyen, segítsen megvalósítani azt, amiért megszülettem, amiért Istennek fontos vagyok.

A gyerekek?

Szépek, okosak, szeretem őket. De most nem erre vagy kíváncsi, gondolom.

Nagyon meggyötörte őket a válásunk, különösen az elején, amikor még én sem voltam normális. Azóta, hogy megváltozott köztünk a kapcsolat Tiborral, a gyerekek is kiegyensúlyozottabbak lettek, elfogadták a helyzetet, beleszórtak az új életformába. Sokat beszélgetek velük mindenféléről, akár a válásunkról is azért, hogy érezzék, mindent nyugodtan kimondhatnak, ami a szívükben van, ami a szívet nyomja. Kell, hogy tudják, a felnőtt is elronthat dolgokat, hibázhat, tévedhet, és a gyerek gondolatai is lehetnek fontosak, értékesek. Lehet véleményük, és nem kell azt gondolniuk és hinniük, amit én. Ezáltal oldódnak a kétségeik, bizonytalanságaik, amiket nem tudnak még feldolgozni. Nyugodtan és szabadon tarthatnak kapcsolatot az apukájukkal, és az apukájuk is velük. Így láthatják és érezhetik, hogy biztonságban vannak, nincs mitől félniük. Hiszem, hogy ezzel az igyekezetünkkel (apukájukkal közösen) sikerül bennük begyógyítani a sebeket, és szeretetünkkel feloldani meg nem fogalmazott szorongásaikat.

Garay András

Helmut Th. Rohner

A piros ponton

Egyikük azonban visszafordult

Jézus a Jeruzsálemben vezető úton átvonult Szamária és Galilea határvidékén. Amikor be akart térni az egyik faluba, tíz leprás jött vele szemben. Megálltak távol, és így kiáltottak: Jézus, Mester, légy irgalmas hozzánk! Amikor meglátta őket, azt mondta nekik: Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak! Miközben a papokhoz mentek, megtisztultak. Egyikük azonban, amikor látta, hogy meggyógyult, megfordult, és hangos szóval dicsérte Istent. Jézus lábai előtt a földre vetette magát, és köszönetet mondott neki. Ez az ember samaritánus volt. Jézus ekkor azt mondta neki: De hiszen mind a tízen megtisztultak! Hol van a többi kilenc? Senki sem fordult vissza, hogy tiszteletet adjon Istennek, csak ez az idegen? Majd így szólt hozzá: Állj föl és menj! A te hited segített rajtad (Lk 17,11–19).

Három pontot rögzíthetünk ebben az elbeszélésben: egy kéket ott, ahol a tíz leprás találkozik Jézussal, egy zöldet ott, ahol a papok találhatók, és egy pirosat valahol a kettő között.

Mi történik a kék ponton?

A kék ponton minden pontosan az előírások szerint történik. Jézus a falun kívül találkozik a leprásokkal, akiknek csak a városokon és falvakon kívül szabad tartózkodniuk. Tehát az előírásoknak megfelelően viselkednek.

Távol állnak meg. A fertőzés veszélye miatt nem szabad a többi emberhez közeledniük. Tehát az előírásoknak megfelelően viselkednek.

Jézus általában nem fél az érintésektől. Megérinti a betegeket, amikor meggyógyítja őket, még ha ezáltal

„tisztátalanná” válik is (Lk 5,13). Most azonban ő is távolságtartóan megáll, és odakiáltja a leprásoknak: „Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak!” A kék ponton Jézus is az előírásoknak megfelelően viselkedik.

Minek kellene történnie a zöld ponton?

A zöld pont reményt ígér, nagy reményt. A leprásokat kizárták az emberek közösségéből. Gyógyulásukra igen csekély esély volt. Így aztán tudták: „Hosszú időre, talán örökre elszigeteltségben kell élnünk. Nem szabad lakott területre mennünk, nem szabad senki közelébe kerülnünk, senkit sem szabad megérintenünk és minket sem szabad megérintenie senkinek. Egyáltalán emberek vagyunk még? Tulajdonképpen már nem, hiszen csak a többi emberhez való közelség tesz minket emberekké.”

A leprások azt remélték, hogy a zöld ponton *életfontosságú dokumentum* birtokába jutnak. Ha a papok kiállítják nekik a szakvéleményt, hogy meggyógyultak a leprából, akkor visszaveszik őket a többi ember közösségébe, akkor ismét emberek lehetnek az emberek között. A többiek már nem kerülnék őket, nem félnének tőlük. Szabad lenne ismét gyöngéden megsimogatniuk, szorosán átkarolniuk, szenvedélyesen csókolniuk másokat. És szabad lenne mások gyöngédségét is elfogadniuk.

A leprások csak egy papírt kaptak a zöld ponton. De ez a papír útlevel volt az életre; olyan útlevel, amely följosította őket arra, hogy mostantól ismét szabad, korlátlan emberi életet éljenek. A zöld ponton újszólván az történt, hogy nem-embereket ismét emberekké nyilvánítottak, nyilvánosan ismét beiktattak teljes emberlétük jogaiba.

A zöld ponton állnak a papok. A rájuk bízott hivatal állítólag ellátja őket a szükséges illetékességgel. Az effajta illetékességet természetesen joggal kétségbe lehetne vonni, de nem szabad. A vallási rend, amely — többnyire alighanem túlságosan könnyedén — Istenre hivatkozik alapítójaként, nem teszi lehetővé.

A papok itt olyan felelősséggel bírnak, amely elsősorban a közre, a nép egészségére vonatkozik. Kétes esetben tehát lelkiismereti okokból az egyén ellen és a nép javára kell dönteniük.

A papok az adott törvényekhez igazodnak. A zöld ponton is minden az előírásoknak megfelelően történik.

Mi történik a piros ponton?

A szövegben ez áll: „Miközben a papokhoz mentek, megtisztultak.” A piros pont ott van, ahol megtisztultak, ahol észreveszik, hogy egész-

ségesek, meggyógyultak. A tizből kilenc egyszerűen továbbmegy. Hiszen csak az történt, ami várható volt. Ha Jézus a papokhoz küldte őket, akkor ennek a parancsnak csak úgy volt értelme, ha az odavezető úton meggyógyulnak. Fontos volt, hogy továbbmenjenek, hiszen a hivatalos szakvélemény nélkül nem volt szabad és nem lehetett ismét fölvenni őket az egészségesek közösségébe. Igazolás nélkül a gyógyulás hatalmas megkönnyebbülést jelentett volna ugyan fizikai, azaz testi síkon; emberi síkon azonban nem fejthette volna ki a hatását. És mit mondott nekik Jézus? Még a fülükbe csengett: „Menjete, mutassátok meg magatokat a papoknak!” Azt tették, amit a törvény előírt. Azt tették, amit Jézus parancsolt nekik.

A tiz közül egy másképp reagált; megfordult, dicsérte Istent, Jézus lábai elé vetette magát és köszönetet mondott neki. Így tett, amikor látta, hogy meggyógyult. Nem kellett sokáig mérlegelnie a dolgot. Spontánul cselekedett. Azt tette, amit a szíve diktált.

Ez az egy észreveszi: „Egészséges vagyok, meggyógyultam.” Személyes helyzete ennek folytán hirtelen egészen más lett. Érzí, újszólván ösztönösen, hogy „most már nem érvényes, amit *korábban* mondtak nekem. Most új helyzetemnek megfelelően kell döntenem.” És önállóan dönt. Felöltött emberré válik. Vállalja a felelősséget a döntése miatt, magáért az életéért. Megszabadult minden gyámkodástól. Többé nem fogadja el a külső meghatározottságot. Immár nem történik vele az élet, hanem maga éli az életét.

Tréfásan azt mondhatnánk: Azért válik jó kereszténnyé, mert nem engedelmeskedik. De ezt bizonyára

Öt rövid megjegyzés

* Amikor ez az egy leprás eljutott a piros ponthoz, megtért. Az evangélium gyakran beszél a *megtérés* követelményéről, de mi, modern emberek gyakran nemigen tudunk mit kezdeni a „megtérés” (visszafordulás) szóval. Talán világosabban körvonalazódik a megtérés evangéliumi követelménye, ha arra gondolunk, mi zajlott le ebben az egy leprásban, amikor észrevette, hogy meggyógyult.

* Ez az ember *szamaritanus* volt, olyasvalaki, aki nem nagyon ismerte Mózes törvényeit, ennél fogva nem is követte őket olyan pontosan, mint korának jámbor zsidói. Ez sok modern emberre emlékeztet minket, akik távol állnak ugyan az egyháztól, de bizonyos pontokon sokkal jobban és könnyebben megértik Jézus kívánalmait, mint a jámbor katolikusok, evangélikusok vagy ortodoxok.

* A tiz leprás alighanem azért talált egymásra, mert a megosztott szükség csak fele szükség, mert a közösen elviselt szenvedés szolidaritást is teremthet, és mert a kitesztottak rendkívül nehéz helyzetét valamivel könnyebben lehetett közösen elhordozni. Együtt vonultak át a vidéken. Együtt szólították meg

másképp kell pontosabban megfogalmazni. Már nem engedelmeskedik vakon a külső tekintélyeknek, hanem egy belső hangnak engedelmeskedik, amelyet eddig alighanem még nem hallott ilyen tisztán.

Ennek az egy leprásnak a viselkedésében *minden külső tekintély viszonylagossá válik: Jahvéé is, aki Mózes törvénye mögött áll, és Jézusé is, aki a papokhoz küldte őt.*

Nem nehéz elképzelnünk, hogyan játszódik le ez a változás a meggyógyultban. Beteg volt. Gyógyíthatatlan beteg. Kitesztották az emberek közösségéből. Valamiképpen „márnem-ember” volt. A gyógyulás után leírhatatlan boldogságérzés árad szét benne tetőtől talpig, és betölti minden tagját. És ekkor hirtelen minden más jelentéktelenné válik számára. Füttyül a papok papírája. Ismét ember. Tudja ezt. Érzí. Nincs szüksége hozzá igazolásra. Pláne nem valami külsőre.

Persze nemcsak a psziché változása ment végbe ebben az emberben, nemcsak a pszichikai fejlődés új lépcsőfokára lépett. *Ennek a változásnak köze van e férfi hitéhez is.* Mihelyt észrevette, hogy meggyógyult, Istent dicsérte. Meg volt győződve róla: „Isten gyógyított meg engem.” Emelt hangon dicséri Istent. Nem képes magába fojtani az üdvösség tapasztalatát. Egy belső ösztönzésnek engedelmeskedik világgá kell kiáltania, énekelnie, táncolnia. Jézus lábai előtt a földre veti magát. Tudja, azaz hitbéli bizonyossága van arról, hogy „ez által a Jézus által adta meg nekem Isten a gyógyulást”. Nem keres már külső igazolást. Aki nem hiszi el, hogy beteg volt és most egészséges, az hadd gondoljon, amit akar. Ő biztos a dolgában. Fölötte áll minden kétségnek.

Jézust, irgalmasságát kérve. Együtt indultak útnak a papokhoz. A piros ponton egyikük visszafordul, a többi továbbmegy. A szolidaritás megtagadása? Ez bizonyára hamis értelmezés lenne. Alighanem inkább arról van szó, hogy ez az egy a piros ponttól kezdve *nem veti alá magát a „klick kényyszerének”*. Meghossa a saját személyes döntését. A saját útjára lép. Rá „kell” lépnie. Nem tehet másként. Belső szükségességéből fakadóan tesz így. El „kell” utasítania a jóindulatú tanácsokat, hogy cselekedjék úgy, mint a többiek.

- * Talán jó, ha most megkérdezzük önmagunkat, *mit tanácsoltunk volna ennek a jóembernek a piros ponton*. Sokan talán világossá tettük volna számára: Legyen eszed, menj tovább! Szerezd be azt a dokumentumot, amelyre nagy szükséged lesz. Ha most megfordulsz, engedetlen és hálátlan is leszel Jézussal szemben, aki jót akart neked, amikor a papokhoz küldött. Aztán még mindig visszatérhetsz Jézushoz, hogy köszönetet mondj neki. Talán a többiek is visszamennek veled együtt, hogy köszönetüket fejezzék ki, ha kezükben lesz a jövőd életüket biztosító papír.
- * Ha valaki annyira kiemeli a „piros pontot” ebben a bibliai igében, ahogy mi tettük itt, könnyen előfordulhat vele, hogy a Bibliában járatos hallgatók megkérdezik tőle: *Valóban ez áll a szövegben?* Jellemző, hogy ezen a ponton mindig „átsiklottunk”. Amit (tudatosan vagy tudattalanul) nem akarunk észrevenni, azt egyszerűen nem látjuk, egyszerűen nem olvassuk. Fantáziánkban rögtön és észrevétlenül rögzül a tíz leprás képe, amint mind a tízen elmennek a papokhoz, és csak egyetlen tér vissza *azután* Jézushoz, hogy köszönetet mondjon neki. — Ez az egy hálás ember mellesleg komoly figyelmeztetés mindnyájunknak, akik oly könnyen elfelejtjük vagy elhanyagoljuk a köszönetet.

A második piros pont

A kék és a zöld ponton minden pontosan az előírások szerint zajlott. A piros ponton már semmi sem zajlott az előírások szerint.

Jézus aligha maradt állva a kék ponton, azaz ott, ahol a tíz leprásal találkozott. Úton volt egy faluba, ahová aztán bizonyára el is ment.

Nem tudjuk, *hol talált rá Jézusra* a meggyógyult és visszatért szamaritanus. Mégis bizonyos, hogy vázlatunkban második piros pontként kell bejelölnünk ezt a helyet.

Jézus rögtön megkérdezi: „De hiszen mind a tízen megtisztultak! Hol van a többi kilenc?” Azt felelhetnénk: Még úton vannak a papokhoz, vagy éppen ott vannak a papoknál. Kilenc férfi megvizsgálása időt vesz igénybe.

Jézus tovább kérdezi: „Senki sem fordult vissza, hogy tiszteletet adjon Istennek, csak ez az idegen?” Jézus megrója a kilencet, akik továbbmentek, jöllehet ő maga küldte őket a papokhoz. Az ő nézőpontjából *csak a meggyógyult szamaritanus cselekedett helyesen*, tehát csak az, aki félúton visszafordult; csak az, aki az új helyzetben minden korábbi utasítást spontánul sutba vágott, és a helyzet újdonságának megfelelően új út mellett, a „visszafordulás, megtérés” mellett döntött. Jézus megerősíti: Ennek a „visszafordulásnak” köze van Istenhez és a meggyógyult hitéhez; Isten tiszteletére történt. Nem csupán

a meggyógyult hitte azt, hogy Isten akaratát teljesíti, amikor „önhatalmúlag” a visszafordulás mellett döntött. Jézus is ezen a nézeten van. Megerősíti a meggyógyultat magatartásában, és azt mondja neki: „Allj föl és menj! A hited segített rajtad!”

Egy új ember

A másik kilenc a leprából való meggyógyulás és a papoktól kapott igazolás révén „nem-emberből” ismét **emberré** vált. Ez az egy, a szamaritanus kettős gyógyuláson ment át. **Új emberré** vált. Olyan emberré, aki képes arra, hogy befelé figyeljen, és lényének mélyén meghallja Isten hangját. Olyan emberré, akinek már nem kell megmondani, mit tegyen. Maga is tudja. Spontánul cselekszik, szabadon, harmóniában önmagával és harmóniában Istennel. Szabad ember. Szerető ember. Szeretetre felszabadult ember. Olyan ember, akin már nem lehet gyámkodni. Olyan ember, aki minden tekintélyt viszonylagossá tesz maga körül. Olyan ember, aki felnőttként, saját felelősségére cselekszik. Olyan ember, aki hálás az életéért, az egészségéért, a szabadságáért, azért, hogy szeretni tud. Olyan ember, aki tudatában van annak, hogy az élet, az egészség, a szabadság és a szeretetre való képesség Isten ajándéka. Olyan ember, aki érzékenyen reagál élethelyzeteinek változására; aki a Most feladatait nem a Múlt adottságai és sémái alapján igyekszik megoldani. Olyan ember,

aki kész és képes arra, hogy új helyzetekben új utakra lépjen. Nem habozva és szorongva, hanem rögtön és bátran, Istenbe vetett bizalommal, kockázatokra készen és saját felelősségét vállalva. Olyan, mint a talentumokról szóló példabeszédben (Mt 25, 14–30) az első két szolga. Olyan ember, aki világosan tudja: „Szabadságra vagytok hivatva” (Gal 5,13)! És azt is, hogy „szombat” (a törvény) van az emberért, és nem megfordítva (Mk 2,27)!

Egy új közösség

Az a közösség, amely *szabad, önálló, nyitott, felnőtt, hívő és szerető emberekből áll*, nem lesz többé birkanycsaj. Testvéri közösség lesz. Olyan, amelyben egyidejűleg figyelnek az egyes nők/férfiak teljes kibontakozására, és annak ápolására, ami mindenkiben közös és mindenkit összeköt. Teljesen komolyan veszik az egyént, a személyiséget, minden egyes nő/férfi egységét és szabadságát. Nem uniformizálják őket. Ebben a közösségben minden nőt/férfit saját nevével kell szólítani, ahogyan Isten minden nőt/férfit saját nevével szólít. Ebben a közösségben nincs helye az egoista individualizmusnak, a többiek nélkül vagy a többiek rovására gyakorolt önmegvalósításnak. *Az egyénnek nem szabad a közösségen, s a közösségnek nem szabad az egyéneken uralkodnia*. Az egyéneknek és a közösségnek egyensúlyban kell lenniük. A konkrét együttélésben és együttműködésben egyszerre öröm és teher a sokféleség. De meg kellene tanulnunk becsülni és szeretni a sokféleséget. Akkor a sokféleség öröme könnyen elviselhetővé teszi a sokféleségből fakadó terheket.

Másképp

Az egyes emberek, az egyházak és a társadalmak is másnyelven lennének — egészen másnyelven —, ha több olyan ember lenne, aki a „piros ponton” nem a régi kerékvágásban menne tovább a régi irányban, hanem minden megelőző utasítás ellenére spontánul visszafordulna, és új utakra indulna.

Fordította: g.g.a.

Olvasók fóruma

Ami megmarad, ha összedől a kártyavár

Délután itt járt nálam egy barátom, akit felháborít az „Érted vagyok” 1996. augusztusi számában megjelent beszámoló egy 49 éves német evangélikus teológus, G. Lüdemann 1995-ben megjelent *Eretnekek — A korai kereszténység másik oldala c.* könyvéről.

Ismertetést bírálni az ismertett könyv elolvasása nélkül nem illő dolog. Nem is teszem. Feltételezem, hogy a beszámolót készítő H. Meesmann a könyv írójának szándékai szerint számol be az izgalmat keltő műről, amely miatt a korábbi jelzésekkel ellentétben mégsem indít eljárást az egyházi hatóság. Pedig indíthatna, s elvitathatná az evangélikus egyházban megkívánt hitet attól a Lüdemann nevű evangélikus teológiai professzortól, aki megvallja, hogy lelkiismerete nem engedi, hogy a Hitvallás és a Szentírás talaján álljon.

Valami új kezdődne az emberiség életében, ha a Hannoveri Tartományi Egyház ezen hitet-el-nem-vitató magatartása egyetemes magatartássá válnék a legkülönbözőbb hitvallású, hannoveri és egyéb helyeken élő egyházakban, vallásokban, Istent közösen keresni kívánó mindenféle alakulatokban.

„Egyedül Jézus” — egyedül Őt kívánja Lüdemann a maga eligazítójának. Mivel sajátmagamat olyannak tapasztalom, aki szeretné önmagát nem becsapni, hasonló jószándékot kész vagyok feltételezni valaha élt, mostani és jövődöbéli embertársaimról egyaránt. Ennek folytán mélyen meg vagyok győződve, hogy azok, akik eljuttattak bennünket oda, hogy legyen szentírásunk és hitvallásunk, nem voltak mimagunknál, nálam, Lüdemann professzornál rosszabb szándékú emberek. Ők is „egyedül Jézust” akarták. Ilyenként találták meg aztán az első két század folyamán azt, amivel a 20. század végén Lüdemann nem tud azonosulni. Az lenne a furcsa, ha azt találták volna meg, amivel azonosulni tud. Nem ilyenek teremtett meg minket az Isten. Fejlődnek. A 21. század végén élők aligha fognak tudni azonosulni a Jézussal, akire Lüdemann professzor rátalált, vagy majd rátalál. Ha módomban volna rá, meg-

üzenném 30 évvel fiatalabb Lüdemann testvéremnek Jézusban: ha az Isten neki is olyan szép kort ad majd, mint nekem, számíthat rá, hogy a jövő század 20-as éveiben aligha fog tudni mindenestül azonosulni azzal, amit mostanában gondol Jézusról. Kellemetlen, nem kellemetlen, de mindenképpen ez az, ami számunkra adva van. Ha gondolkodásra használjuk fejünket, bizony kinőhetjük fiatalabb önmagunkat, professzorok és nem professzorok egyaránt. Egyébként visszakozom: nem üzennék neki semmit, mert bizonyos vagyok benne, hogy tudja nélkülem is, amit üzennék neki.

Nagyobb megértéssel vagyok közös múltunk iránt is, ha egyszer már távolság birtokába jutottam a magam harminc évvel korábbi felfedezéseitől. Nem abszolút, amit előttem mondtak; nem abszolút, amit én találtam ki. Nem, pedig amikor kitaláltam, mélyen meg voltam győződve, hogy nem is lehet másképpen, mint ahogy mondom.

Addig vagyunk Jézusban hívők, amíg Jézusra, az igazi Jézusra akarunk figyelni. Ez így rendben van, de kérdezem: kik? Hát mi, akik emberek vagyunk, és teljességgel esetleges, hogy a Jézusban hívők közé tartozunk-e vagy a Krisna-tudatúak közé. Esetleges. Azért vagyunk Jézusban hívők, mert Közép-Európában és pl. nem Tibetben születünk. Ha pedig emberek vagyunk, akkor szükségképpen ki vagyunk téve annak a lehetőségnek, hogy egyetemes emberi értékelés mércéje alá teszünk mindent és akármit, mindenkit és akárkit. Csudával határos ugyan, de csak ránk maradt egy mondat Jézus

ajkára adva, amely arról beszél, hogy lesznek, akik überelik Jézust (Jn 14,12). Egy elvet képviselt a Nagy Tanító, amely elv akár Toynbee, akár a mi Hamvas Bélánk szerint az emberi múlt közös hagyománya. Ezt a közöst képviselte Jézus a maga sajátos személyiségének sajátos koordinátpontjaival. A maga individuum ineffabile-jétől, a maga zsidó voltától s a zsidó vallási kultúrától — bizony — nagyon is meghatározottan. Mert mindannyian meg vagyunk határozva génjeinkben az őseinktől, és kultúránkat tekintve még szellemi őseinktől is: azoktól, akiken nevelkedtünk.

Ha Jézust választjuk az Istent megismerni akaró, az ember feladatát kikutatni akaró útjainkon Beatricénknek, akkor génjeinktől és kultúránktól meghatározott önmagunk Jézust fogja sajátosra rajzolni, s e rajz aztán vagy csak magunknak lesz jó, vagy mások haragját-lelkeseződését is ki fogja váltani.

Az emberiség a maga eddigi véres és testvérgyilkos útján rendre abszolutizálta vallási elképzeléseit, s ölt a hitéért. Szeretném embertársaimat ölelni hitükért, akármilyen hiten va-

gyok is magam. Ahhoz, hogy ezt megtehessem, feltétel, hogy engedjék ölelni magukat. Akkor engedik, ha örülhettek eredményeiknek anélkül, hogy azonosulnom kellene azokkal. Milyen büszkén tudok barátom, testvérem felfedezésére gondolni, ha elég azokat tudomásul vennem, de festményeiket nem kell feltétlenül szobám falára aggatnom.

Barátomat alighanem Meesmann beszámolójának címe háborítottta fel, ez a — mint mondják — blikkfangos cím: Hogyan omlik össze egy kártyavár? Azt mondta, hogy nem adhatja e cikket azok kezébe, akik még harmatgyengék a hitben, mint a márciusi krókuszok. Azt hiszem, itt a hiba. Nem nagykorúnak neveljük a felnőtteket sem. Ha minden katoli-

kusnak az idők végezetéig előbb tudomásul kell vennie, hogy a római pápa hit és erkölcs dolgában kétezer esztendő óta egyfolytában képviseli az igazságot, ha minden protestánsnak vagy már hozzájuk közelálló módon nevelt katolikusnak az idők végezetéig tudomásul kell vennie, hogy a szentírás égből pottyant könyv, amelynek minden sora tévedhetetlenül képviseli az isteni igazságot, akkor Lüdemann könyvét soha és senkinek nem lehet kezébe adni. De ha elkezdődne egy új módi, alighanem előbbre jutnánk.

Mi lenne ez? Valami ilyesmi: nem tudjuk, hogy miként vannak a dolgok, de mondjuk el egymásnak, hogy miként képzeljük. Ha megszüntetjük a történelmileg megszülető és vallássá

erősödő elképzelések abszolutizálását, megnyílik az út számunkra Isten akaratának megismerése felé. Annak megismerése felé, amit mindegyikünk szívébe beleírt, de amit önzésünkben nem vagyunk hajlandók életünk vezérelvévé tenni. Mit? Szeresd a másik embert úgy, ahogyan magadat szereted! *Ez a mondat maradj majd meg*, ha összedől a kártyavár. S a romokból oszlopként fognak kiemelkedni azok az elemek, amelyek tartalmilag azonosak a megmaradóval, az üzenettel, a hagyománnyal, a jézusi örökséggel, ami éppen a jóhír, amely biztosíthatná, hogy élni tudjunk ezen az istenadta Földön.

Bulányi György
piarista

Wigbert Tocha

A társadalom jó lelkiismerete

Börtön, büntetőjog és tettesek

Egyre hangosabbá válik a kemény büntetések követelése. Mindenütt azt hallani, hogy az igazságszolgáltatás túlságosan „tohonya” az erőszakos bűnözőkkel szemben. A bonni Igazságügyi Minisztérium a büntetőjog reformját készíti elő azzal a céllal, hogy a jövőben keményebben büntessék az élet és a testi sértettség elleni bűntetteket. Eduard Schmidt–Jortzig igazságügyi miniszter egyúttal le akarja szállítani a vagyon és a tulajdon elleni vétségek büntetésének mértékét. A büntetések effajta „kitárázása” ténylegesen esedékes, ha a büntetőjogot elfogadjuk a bűnözés elleni szankciók eszközeként. A jelenlegi klímában mégis féltő, hogy az egyik oldalon be fog következni a súlyosbítás, a másikon viszont elmarad majd a büntetés enyhítése.

De alapvető megfontolásokra van szükség. Mert a *börtönbüntetés, emberek elzárása mindig a társadalom tehetlenségének kifejeződése is*. A bűnösség kérdése döntő előfeltétele annak a jogosultságnak, hogy embereket büntetőjogi perbe fogjunk és elzárjunk — és ha jobban odafigyelünk, akkor ez a kérdés sokkal nehezebbnek bizonyul, mint az egyszerű megoldások.

A kábítószerekkel kapcsolatos bűncselekmények tekintetében egyre inkább teret nyer az a felfogás, hogy a fogyasztók inkább betegek, akiken segíteni kellene. De még a súlyos bűnözők esetében is kétleni kell, hogy a hosszabb — és különösen az életfogytiglani — szabadságvesztés hozzájárul a probléma megoldásához. Sok szexuális bűnöző például, akikről mostanság annyi szó esik, súlyos személyiségzavarban szenved, s közülük nem kevesen maguk is szexuális visszaélés tárgyai voltak gyerekkorukban.

Tehát a tettes lényegileg áldozat? Nem kizárólagosan, ez egyoldalú látásmód lenne; a keresztény felfogásban is létezik a személyes szabadság és a személyes felelősség — de az a nézet is, hogy minden ember megtérhet, senkinek nem muszáj elvesznie, lehetséges az elfordulás a bűntől, s a kereszténység radikálisan megkérdőjelezi azt a mechanizmust, amely mindig csak a másikon keresi a hibát.

A kiengesztelődés gondolatát élettel kell megtölteni. Ez az egyik oldalon a jóvátételt foglalja magában, a másikon pedig azt, hogy megpróbáljuk a tettest segíteni és „vissza-

vezetni a társadalomba”, amint ezt a büntetésvégrehajtási törvény is rögzíti. De a segítséggel és a terápiával nagyon csehül áll a helyzet...

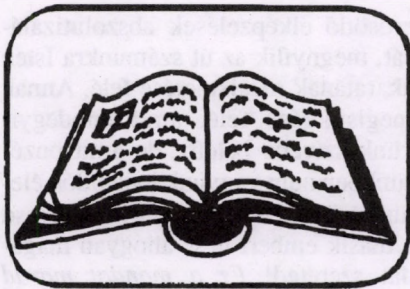
Ilyen feltételek mellett *az elzárás csak saját lelkiismeretünk felszínés megnyugtatóra szolgál*, hogy tettünk valamit a bűnözőkkel szembeni védelem érdekében; ilyen feltételek mellett érvényben van a milánói bíboros érsek, Carlo Martini tétele: „A büntetés nem tesz jobbá.” Martini az evangélium radikális alapállásából kiindulva óvást emel az uralkodó büntetőgyakorlat ellen. „Az elzárás több problémát teremt, mint amennyit megold. A kikényszerített tétlenség, az elszigetelés, a strukturális parazitizmus biztosan nem segítségnyújtás ahhoz, hogy valaki felelősnek érezze magát önmagáért”, mondja félreérthetetlenül. „Minden embernek, a börtönben lévőknek is meg kell kapniuk az esélyt, hogy saját tapasztalatokat szerezzenek, és közreműködjenek a köz javának munkálásában. A jóvátételnek és az áldozatok kártalanításának a börtönbüntetésről eltérő formában kellene megtörténnie, például »kiengesztelődési fórumok« által előmozdított bel- és külföldi békeszolgálat révén.”

„Jövőt és reményt akarok adni nektek” — ennek a bibliai mondatnak a bűnözőkre is vonatkoznia kellene. Értelmetlen utópia? Senki sem vitathatja, hogy a társadalom szociális szétesésének és a többség elszegényedésének klímájában különösen növekedésnek indul a bűnözés. *A bűnözés elleni védekezés királyi útja* az lenne, ha a veszélyeztetett embereknek munkát és perspektívát adnánk. Amíg ez nem történik meg, a társadalom kettős erkölcsben él. Erre emlékeztet a hollandiai Breda katolikus püspöke, Marinus Muskens is, aki kijelentette: „A katolikus erkölcsstanban mindig is az állt, hogy az embernek el szabad vinnie egy kenyert a pékségből, ha olyan szegény, hogy különben nem tudna életben maradni.”

Kijelentését a felháborodás hullámai követték. Aki bűn nélkül van, az vesse rá az első követ.

Fordította: —n—s

Forrás: Publik-Forum 1996/20

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Vincze József, a májusiakat Lipien Mihály készítette.

Április 6. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20, 19–31 —

Jézus adja vissza a nyugtalan szív békéjét

1. A nagypénteki események után emberileg érthető a tanítványok magatartása: bezárkóztak, mert féltek a zsidóktól.

A köztük megjelenő Jézus tudja, mit kell mondani, hogyan kell köszönni a nyugtalan szívűeknek: „Békesség nektek”. (A hagyományos zsidó köszöntésnek — salom — ugyanez a magyar megfelelője.)

A nagypénteki eseményektől megzavart szívű tanítványoknak a békesség kellett a legjobban. Belső béke nélkül nincs értelmes élet, nincs bátorság, nincs lendítő erő.

2. Az Ó- és Újszövetségi Szentírás szinte ugyanazt mondja a békességről: „Az Úr békével áldja meg népét” (Zsolt 29,11). „Isten békességre hívott minket” (1Kor 7,15). „A szelídek uralják a földet, élvezik a béke teljességét”

(Zsolt 37,11). „Boldogok a békességben élők, mert Isten fiainak hívják majd őket” (Mt 5,9). „Gyermek születik... így fogják hívni: a Béke Fejedelme. Messzire kiterjed uralma és a békének nem lesz vége” (Iz 9,5–6). „Békességet hagyok rátok, az én békémet adom nektek” (Jn 14,27). „Nincs békéjük az istenteleneknek, mondja az Úr” (Iz 48,22). „A lélek vágyódása élet és béke” (Róm 8,6).

3. A békével telített ember nyugtatólag hat a környezetére. Jézus a drámai események után is töretlen lelki békével lépett tanítványai bezárt szobájába. Pedig mint az események főszereplőjét, biztonosan alaposan megviselték a történetek: elfogatás, kihallgatás, megaláztatás, kínzások, végül a keresztre feszítés.

Jézus igen rövid idő alatt visszanyerte lelki békéjét. Feldolgozta az eseményeket. Valószínűleg azért, mert a megbocsátás oldaláról közelítette meg a dolgokat, nem a gyűlölet és a bosszúállás szemszögéből. Aki a sértésekre, vagy az őt ért rosszra ugyanezekkel válaszol, annak a lelke telítődik békétlenséggel. Aki mindezeket megbocsátja és feldolgozza, az visszanyeri a szív és lélek nyugalmát.

A lelki béke a Jézus-követők egyik legfontosabb ismérve. Aki ilyen lelki állapotban van, nem fog üvöltözni, sértetgni, szeretetlenkedni.

4. A kételkedő Tamás apostol Jézust látva, érintve, azonnal visszanyeri szíve békéjét. Megtalálta újra az Urat! Ennél többet tanítvány nem kaphat.

Mi, kései tanítványok miért veszítjük el sokszor lelkünk nyugalmát, békéjét?

— Ha lelkiéletünk nem élő, nem lesz élő számunkra Jézus sem.

— Ha távol vagyunk a Béke Fejedelmétől, akkor csak a békétlenség, nyugtalanság lehet az osztályrészünk.

— Embertársi kapcsolataink akkor kezdenek el bomlani, ha istenkapcsolatunk gyengül, vagy megszűnik.

Jézus, ha élő kapcsolatban vagyunk vele, mindig megajándékoz békéjével, szeretetével, hiszen ez a lényege.

Ha nem is tudunk a Béke Fejedelmévé lenni, legalább a követői legyünk ott, ahol megfordulunk.

Április 13. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,35–48 —

A tanítvány: megnyitott elméjű és mennyei hatalomba öltözött ember

1. „Félelmükben azt hitték,

hogyan szellemet látnak” (Lk 24,37)

Jézus tettei, szavai sokszor váltottak ki a tanítványokból félelmet és zavart. Pedig Jézus sohasem volt félelmetes, tanítása pedig egyértelmű volt. Az alacsonyabb szellemi-lelki síkon lévő tanítványok megdöbbenőnek találták azt, ami Jézusnak természetes volt.

A vízen járáskor összevissza kiabáltak, mert azt hitték, Jézus kísértet (Mt 14,26–27). A viharos tenger lecsendesítése után nagy félelem fogta el őket (Mk 4,41). A színváltozás hegyén arca borultak és igen megijedtek (Mt 17,6). A csodálatos halfogás megrendítette Pétert, és félelem szállta meg (Lk 5,8–9).

A kezdeti Isten-tapasztalat többször töltött el félelemmel engem is. De minél jobban megismertem Jézus tanítását, az általa bemutatott mennyei Atyát, szinte egyenes arányban csökkent a félelmem. Ma már az a tapasztalat szomorít el és okoz negatív lelki tapasztalatokat, ha érzem, lemaradtam, megálltam, vagy visszafejlődtem a jézusi úton.

2. „Megnyitotta elméjüket, hogy megértssék az Írásokat” (Lk 24,45)

„Aki nem ért semmit, nem is ér semmit” (Paracelsus). Hányszor marad zárva az elménk, a szívünk, amikor be kellene fogadni az Igét.

Visszagondoltam eddigi életemre, mikor nyílt meg az elmém az Írások megértésére?

— Amikor közösségi testvéreim ihletett, mélyen átél szavait hallgatam. „Aból okul az ember, ha figyel, s mondanak is néki valamit” (B. Brecht).

— Amikor a külső és belső csendben megnyílnak a mélységek, majd előtörnek a páratlanul értékes gondolatok, szavak.

— Amikor a természet lenyűgöz, ölénben ringat és eggyé válok a mindenséggel.

— Amikor megérintett szív gondolatait olvasom, és lenyűgöz a szavak, mondatok gazdagsága, mélysége, ami a gondolatok sokaságát indítja el bennem.

— Amikor egy elejtett félmondat, dal, vagy máskor fel sem tűnő apróság megragad, visszhangzik bennem, kisöpri a fáradtságot és megtölt örömmel.

— Amikor ihletett pillanataim vannak, miközben az átlagost meghaladó gondolataim, érzéseim támadnak.

A tanítványoknak mit jelentett, hogy Jézus megnyitotta az elméjüket? A győzelem állomásáról visszatekintve megérthették, miért vezetett odáig olyan titokzatos és sötét út. A kereszthalált,

amely megsemmisítő vereségnek tűnt fel szemükben, a feltámadás fényében megérthették. A titok kivilágosodott előttük.

3. „Elküldöm Atyám megígért ajándékát... erő tölt el titeket a magasságból” (Lk 24,49)

A feltámadás után útnak indul az evangélium. A hírnökök világgá indulhatnak az örömhírral. Egyszerű és tökéletlen emberek, de ami alkalmassá teszi őket az evangelizációra: tanúi voltak a történeteknek. Ehhez még kell a mennyei erővel való felruházásuk. Csak a Lélek erejével eltöltve lehetnek igazi örömhír-hirdetők.

Egy másik fordításban így olvastam ezt a mondatot: „A Magasságból jövő Hatalomba öltöztetnek titeket” (Csia Lajos fordítása).

Csodálatos megfogalmazás és kép. Ha a Magasságból jövő Hatalomba nem öltözünk be, csak szónokok leszünk, nem Ige-hirdetők, béresek, és nem pásztorok, magukat terelgetők, és nem emberhalászok. A Szentlélek nyitja meg igazán az ember elméjét.

Április 20. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,11–18 —

Jó pásztorrá lenni mindenki feladata

1. Az egyházi és társadalmi élet minősége nagyban függ attól, milyen vezetői vannak. Az élet minden területén szükség van jó pásztorokra, jó vezetőkre.

Milyen nagy kincs, ha jók a szüleink, jók a testvéreink, akad jó barátunk, találunk jó közösséget, önzetlen tanárt.

Jézus egyértelműen állítja, jó pásztorok nélkül a farkasok áldozatai lesznek

juhai. Mert a pásztor feladata a farkasok távoltartása, a velük való küzdelem. Milyen sokan lettek áldozatai a farkasoknak, akik védelem nélkül kerültek az útjukba. A béresek mennyi kárt okoztak azzal, hogy a legnehezebb pillanatokban magára hagyták a nyáját, és csak a saját életükkel törődtek.

2. Minden hívőnek jó pásztorra kell válnia. Embertestvéreket bízott ránk az Isten, akiket védeni, táplálni és vezetni kell. A jó pásztor szerepköre nem szűkíthető le csupán a bibliai értelmű vezetőkre.

Az egyik fogházlelkészről azt kérdezték a riporterek:

— Mondja, hosszú fogházlelkészi tevékenysége alatt kik voltak a legnehezebb fogháztöltelékek?

A lelkész azonnal pontosította a riportert sértő kifejezését:

— Ők nem töltelékek, hanem emberek. Legtöbbször szerencsétlen, neveletlen fiatalokból lesznek bűnözők. A legnehezebb

eseteknek azok számítottak, akik semmi jóra nem tudtak gondolni, amikor megkérdeztem tőlük: él-e az édesanyjuk?

Aki az anyai-apai szeretet melegében nőtt fel, tudja, milyen értékeket kapott tőlük.

3. Fontosnak látom, hogy az átlagos messze meghaladó tanítómestereink legyenek.

Benjámin László egyik versében olvastam:

„Mind többet gondolok hajdani mestereimre...
Kik ifjúságom fölé magasodnak...
...alakjukat kövek, nevüket énekek nem őrzik.
Nem kell behunynom a szemem látásukért.
Szavaimban, gesztusaimban néha felismerem őket.
Szerettem őket jellemükért,

egyenes, pontos szavaikért,
ügyességüket a munkában,
állhatóságukat a harcban
született ellenségeik is tisztelni kényszerültek.
Nem ismerték a hűtlenséget,

az önfeladást, a tanácstalan
hányódást kécsmaasztalok és festett csillagok között.
...a végső kérdésekre egész életükkel felelnek.”
(Emléknél többek)

Április 27. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 15,1–8 — Összhang Jézussal

1. Jézus egy csodálatos hasonlattal érzékelteti, milyenek kell lennie az Istenrel való kapcsolatunknak ahhoz, hogy földi életünk értelmes, eredményes és emberhez méltó legyen.

Ha gyümölcsöt akarunk látni életünk szőlővesszején, akkor páratlan kapcsolatban kell lennünk a mennyei erővel.

Isten és ember mély kapcsolatát a lelkiélet alapozza meg. Ha istenközeli állapotba jutunk, ennek döntő hatása lesz életünkre:

— feszültségeink elcsitulnak, a szívünk megvilágosodik;

— látóvá lesz a szemünk, hallóvá a fülünk, tartalmas mondanivalót kapunk lelkünk legmélyéről;

— megfontoltságunk növekszik beszédben és cselekvésmódban;

— embertársi kapcsolataink ugrászerűen javulnak;

— a lelki egyensúly miatt a testi egészség nem romlik meg;

— erőt kapunk felülről a mindnapokhoz.

2. Ha elszakadunk Jézustól, ha elvágjuk a vezérfonalunkat, amely Istenhez köt, az előbb felsoroltak ellentétje lesz ránk jellemző. Kapkodás, feszültségekkel terhes csödtömeg lesz az életünk. Így hosszútávon nem lehet élni, mert megnyomorít és tönkretesz.

Május 4. — Húsvét 6. vasárnap — Jn 15,9–17 —

„Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért”

Életünk megőrzésére, megvédésére törekszünk. Nemcsak az embert jellemzi ez a törekvés, hanem az egész élővilágot. Nekünk azonban külön iparunk fejlődött ki ennek biztosítására. Csodaszerekkel próbálnak meggyőzni, hogy őrizd és védj egészségedet, életedet. Centrum vitamint kínálnak, három dimenziós fogkefével garantálják fogaink egészségét, légszákkal felszerelt személyautót reklámoznak, hogy túléljük a balesetet. Éljl!

Az istenközeli kapcsolat óriási élmény. A lelkem mélyén rátalálok az élő Istenre. Ő bennem lakik. Általa megérthetem, hogy a valóságban nincsenek ellentétek, csak különbségek. Ezt a különbséget tisztelni kell mindenkiben. Az még nem megy az egység rovására, ha mindenki különböző, de ha ebből ellentéteket szítunk, az igen.

„Az emberi élet feladata nem az egység megteremtése, hanem az összhang megvalósítása a sokszínűségben” (Hamvas Béla).

3. A valóságban minden szőlőfajta összhangban élhet egymás mellett. Jézus hasonlata, a szőlőtő-szőlővessző könnyen érthető. Sok munkára van szükség ahhoz, hogy a szüret után, a következő évben a szőlő újra termést hozzon.

Takarás-nyitás — a szőlőtőkéhez húzzák a földet, hogy a téli fagytól megvédje, majd tavasszal eltávolítják.

Lelkiéletünket is mennyi mindentől védeni kell. Még így is sokszor jön lelki szárazság. Mennyi mindent kell eltávolítani, hogy a lelkünkre időt szakítsunk.

Metszés — a régi szőlővesszőket minden évben levágják, mert ha meghagynák, a tőke megszakadna és nem hozna több termést.

4. Ifjúságunk fölé magasodott mestereink, tanítóink példáját akkor követjük a legjobban, ha mi magunk is a nyomukba lépünk.

Jézus akarja, hogy jó emberek legyünk. De ez még csak a kezdet. A jó emberből isteni embert kell alkotni. Sokszor az első megvalósítása is nehéz.

Egy szerzetes találkozott egyszer egy emberrel, aki azzal dicsekedett, hogy ő igazi, jó ember.

A szerzetes hallgatott egy darabig, majd azt mondta:

— Ne folytasd! Menj el, és kérdezd meg a feleségedet, mit tart felőled, a gyermekeidet, mit gondolnak rólad, a közeli rokonaidat, mit várnak el tőled, szomszédaidat, mi a véleményük rólad. Ezután gyere vissza és akkor mond el, milyen jó vagy.

Jézustól tanulhatjuk meg, hogyan lehetünk jó, majd isteni emberek.

Milyen jelképes mozzanat ez is. Mindig van mit lenyesni, levágni rólunk. Milyen okosan kell szelektálni, hogy ami lényeges, megtegyük, és meg ne szakadjunk a lényegtelenek vállalásával.

Kötözés — a gyorsan növekvő vesszőket irányba állítják és rögzítik.

Ha mindig hangulataink és szeszélyeink szerint élnénk, nem lenne belőle értelmes élet. Irányba állításuk ugyanolyan fontos, mint a metszés.

Kártevők elleni védelem — ha ez nem történik meg, tönkremegy a termés.

Milyen sok kártevő leselkedik lelki életünkre. Zaj, rohanás, stressz, hajszoltság, rossz időbeosztás, lustaság. Ha ezek ellen nem védekezünk, lelki életünk megszűnik.

Kapálás — a környezet rendbetartása.

Ha engedjük, hogy lelki erőnket a gaz elszívja, nem érünk el célunkhoz. A gyom képes elborítani, befedni az egész szőlőt, így aligha lesz termés. Tudatosan kell „megválasztani” a környezetünket, rendben tartani ahhoz, hogy célirányosak legyünk.

Az igazi istenkapcsolat végeredménye: gyümölcsöt hozni a szeretetben.

lassan megszokhatjuk magunk körül, csak idő kérdése.

A kereszténység ma már csak szimbolikusan karitatív. Ez a tevékenység csupán elenyésző hányadot képvisel működésében. Szeretetszolgálat propagandájának középpontjába azt a néhány embert állítja, akik a több milliárd keresztényből megértették Jézus búcsúbeszédének lényegét: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért.”

Ma a keresztényeket már alig lehet közös célért mozgósítani. Elcsodálkozom az ír katolikuson, mert ők időnként robbantgatásokkal jelzik, hogy még megvannak, vagy a horvátokon, akik jó katolikusként tüstént mozgósíthatók, ha há-

Május 11. — Urunk mennybemenetele — Mk 16,15–20 —

A tanítványnak fel kell növekednie mestere szintjére. Ameddig a tanítvány maga mellett tudja mesterét, addig nincs igazi felelősségérzete. Ha valamit nem ért vagy nem tud, odafordul mesteréhez, aki rávezeti a dolgok megértésére. Jézus nagy intenzitással tanította tanítványait. A személytől-személyig erős kapcsolatokra épített, ettől a módszertől remélte tanításának nemcsak elterjedését, de megvalósítását is. Megértem a tanítványok ijedségét a nagypénteki események után. Jézus eltávóztatása véget vetett a tanítványi korszaknak. Ettől kezdve szinte minden felelősség rájuk hárul. Amit a Mester

Május 18. — Pünkösdvásárnap — Jn 20, 19–23 — „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket”

Egyik paptestvérem ajkáról fakadt a fájdalmas panasz: „Biztos vagyok benne, hogy a püspök a Sátán lelkét adta át a bérnálóknak, mert a megbérnálóknak otthagyták az egyházi közösséget.”

A hűtlenség legálissá lett. Panaszokunk, hogy a reikisek pénzért adják a beavatást. Mi ezt saját berkeinken belül simóniának nevezünk. Ma a beavatás és beavatottság elárulása folyik. A bérnálás simóniává lett, azaz elegendő rendezni az egyházi adót és bemagolni a katekizmust.

Amilyen nagy a különbség az avatás és a felszentelés között, legalább oly nagy ma a különbség a felszentelés és a beavatás között is. Küldetést átadni csak beavatott ember tud, az avatáshoz és a felszenteléshez elég a világi vagy egyházi hatalom birtoklása.

A Lélek az Erő és a Bátorság Lelke. Gyávaság, megfutamodás és hűtlenség

Május 25. — Szentháromság ünnepe — Mt 28, 16–20 — „...az Atya és Fiú és Szentlélek nevében...”

Megpróbálom megközelíteni az ünnepet. Azt olvassuk a Teremtés könyvében, hogy Isten „a maga képére és hasonlóságára teremtette az embert...” Mint egy nyomolvasó indián, próbálom keresni, kutatni, hogy hol van az emberi világban „szentháromságos” nyom.

Először szemügyre veszem az intézményes egyházat, amelyet Szent Pál szerint úgy szeret Krisztus, mint vőlegény a menyasszonyt. Az egyházi hierarchia, ha csak átvitt értelemben is, istenképz-e? Ahol engedelmeskedtetés és engedelmeskedés van, az a kapcsolat Isten világára jellemző-e? Mondhatnók, hogy Szent Pál pontosan ezt mondja Jézusról: „engedelmes lett a halálig, mégpedig a keresztthalálig”. Lehet ez kényszerítő kapcsolat? Elvárhatom valakitől, hogy az életét adja oda egy csak általam helyesnek tartott célért? Isten világa mentes a kényszerítéstől. Ahol engedelmesked-

borúzni kell. Azok is, ezek is készek odaadni az életüket — no meg elvenni az ellenség életét.

A kommunizmus leépítette a közösségeket, a várt változás pedig a barátságokat. Csak az érdek, a haszon, a

„Menjete el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot...”

elkezdett velük, azt ezután nekik kell továbbadniuk.

A hétköznapi robotolás közben gyakran kerül a kezembe újság, érdekel a rádió hírműsora. Ezekből valahogy gondosan kimarad az a hír, ami nem feszültté tesz, hanem belső erőt és nyugalmat ad. A világ tájékoztató eszközeiben elnémult az evangélium, a jóhír hangja. Mindent hallunk, csak jóhírt nem. Természetesen nem azt várom, hogy a hírközlők úton-útfélen biblia-szövegeket olvassanak be, vagy vallási eseményekről, programokról tájékoztassanak. Engem az érdekel inkább, ami szép, jó és nemes. Örülni

távol áll tőle. A világban szinte minden ellene dolgozik. A világ csak akkor tombolhat szabadon, ha sikerül a Lelket elnémítani. Márpedig mindenkinek, aki magát kereszténynek tartja, Lélek-hordó-

hatalom lett fontos. A mai keresztényeknek már a barátai is elfogyóban vannak.

Hát akkor kiért kell odaadni az életünket? Te kiért adod oda az életedet?

szeretnék azzal, akinek ma sikerült jobbá lennie, aki ma meg tudott bocsátani, aki ma eldöntötte, hogy nem szolgál két úrnak, aki ma megvizsgált és megvizsgáltódott, aki ma új reménybe tudott kapaszkodni...

„Menjete el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot...”

Hiszem, hogy tegnap is több volt, ma is több és holnap is több lesz a világban az örömhír. Ha minden statisztika, felmérés és közvéleménykutatás cáfolja is, higgyek a jóhír erejében.

Ma kivel osztottad meg a jóhíreidet?

nyegtelen. Tudja mi az érték és mi az értéktelen. Ismeri a hamisat és az igazat. A Lélekbe beavatott ember félrevezethetetlen.

A beavatott ember külön tudja és külön is akarja választani mindazt, ami jó és rossz. Kötelességének tartja különválasztani az Istentől és a nem Istentől valót. Küldetését felelősséggel hordozza, hogy megmaradjon a tiszta isteni fény ebben a világban.

Gyakran arra várunk, hogy rátaláljunk egy beavatott emberre, aki segít megtalálni életünk igazi célját. Pedig ez a várakozás csak meddő időhúzás.

Engedd, hogy a Lélek hangja is szóhoz jusson benned! Akarod-e igazán ezt, vagy félsz, hogy meg kellene változtatnod az életedet?

Szent Pál a Szeretethimnuszban nagyon szépen felsorol.

Végül a legfontosabb nyom a család, ahol a szentháromságos istenképiség azonosítható. Ha kényszer vagy engedelmeskedtetés kezdődik, az már nem családi élet, hanem válásra előkészülés. A család istenképisége sokszor nehéz, de csodálatos.

Laci szereti Ágit. Minden áldozatot kész meghozni érte. Ági rajong Laciért, keresi, miben tudna kedvére lenni és tenni. A gyerekek a nap minden percét édesapjukkal és édesanyjukkal szeretnék eltölteni. Ha valami baj van, valaki rosszkedvű vagy hibát követett el, közösen gyógyítják a sebeiket: figyelmességgel, megértéssel, türelemmel, irgalommal. Mindezt mondhatnám egyszerűen is: ebben a családban a szeretet lakozik. Ez a család a Szentháromság életéhez hasonló.

Te hol találsz rá életedben a szentháromságos hasonlóságokra?

Éj

*Csend mélyén sárgán énekel a Hold,
bársony ággyukban fázna a csillagok,
dúdorgó fényük gyémánt sugarából
hálót sző egy zöldszemű pók.*

zová kell válnia. Az Isten részének. Mert benne élünk, mozgunk és vagyunk, ahogy Pál apostol helyesen megfogta a lényegét.

A Lélekbe beavatott ember már nem önmagának él. Akit eltölt az Isten ereje, az már tudja, mi a fontos és mi a lé-

tesítés van, az a közösség még messze jár Isten megismerésétől.

Jézus azonosulni tudott az Atya szándékával. Az Atya nem kényszerítette Jézust — engedelmeskedés címén — a küldetés elvégzésére. Jézus ráhangolódott az Atyára, teljes lényével azonosult szándékával, és elvállalta a reá váró nehéz, de csodálatos küldetést.

Folytatom a nyomkeresést az emberi közösségekben. Ahol parancs és engedelmeskedtetés van, ott istenképiség nincsen. Akkor a katonaság, rendőrség stb. ugyancsak kiesik. Maradnak azok a közösségek, ahol nem az a jelszó járja, hogy: „Parancs! — Értettem!”

Ide azok a közösségek, tartoznak, ahol szabad beszélni, ahol szabad másként gondolkodni, ahol igazságokat értenek és értetnek meg. Ahol nincs kényszer, ahol van fokozatos fejlődés, ahol van türelem és megértés. Valami olyan, amit

Lázár ötödik napja, avagy egy gazdag ember hétköznapja

Ült a számítógépe előtt az irodájában és azon töpregett, hogy mit is írjon a másnap határidős anyagba. A téma: az éves ellenőrzési terv. Már tegnap összeállította azokat az apró részleteket, melyekből össze kellett volna állnia a tervjavaslatnak, de az nem állt össze. Még mindig, több év gyakorlata után is, nehezen viselte el, hogy neki kellett meghatározni az ellenőrzés főbb szempontjait. A sértett önértet: talán én vagyok a vezérigazgató?, a góg: megmutathatnám nektek, milyen egy jó ellenőrzési terv!, és a lustaság: majd lesz valahogy, vívtak benne csatát, de leginkább az egész tevékenység ellentmondásosságának az érzése zavarta. Azokat kellett ellenőriznie, akik egész nap rohangáltak, szerveztek, ügyintézték, vezettek azért, hogy másoknak és neki is legyen mit hazavinnie harmadikán a feleségének. Sok volt a gond és sok a baj körülötte, és nagyon jól látta ezeket. Azt is látta, hogyan tesz meg mindenki minden tőle telhető napi tíz-tizenkét órában, és mégis hogyan alakul át lassan minden egy egészen más vállalattá. Olyanná, amelyet senki sem akart, de amelyet már el tud viselni a környezet: kisebbet, szegényebbet, és a bankok erőszakosságának végletekig kiszolgáltatottat. De volt más is. Lánya kórházban fekszik az első terhességével, és ki tudja, mi lesz a vége? Anyja, nővére most költöztek vidékre, felesége a fogaival kínlódik.

Gondolatainak áradata hirtelen megszakadt. Keze lehanyatlott és önkéntelenül mély lélegzetet vett. A számítógép képernyőjén megjelent a szokásos, lassan vándorló felirat: „Ahogyan akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is akképpen cselekedjétek azokkal”. Nézte a képernyőt, és a piros felirat lassan feloldódott a kék mezőben. Már nem mozgott semmi, már megszűnt minden zaj, már a feladatot is elfelejtette. A nagy, süket üresség lassan teljesen elborította. Nem érzett már semmi mást, csak annyit, hogy lebegve úszik egy nagy, szennyes tó felszínén, érzi

a sok szemetet, de azok már nem zavarják. Csendesén kinyújtja karjait, végigfekszik a háborgó víz tükrén és könnyedén himbálódzik, mint egy parafadugó. És ebbe a csendes, de éber lebegésbe szokott néha beúszni, vagy villanásszerűen megjelenni az a valami, amire éppen akkor szüksége van. Már megszokta ezt a fordított világot, mert a jót könnyű megszokni. Már nagyon kevés dolgot csinált azért, mert eltervezte, elhatározta, akarta. Egyre jobban és jobban ráhagyatkozott azokra az áramlatokra, melyek körülötte kialakultak, és melyek sokkal jobban tudták, hogy mi a jó neki, mint ő maga. Tudatossága csak arra terjedt ki, hogy megvizsgálja az áramlat irányát: lefelé húz, vagy fenntart.

Már kora reggel, mikor még csukott szempillái mögül csak azt tudta megállapítani, hogy borult vagy derült az ég, és a füle tele volt a rigók énekével, mely a lakótelep betonfalai között úgy visszhangzik, mint a szálbükkerdőben, már akkor azokra a szokásokra hagyatkozott, melyeket évek alatt ilyen áramlatok alapján kapott, megtapasztalt és megszokott. A véletlenül kezébe akadt vagy kezébe nyomott könyvekben, véletlenül elejtett szavakban talált rá a számára legfontosabb dolgokra. Reggelente, még felkelés előtt elvégzett néhány gyakorlatot, mely az emésztőrendszerét, energiarendszerét, idegrendszerét ébresztette, stabilizálta. Mikor kiült az ágya szélére, rendszerint imádkozott, vagy csak rámosolygott Istenre. Próbálkozott az éjszakai, majd a reggeli meditációval is, de ez még nem ment. Nem erőltette. Majd eljön annak is az ideje, ha szükséges. Felesége még rendszerint aludt, és csak félálomban búcsúzott tőle a szokásos néhány, apró csókkal, vagy csak az arcuk-orruk összedörzsölésével, ami még húsz év után is boldogsággal töltötte el. Negyed hatkor indult otthonról, gyalog. Erre sem lett volna szüksége, ha a józan eszére hallgat, de megtapasztalta, hogy később a zaj, a rossz levegő, a nagy nyüzsgés már elvonja

a figyelmét olyan lényeges dolgokról, mint a hold járása, az Esthajnalcsillag fénye, az akácvirág illata, a rigók éneke, az út menti kis erdő fáiak hajladozása, a varjak vonulása. A metróállomás nyüzsgése ezek után már nem zavarta. Kezdetben, valamikor tíz éve, egy belső önelégültség is jelentkezett benne, amolyan én-is-melős-vagyok érzés, ahogy az ötórai ingázókkal együtt érkezett a metróhoz, de ez elmúlt, mert sohasem volt igazán melős, leszámítva azt a néhány évet, amikor még gyárban dolgozott és ugyanúgy bélyegzett, mint a gépkezelők a papírgépnél. A metró 12 perc alatt vitte be a városba és ez a tizenkét perc általában eseménytelenül telt el. Nem olvasott, csak ritkán nézegette az embereket, mert ebből már volt kellemetlensége, meg már nagyrészt ismerte őket, mert évek óta ugyanazon a metróon, ugyanott szoktak ülni, inkább a légzését figyelte, imádkozott, vagy csak teljesen ellazulva, félálomban bóbiskolt. Csak nagyon ritkán fordult elő, hogy tovább ment egy megállóval, de azt sem bánta. Nem kellett sietnie.

A Ferenciek terén megnézte a virágárú aznapi kínálatát, majd az Irinyi utcában pár szót váltott azokkal a régi ismerőseivel, akik mindig ugyanakkor sétáltatják a kutyáikat. A kukások és a házmesterek is ismerősei voltak, de velük csak távoli kapcsolatot tartott fenn. Tudta, hogy mikor merre járnak, melyik ház előtt takarítanak, és néha ők is felnéztek, amikor elment mellettük. A portások a munkahelyén már előre kikészítettek a szobakulcsát, mert tudták, hogy mindennap ugyanakkor és elsőnek érkezik. Ebben is volt egy kis játék, egy kis büszkeség, de az idővel elmúlt. Volt egy kollegája, aki szintén ilyen korán járó volt és a vezérigazgatót mindig elsőnek üdvözölte. Benne ennyi ambíció nem volt, bár sokszor megesett, hogy kihasználta a lehetőséget, és bement a vezérhez, aki szintén koránjáró volt. De ez nem volt rendszeres, így aztán mindig akadt olyan dolog, amit a kölcsönös

hogyvagy-köszjől formulán kívül meg tudtak beszélni. A reggeli szertartáshoz tartozott még a bibliaolvasás. Ez is úgy alakult ki, mint a többi szokása. Nem tudta, mikor kezdődött, de valamikor, valamiért elhatározta, valamilyen könyvben olvasta, és aztán megtapasztalta, hogy jó, és megtartotta. De idetartozott még a gyógytea-főzés, a felesége által csomagolt reggeli elfogyasztása és a kávéivás is. Mint minden gazdag embernek, neki is sok rossz szokása volt. Ezekkel évek óta birkózott. Igyekezett lefejtetni magáról őket, de legtöbbször nem sok sikerrel. Ezek közül a legmakacsabb a kávéivás volt. Kifejezetten rosszat tett. Már egy kávétól is ideges, nyugtalan lett, ugrálni kezdett a szemhéja, a karja, a lába, de hosszú távon még több és még kellemetlenebb mellékhatás jelentkezett. Sokszor hónapokig nem ivott egy kortyot sem, sokszor pedig naponta kettőt is. Érthetetlen volt a maga számára is a tehetetlensége, de nem tudott változtatni, gyenge volt és lusta is.

Aztán valamikor fél hét és hét között nekiállt a munkájának. A mun-

kája emberekkel és szabályokkal volt kapcsolatban. A szabályok voltak a türelmesebbek, de mégis az embereket szerette jobban. Rendszerint kín-szenvedés volt számára a közlönyök, szabályzatok olvasása, az összegyűjtött adatok elemzése és az emberi viselkedések és szabályok összevetése. De ez volt a munkája. Mégis gazdagnak érezte magát, mert szabadon mozoghatott a vállalatnál, bárkitől bármit megkérdezhetett, minden információhoz hivatalból hozzáférhetett és még a legelfoglaltabbak is tudtak időt szakítani rá, ha ezt kérte tőlük. Fontos ember volt: főnöke a vezérigazgató, és szavára, bár ritkán hallatta, odafigyeltek. Saját számítógépe volt, amin jelszóval titkosított anyagait tárolta, de a jelszót bárkinek elmondta, mert anyagai nem voltak titkosak. Munkája veszélyeihez tartozott az ítélkezés, az igazságosztás, a jótékonykodás, a megkérdőjelezhetlenség megszerzése, vagy a félelem saját hibáinak leleplezésétől, de ezekről megtapasztalta, hogy lefelé húznak, nem tartanak fenn. Ezért bár sokszor nehezen, de igyekezett megszabadulni tőlük. Ezek közül legne-

hezebben arról szokott le, hogy részt vegyen mások bírálatában. Mindenki végtelenül okos volt a másik munkájában, főleg ha az a gazdálkodással, költségcsökkentéssel volt összefüggésben és nem az ő területét érintette, de sokszor nagyon jó játéknak bizonyult a felső vezetők gyengeségeinek kitérgetése is. Persze mindez vállalati érdekből és természetesen az illető épülésére, „csak meg ne tudja, mert akkor letagadom”. Gazdaságához tartozott, hogy szerette a munkáját, azt a munkát, amit nagyon kevesen vállalnak el: mások ellenőrzését. A szépséget abban találta meg, hogy az ellenőrzés kapcsán meg lehet hallgatni mások problémáit, olyan megoldásra lehet felhívni a figyelmet, amit az illető éppen a közelsége miatt nem vesz észre, egy rövid ideig ki lehet kapcsolni a partnert a napi irtózatosságból. Munkájához tartozott az értekezleteken való ücsörgés is. Ezek az órái is hasznosan teltek: meditálással, légzőgyakorlatokkal, Jézus-imával, hallgatással, néha egy-egy rövid hozzászólással. Megtanulta a keleti módszerek alkalmazása és hosszú gyakorlata alapján,

hogyan lehet csak a lényegest kiszűrni a rengeteg felesleges locsogásból. Hallása éles volt a hajnali hangoktól, elméje tiszta a lényeges dolgok befogadására és csupán a fizikai jelenlétével, nem az eszével képes volt fogni a problémákat. Ennek tudata aztán egy időben végtelenül gögőssé tette. Mindenről volt véleménye, bár ezeket rendszerint csak magával tárgyalta meg és persze egyet is értett velük. Végtelenül okosnak és bölcsnek képzelte magát, főleg szűkebb környezetéhez képest, de ehhez hozzájárult a környezete is. Bölcsnek és nagyon megfontoltnak tartották, mert tudatlanságát jól tudta leplezni csendességével, másokat meghallgatni tudásával. Szerencsére folyamatosan szembesült saját tudatlanságával, mert élete véletlenei kezébe adták azokat a könyveket, melyek erről felvilágosították.

Kinyitotta a szemét és lassan írni kezdte: Az idej ellenőrzési terv legfőbb célkitűzése az, hogy... Kopogott a klaviatúra, és a képernyő lassan megtelt azokkal az apró kis jelekkel, amik nélkül semmire sem ment volna a munkája során. Az írott betűk és számok varázsa sokszor magával ragadta. Szeretett írogatni. Még a jelentéseknek is lehetett stílust, egyéni formát adni, de ez nem elégítette volna ki. Írt a vállalati újságba, a plébánia közösségi lapjába, egy ökológiai szemlébe, de írt a saját szórakoztatására és az unokái örömeire is. Vagyonának részei voltak a cikkek és apró elbeszélések, de azok az emberek is, akiknek írta őket. Persze közvetlen visszajelzés csak ritkán jött, de megérezte, hogy az írásai is nagyban hozzájárulnak a körülötte kialakult légkörhöz. Sokáig, ötven évig jóformán semmit sem írt, vagy ha írt is, az valakinek a gondolataival, írásaival foglalkozott, azokat elemezte, értelmezte, de nem a sajátjai voltak, nem belülről jöttek. Később aztán persze rájött, hogy nem lehet új dolgokat kitalálni, mert már minden ki van találva, vagy ami még nincs, az már lényegtelen. Legfeljebb arra lehet törekedni, hogy abban a tükörben mutassa meg őket, amiben ő látta. Ez sem volt rossz játék. Tükre ugyanis elég gyakran változott. Eleinte igen szegényes volt a kép, majd hirtelen, szinte egyik napról a másikra megtelt zenével, virágokkal, állatokkal, festményekkel, faragásokkal, csodálatos tájakkal, majd gyerekekkel. Sűrűn behálózta az egész tükört és gazdagságuk teljesen elnyomta azt, aki létrehozta őket. Aztán ahogy múlt az idő, az állatok és növények helyére emberek kerültek, a zene és festmények helyére pedig olyan gondolatok, melyek az örökévalóságához kapcsolódtak, és akkor a tükör lassan világosodni kezdett. A sok össze-vissza dolog lassan elrendeződött és mindegyik a helyére került, mint a puzzle játéokban. A kép kialakult, de még nem volt mélysége. Még csak tükörkép volt, még csak felszín. Mélyülni akkor kezdett, amikor megtanult beszélni mások előtt, megtanulta, hogy a saját gondolatait írja le, és elkezdte figyelni azt a kis embert a tükör mélyén, aki rendszerint nem csinált semmit. Néha egy-egy fityiszt mutatott vagy számfület, hatalmasakat nevetett gögös önteltségén, vagy sértődötten hátat fordított, de mindig nagyon barátságos volt, és észrevette rajta, hogy baj esetén mintha rendszerint a szí-

vére mutogatna. Sokat mélyült azok alatt a beszélgetések alatt is, amiket feleségével szinte mindennap, de egy-egy jó barátjával, alkalmanként bor, szalonna, vagy csak egy kis asztal mellett folytattak. A közösség, az nem. A közösség mindig feladatot jelentett. Ha sok ember volt együtt, akkor neki szolgálnia kellett. Ilyen fajta volt. Szolgálni a szervezéssel, az előkészítéssel, a fogadással, a bemutatással, a kézfogásokkal, egy-egy mosollyal, a hozzászólásaival és a hallgatásával, szóval a jelenlétével. Feszültséget okozott benne, nem feloldódást. Hatni akarás helyett befogadást. Ugyanakkor pedig a hatni akarás vágya ott élt benne. El kell mondania, le kell írnia, meg kell győznie másokat mindarról, amit megtapasztalt. De ezt csak ketten-hárman, ahogy a Nagy Könyvben meg van írva. Olyan világmegváltó, magacsínálta próféta már volt, akinek a felesége gyomorbeteg lett, meg olyan is, aki a lelki haszonért oda dobta kicsiségét és egyre gyarapodott, persze „másokért szenvedve”. Most már nem akart ennyire gazdag lenni. Csak átlátszó, egyszerű, befogadó és ezáltal mindenkinek adó. Igen, ezek voltak a nagy álmái. Ebben segítette a kis ember a tükör mélyén.

Az anyag összeállt. Még néhány kiemelés, néhány javítás, és elkészült a mű. Az anyagot négy példányban kinyomtatta, majd az egészet átadta titkárnőjének. A szokásos „Viszlát — reggel jövök”-kel búcsúzza kiballagott a városba. A friss szellő kisöpörte az utcák reggel még áporodott, dunsztos levegőjét. A délutáni nap ferdén sütött be a szűk utcákba, és a galambok nagy csapatokban köröztek a belvárosi templomtornyok körül. A metróg végigjárt szokásos „bikaviadalát” az autókkal: a szűk utcában, ahol a gyalogos és az autó is az úttesten kénytelen közlekedni, nagyon jó kis ügyességi játékot lehetett játszani. Hogy lehet úgy végigmenni az utcán, hogy ne kelljen felmászni a falra, megtorpannia, beállnia a parkoló autók közé, és a szembe jövő autókat se akadályozza nagyon a haladásban, tehát az utolsó pillanatig menni és csak egy pillanatra félreállni? Ezt a játékot az autósok is szerették, bár elég sokan kihasználták az erőfőlényüket és a sebességüket. Hát ez az ő bajuk. A metrótól aztán ismét gyalogosan ballagott hazáig. Ez már nem volt az a reggeli áhítat, de azért a sok ülés ellensúlyozására szüksége volt a

mozgásra. Kényelmesen, sétálva ballagott. Nem volt dolga. Felesége otthon várta. Ruhája kimosva, a lakás kitarakítva, a vacsora megfőzve, és még a vásárlásra se neki van gondja. Minden készen várta. Még a papucs és a házikabátja is. Csak bele kell ülni, bújni a kényelembe. Mint a gazdag embernek.

Legtöbbször választhatott. Olvas, zenét hallgat, biciklizik egyet, írogat, vagy csak egyszerűen medítál, gondolkodik, bóbiskol, imádkozik. Persze voltak különleges napok is. Mikor anyjához ment látogatóba, vagy az unokákhoz egy kis tanulásra, a gépkocsiját javíttatni, vagy a csapokat bőrizni. Tavasztól a szomszédokkal is el lehetett beszélgetni a gangon, virágot ápolni, a kutyások és kutyák társasági életét figyelni. „Dög unalom” — mondta néha a lánya, és elhúzta a száját. De az igazi program a beszélgetés volt a feleségével. Már hazaérkezése után le szoktak ülni pár percre és megbeszélni, ki mit csinált, és átadni egymásnak a családdal, világgal kapcsolatos információkat. Aztán a fürdés és vacsora után, mikor már a híradó is elmúlt és a tv-műsor semmi használhatót nem ígért, néha, de nem nagyon ritkán, észrevétlenül lopózik közéjük egy-egy téma. Előjönnek az érzések, érzelmek, emlékek, kalandok, és ők csak ülnek és beszélnek és hallgatnak, és beszélnek és hallgatnak. Nyáron, mikor a telekről jár be dolgozni, a csillagos ég alatt, télen a meleg szobában, egymás mellett ülve, néha egymást átkarolva.

Tudta, hogy mérhetetlenül gazdag. És azt is tudta, hogy ebből semmit sem tarthat meg, mert akkor örökre elvesz számára. Mégis minél többet adott belőle, annál több lett a vagyona. Így aztán felajánlotta az egészet. Nem ragaszkodott semmihez. Bármikor: reggel, délben, este le lehetett akasztani és használni mindazt, ami az övé volt. Az emberek azonban nem éltek vele, nem látták meg, mert mindenki a maga útját járta. Nem volt képessége hozzá, hogy eladja a gazdagságát. Egy nap azt mondta magában: „Istenem, csinálj a gazdagságommal, amit csak akarsz, használd arra, amire jónak tartod. Elfogadom a döntésedet”. Isten meghallgatta. Néha elküld hozzá egy-egy embert, egy-két virágot, néha egy kóbor macskát, madarakat és bárányfelhőket, hogy adjon nekik abból a gazdagságból, ami már nem is az övé.

Farkas István

TARTALOM

Tanulmányok

- Johanna Jäger-Sommer: Véres áldozat Istennek? 2-3
 Farkas Anna: Új és örök szövetség? 4-6
 Erich Fromm: A szombat rituáléja 7-8

Útibeszámoló

- Simonyi Katalin: Mozaikkövek Dél-Ázsiából 9-11

Erőszakmentesség

- Kotász Zoltán: Ermakció kontra buku 12-14
 Farkas István Tamás: Csak a láncainkat veszítettük 15-16

Gyerekeknek Moha-mese

- Csak a jószándékú tréfa szabad 17-18

Interjú

- Garay András: „Most lettem felnőtt” (Interjú Rahner Ritával) . . . 19-21

Elmélkedések

- Helmuth Th. Rohner: A piros ponton 21-23
 Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 26-28

Olvasók fóruma

- Ami megmarad, ha összedől a kártyavár 24-25

Társadalmi kérdések

- Wigbert Tocha: A társadalom jó lelkiismerete 25

Meditáció

- Farkas István:
 Lázár ötödik napja, avagy egy gazdag ember hétköznapja . . 29-31

Az e számunkban közölt versek *Kosinszky Ágnes* alkotásai

Az autonómiáról és a szabadságról

Szókratésznek valójában nem volt dilemmája, ő egyértelműen döntött. De van szókratészinek nevezhető dilemma, s ez abban áll, hogy amikor egy ember szembekerül egy szervezett és törvényeket, továbbá ítéletet alkotni tudó sokasággal, akkor azt kell kérdeznie magától: Ki vagyok én, hogy egymagam szembe szegüljek, hogy a magam igazát fogadjam el egyedül igaznak a sokak vélekedésével szemben?! S ha ezt teszem, akkor tartozom-e én egyáltalán valahová, valakikhez? Ez az utóbbi kérdés az, amely az embereket igazukban is meg szokta ingatni, mivel csaknem olyan nehéz számukra társadalmi-emberi értelemben légüres térben élni, mint ahogy biológiailag nem képesek erre.

Nem kétséges, hogy az autonómia terhet ró az emberre. Ezért igaza lehet Schelernek, aki arra hívja föl a figyelmet, hogy aki engedelmeskedik, az talán „nemcsak azért akarja azt, amit a másik ember akar, »mert a másik akarja«, hanem mert éppen engedelmeskedni akar, az engedelmeskedés aktusa lesz akaratának közvetlen tárgya”.

Bármit mondjunk is az autonómia értékéről, a felelősség felől nézve alighanem nyilvánvaló, hogy nélküle az emberélet súlyát vesztené.

A szabadság adná a súlyát ezek szerint? Azt hiszem, igen. Olyannyira, hogy az ember felelős azért, mennyi szabadságot csíhol ki, avagy kicsíhol-e egyáltalán, akár a legszorongatottabb helyzetéből. Felelős ezért mindenféle rabszolgaságokban is. Kötelékeire való tekintettel tehát senki sem oldozható fel, ha elkötyavetyéli ezt a lehetőséget.

Ancsel Éva

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII/2. (42.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
 Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

*

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjatok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében,
 Vácott.

Felelős vezető: Szilva István
 ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: Garay András, Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsényi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
 1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):

Belföldre: fél évre 300 Ft
 szociális előfizetés a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve: a szomszédos országokba fél évre . . . 300 Ft
 egyéb külföldre fél évre 1200 Ft
Nyugaton: fél évre 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

AZ ELPÍDIA kiadó közelmúltban megjelent könyvei:

Hanna Wolff: Az egyetemes Jézus
 (Jézus alakja indiai szemmel) 550,- Ft

Karl Herbst: A valódi Jézus
 (hagyományostól eltérő evangéliumértelmezés) . 560,- Ft

Postai utalványon a vételár megküldésével vagy utánvétellel megrendelhető a Kiadó címén:

2120 Dunakeszi, Berzsényi u. 5/c
 tel/fax: 06-27-342-900